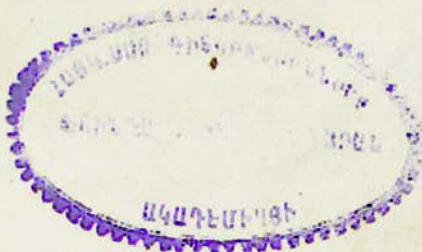

Վ Է Պ Ք

Ի ՊՕՂ ԵԻ Ի ՎԻՐԳԻՆԻԱ

Անդրապատիկի և Կարաբոքի նախի առ արբիւրիւնքով:

ԳՕՂՈՍ

ՈՒ

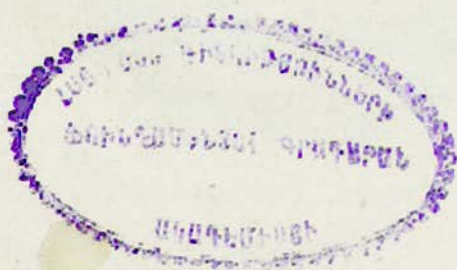
Արարիկիս

ՎԵՆԵՏԻՎ

Առքը Զարգար

1860

Քերթեալացի ԱՍՁ-դրվեալ

Վ Է Պ Ք

Ի ՊՕՂ ԵՒ Ի ՎԻՐԳԻՆԻԱ

ԹԱՐԳՄԱՆԵԱԿ Ի ՋԵՌԵ

ԵՂՈՒԱՐԴԱՅ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ՀԻՐՄԻՉԵԱՆ

Ի ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ ՈՒԽՏԷՆ

A 14369

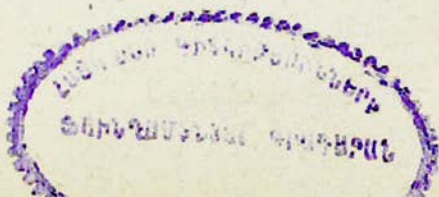

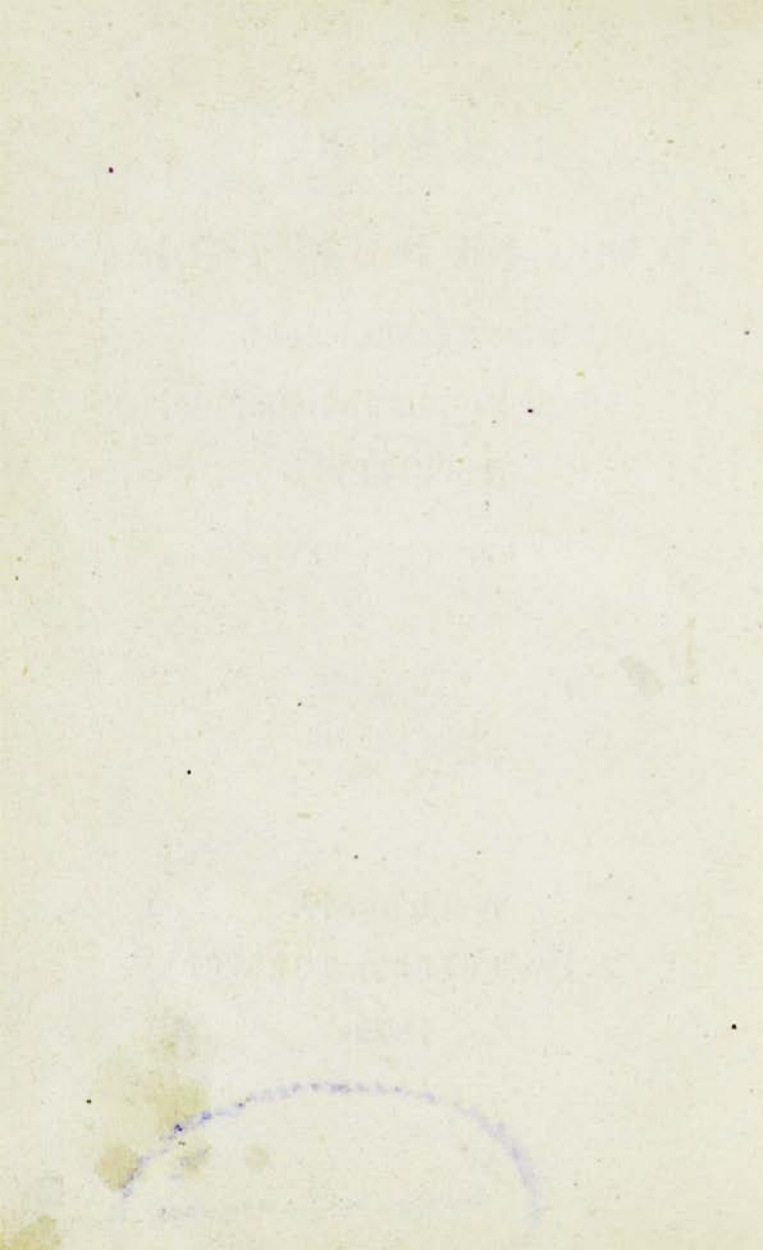
Ի ՎԵՆԵՏԻԿ

Ի ՎԱՆՍ ՍՐԲՈՅԵ ՂԱԶԱՐՈՒ

1872

A 58

ԹԱՐԴՄԱՆՁԻՆ ԱՌ ԸՆԹԵՐՅՈՂՆ

Կրկին թարգմանութիւնք են վկայասանութեանս այսորիկ վաղ իսկ ընծայեալք աղգիս, մին՝ ի ռամիկ և միւսն՝ ի գրոց բարբառ. և չէր ինձ ոչ ըստ սրտի և ոչ ըստ մտաց՝ թողուլ զայնչափ այլ և այլ հին և նոր մատենագրութիւնս այլոց աղգաց, որոց չև ևս են առ մեզ թարգմանութիւնք, և երրորդ անգամ յեղուլ զսա՛ ի մերս բարբառ: Սյլ ակնհասորք ոմանք՝ ի բանասիրաց աղգիս ածին զիս յայս. մանաւանդ Յակոբ Էֆէնտի Կռճիկեան, որ մեծարոյ

է ինձ յոյժ ըստ հայրենասիրութեանն և
ըստ կիրթ ասորժակաց :

Մատենագիր սորին Սէն-Բիէր ծանօթ
է ազգիս յայլոց թարգմանութեանց մա-
տենիս . վասն որոյ չէ ինձ հարկ յամէլ'ի
խօսս զմանէ , և ոչ զվիպասանութենէս՝
որ ինքնին խի խօսի'ի սիրտ ընթերցողաց ,
և զոր սակաւուց է անկարեկիր սրտիւ և
անթաց աչօք ընթեռնուլ : Զայս և եթ կա-
րևոր համարիմ զեկուցանել , զի ոչ բոլո-
րովին մտացածինք են վէպքս և յօդուա-
ծոյք , այլ ըստ կարևոր մասանցն ճշմա-
րիտք . որով առաւելապէս յորդորեն ըզ-
սիրտ , և զմիտս համոզեն յառաքինու-
թիւն՝ որ միայն է նսպատակ վաստակոցս :

Ի ՊՕՂ ԵՒ Ի ՎԻՐԳԻՆԻԱ

Յարևելից լերինն՝ որ ամբառնայ յետ
 կուսէ Լուգովիկեան նաւահանգստի Կըղ-
 զւոյն Գալիոյ, են հիւղք երկու աւերակք
 'ի խոսանացեալ վայրի, 'ի ծործոր հով-
 տաձև՝ շրջապատեալ 'ի բարձրաբերձ քա-
 րաժայռից, 'ի հիւսիսոյ և եթ կողմանէ ելս
 ունելով: Յահեկակողմն կուսէ կայ լեառն՝
 կոչեցեալ Իտարան, ուստին շանացի ազգ-
 առնեն նաւաց եկաւորաց 'ի նաւահան-
 գիստ անդր. և 'ի ստորոտ լերինն քաղաք՝
 որ յանուն Լուգովիկեան նաւահանգստին
 կոչի Բոր-Լուի: Ուղի ընդ աջմէ ածէ 'ի

Բամբըլմուս Թաղ, և յեղը Թաղին եկե-
ղեցի համանուն, յոր ածեն ուղիք՝ յե-
րկուրեալք երկուսաւք՝ ի հնդիկ եղեգանց
՝ ի լայնատորր դաշտի. և անտառ անախ
մինչև ՝ ի սպառուած կղզւոյն տարածեալ:
Զեղերբք ծովուն առ նովաւ խորանայ ՝ ի
նեքքս ծոցն անուանեալ Շիրիմ, և յաջա-
կողմն կոյս սարաւանդեալ հրուանդանն՝
որ կոչի Թշուառ. անախ և անդր ծով ծայ-
րածաւալ, ուր կղզեակք ոմանք անբնակք
երկին ՝ ի ծուփա, և յի ՝ ի նոցանէ անուա-
նեալն Անկիւն Իխտակի՝ որպէս Թումբ
ընդդէմ ալեաց արձանացեալ:

Ի մուսա հովտին, ուր այս ամենայն
ընդ առաջ լինին աչաց, արձագանդք լե-
րինն կրկնեն անդադար զմռնչիւն հողմոց՝
յորոց տասանին անտառք մերձակայք, և
զալեաց գոչիւն՝ որ բաղխեալ ընդ ժայռս
անդրէն խորտակին: Բայց ՝ ի հիւղս անդր
չհասանէ շունջ, և շուրջանակի չիք խի
տեսանել՝ բայց պարսպաձև ժայռս սե-
պացեալ. անտառախիտք ՝ ի ստորոտս նո-
ցա, անտառախիտք ՝ ի խուռոս կողմն, և
մինչև ՝ ի բուն գաղաթունս նոցա՝ որ յամպս

ծրարին: Անձրեք 'ի ծայրիցնոցա հրաւրեալք՝ երգունեն յաճախ զկողս նոցա զկանաչ և զգորշ յերփն երփն ծիածանի, և 'ի ստորոտս նոցա բզկեցուցանեն աղբերակունս՝ յորոց գեաահեաի վտակն Լաթանիէ: Տիրէ անդ խոր լուծիւն, և շուրջանակի ամենայն ինչ խաղաղաւէս, օգբ և ջուր և լոյս. հազիւ արձագանդաց կրրկնեալ անդանօր զսօսաւիւն արմաւենեաց՝ որ 'ի բարձրաբերձ սարահարթս անդ առնեալ, որոց սաղարթք երկայնաձեք տատանին յարաշարժք 'ի հողմոց: Տիւ քաղցրանշոյլ ծագէ անդանօր 'ի ծործոր հովաին, ուր զմիջաւորբ և եթ արփենւոյն լոյս ճառագայթէ. իսկ այգուն նշոյլք շուրջ զծնօաիւ հովաին ծաւալեալ, ծայրք և եթ լերանց զնսեմաստուեր կողիւքն ըմբերձիկք՝ փայլեն ոսկեգոյն և ծիրանագեղ ընդ կապոյտն երկնից:

Սիրելի էր ինձ յաճախել անդր, ուր 'ի լայնասարր տեսարան և յամայի միայնութիւն միանգամայն էր վայելել: Ի միում աւուրց մինչգեռ մերձ 'ի հիւզս անդ բաղմեալ կայի՝ յաւերակս նոցին մտախոհ,

ծերունի ոմն անցանէր ընդ այն՝ ՚ի ձև վաղնջուց բնակչաց երկրին՝ զգեցեալ բաճկոնակ և տաբատ սլճնաւոր, և գնայր բոկոտն յեց ՚ի ցուսլ ոսնիաղ, գէմք նորա վեհ և պարզ՝ սպիտակավարսիւք ծաղկեալ: Ողջոյն ետունմա մեծարանօք ընկալաւ նա զողջոյն իմ, և յառեալ վայրիկ մի յիս, մատեալ ասլա եկն հանդչել ՚ի բլբի անդ՝ ուր եսն բաղմէի: Յընտանու թենէ նորա յորդորեալ, հարցի զնա և ասեմ. Գիտիցես, հայրիկ, ո՞ր էին հիւղքս այսոքիկ: Պատասխանի ետ և ասէ. Յաւերակսդ յայդոսիկ, որդեակ իմ, և ՚ի խոպանացեալ երկրիդ, յառաջ քան զամս իբր քսան, բնակէին զարմք երկու երջանիկք ՚ի դոսին: Աղիողորմք են վէսք արկածից նոցա. այլ ՚ի կղզուջ աստ, ընդ որ անցք են ՚ի Հնդիկս, ո՞ր այն ոք յեւրոպացուոց հետազօտէ զկեանս աննշանից ոմանց. ո՞իսկ յանձն առնու կեալաստ չքաւոր և անտես, թէսլէտ և երջանիկ. աւագաց ևեթ և թագաւորաց վէսք ցանկալի են մարդկան, թէ և ոչ ումէք սխտանացու: Յաւելի և ասեմ. Դէմք քո և խօսք

յայտ առնեն, հայրիկ, զի ընդ փորձ իրաց
կենցաղոյս անցեալ է քո և քաջահմուտ
լեալ. սրտամեա ինձ աղէ, թէ իցէ քեզ
ստարաս, որ ինչ գիտեսդ զնախնի բնակ-
չաց անասատիս. զի և կարին իսկ զառա-
ծեալ մտօք՝ սիրէ լսել զերջանկութենէ,
զոր բնութիւն և առաքինութիւն ընծայեն
մարդկան: Յայնժամ ծերունւոյն ձեռն՝ ի
ճակատու վայրիկ մի կացեալ՝ որպէս ոք
որ զուշ և զուրուշ՝ ի յիշատակ անցից ան-
ցելոց ամփոփիցէ, սկսաւ պատմել և ասէ:

Երիտասարդ ոմն նորմանդացի Լադուր
անուն, յամին 1726, ոչ գտեալ ՚ի Գալ-
լիա գործ ինչ արքունի, և ոչ նպաստ յըն-
տանեաց իւրոց, խորհեցաւ գալ ՚ի կղզի
այսր խնդրել իւր կեանս: Էր ընդ նմա նո-
րահարսն իւր՝ զոր յոյժն սիրէր և սիրելի
յոյժ էր նմա, գուստը միոյ ՚ի վաղնջուց
և ՚ի ճոխ ազգատոհմից հայրենեացն, զոր
գաղտագողի և անօժիտ հարսնացուցեալ
էր իւր, ծնողաց օրիորդին ոչ կամելով
տալ զնա իւր կնութեան՝ որ զի չէր քա-
ջատոհմիկ: Եթող զնա Լադուր ՚ի կղզւոջ

աստ'ի Բոր-Լուի, և ինքն նաւեաց'ի Մա-
տահապար՝ առնուլ անտի խափշիկս ու-
մանս, և փութալ դառնալ այսրէն'ի բնա-
կութիւն: Էջ նա անգր'ի մէջ կոյս հոկ-
տեմբերի'ի սկսանել անդ վնասակար օդոյ
չնչելոյ, և յետ սակաւ միոյ մեռանէր'ի
ժանա ջերմանէ՝ որ զկէս տարւոյ ճարակի
անդանօր. վասն որոյ չհարասցեն երբէք
եւրոսպցիք բնականալ անդ: Որ ինչ տա-
րեալ էր նորա անգր ընդ իւր՝ կորեան'ի
մահուն, որպէս սրատահէ յաճախ որոյ
'ի նժդեհութեան վճարին'ի կենաց: Իսկ
այրի նորա մնաց աստ յղի, աղախնաւ
և եթ միով հնդկաւ, յերկիր օտար՝ ուր
անծանօթն էր և առանց ընծայութեան
առ ումեք: Սակայն յետ կորուսանելոյ
զմիակ սիրելին իւր՝ ոչ կամեցեալ նորա
չնորհս ինչ խնդրել յումեքէ, և յարկա-
ծից անտի յաւելեալ'ի խրախոյս, խոր-
հեցաւ մշակել անդ ընդ աղախնոյ իւրում
դերւոյ ածու ինչ փոքրիկ՝ հայթայթել
անտի զկեանս իւր:

Յամայի կղզւոջ աստ, ուր դրեթէ ան-
աէրունչ էր երկիրս, ոչ ընտրեաց նա վայր

բերրի և զխաղաղ 'ի վաճառաշահ, այլ 'ի
լերանցամիջի ուրեք անտես 'ի մարդկանէ
խնդրէր ասպատան՝ առ 'ի կեալանդ միայ-
նակ և անծանօթ: Նմին իրի զիմեաց 'ի
քաղաքէ անտի այսր 'ի քարաժայռս որ-
պէս ճ'նճղուկ յօրինել իւր բոյն. բոլորից
խիւ վշտակրելոց այսպէս բնաւորեալ յա-
նասպատս անմարդիս ասպատանել, գող-
ցես իմն սպառուարս ընդդէմ թշուառու-
թեան զժայռս առնելով, կամ համագոյից
շուրջանակի խաղաղութեամբ զխռովեալ
'ի վշտաց զոգխան ամելով յանդորր: Բայց
վերնախնամ տեսչութիւն, որ հասանէ
մեզ 'ի թիկունս՝ ուր կարեւորացն և եթ
լինիմք 'ի խնդիր, սպարաստեր ատկնոջն
քոյր սիրելի՝ զոր ոչ ինչք և ոչ աւագու-
թիւնք կարեն ընծայել:

Բնակէր աստ 'ի հերուն հետէ Մարդա-
րիտ ոմն անուն կլն ժրթղլուխ և ազնուա-
գութ, 'ի Բրիտանիա գաւառէ Գալլիոյ,
ազգաւ անտոհմիկ: Սիրելի էր նա իւրօցն,
և բարեբաստիկ մարթէր նմա կեալ յան-
նշան ազգաւորմին, բայց ձախողակի վըս-
տահութիւն 'ի սէր ազաաազգւոյ ուրուք

'ի գրացեաց իւրոց վճիպեցոյց զնա'ի բարե-
բաստութենէ . որոյ խոստացեալ առնու-
զնա իւր 'ի կնութիւն , յետ անառակ յա-
դեցութեանն եթող զնա 'ի բաց , և ոչ ըզ-
մանկանն յղացելոյ յանձն առեալ խնա-
մել զգարման : Վասն որոյ հրաժարեալ 'ի
սսլառ կնոջն 'ի բնիկ երկրէն , գիմեալ էր
այսր Թագուցանել զվճիպակ իւր 'ի մէջ
գաղթականաց , հեռի 'ի տեղւոջէ՝ ուր կո-
րուսեալն էր զանուն բարի , զմիայն օժիտ
չքաւորի և սլարկեշտ օրիորդի : Եւ մշա-
կէր աստ ադարակիկ ընդ ծերոյ ումեմն
արծաթագին հնդկի , վասն որոյ գրամս
ինչ առեալ էր 'ի փոխ :

Տիկինն Լագուր 'ի գալ այսր հանդերձ
հնդիկ աղախնովն , եգիտ աստ զՄարգա-
րիտ ընդ գիեցիկ մանկանն . և սփոփեցաւ
յոյժ ընդ հանդիսելն նմա , զոր նմանա-
վիշտ իւր համարէր . և սպտմեաց նմա
կարճ 'ի կարճոյ զանցս իւր և զկարօտու-
թիւն : Ի լուր աղետիցն յուզեցան դութք
Մարգարտայ . և առ 'ի ձգել յինքն զմտեր-
մութիւն նորա քան զվարկ , խոստովան
եղև անկեղծիկ զսխալանան՝ որով յանցու-

ցեալն էր, և յաւել. Ինձ յիրաւի են ա-
ղէտքս. իսկ դու, տիկին, զգօն և հէք...
ասաց և սկսաւ լալ: Եւ ապա հրաւիրեաց
զնա 'ի խլիկ իւր, և 'ի սէր բարեկամու-
թեան. և տիկինն Լադուր խանդաղա-
տեալ 'ի բարեգութ հիւրասիրութենէն,
գիրկս էարկ նմա և ասէ. Ո՛հ, զի հաճի
Տէր դիւր առնել վշտաց իմաց, ազգելով
դութ այգալիսի 'ի սիրտ քոյին 'ի վերայ
օտարիս անծանօթի, որպիսի չիք իմ ըն-
կալեալ յազգականաց:

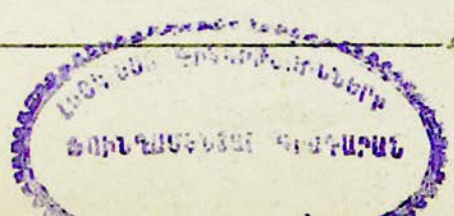
Մանօթ իսկ էր ինձ Մարգարիտ. և
թէպէտ միով և կէս փարսախաւ հեռի 'ի
տեղւոջէ աստի յայնկոյս Երկայնանիստ
լերինն բնակեմ յանտառի, սակայն դրա-
ցի համարէի նմա: Ի քաղաքս Եւրոպայ
և որմ իսկ լոկ խորոց 'ի մէջ անկեալ, խա-
փանէ զընտանիս միոյ ազգատոհմի ընդ
պարագայս ամաց չտէսանել զիրեարս.
այլառ դեռաբնակ գաղթականս համարին
'ի դրացիս անջրպետեալք 'ի լերանց և
յանտառաց: Եւ դրացութիւն և եթ, մա-
նաւանդ յայնժամ զի նուազ ևս էր վա-
ճառաշահ կղզոյս ընդ Հնգիկս, բաւա-

կան էր յիրաւունս բարեկամութեան , և
հիւրընկալութիւն սիրելի և 'ի պարտուց
համարի : Աւերբեւոյս զի հիւր առ դրա
ցին իմ հասեալ էր , փութացայ առ նա՝
լինել նոցա թերես սխտանի , և տեսի անդ
առ նմա՝ զտիկինն Լադուր : Կերպարան
նորա ահնահաճոյ , ազնուականութիւն և
թաղծութիւն 'ի դէմս նորա նկարեալ . և
էին մերձ աւուրք ծնանելոյ նորա : Խրատ
ետու նոցա , յօգուտ որդւոցն և առ 'ի
բառնալ զվտանդ բնակահոցութեան այլոց
'ի տեղւոջ անդ , բաժանել յիւրեանս զհո
վիտն՝ որ ունէր արտավարս իբր քսան :
Ինձ խսկոյն զբաժանումն երկրին յանձ
նեցին , և լարաբաժին արարի զայն գրե
թէ կէս 'ի կէս : Ի միումն առեալ զվերին
մասն շրջապատիս , յամպապատ դադա
թանէ ժայռիդ՝ ուստի բոլսէ վտակն Լա
թանիէ , մինչև 'ի պատառուած սեսպցե
լոյ լերիդ՝ զոր տեսանես , որ Մահարձանն
կոչի՝ զմահարձանաց պարսպի բերելով
զնմանութիւն : Ծործոր հովտիդ ապա
ւաժուտ է , և խուռոցք 'ի նմա այնքան՝ զի
հազիւ դնալ որ ընդ այն թէ կարասցէ .

սակայն են անդ ծառք մեծամեծք, և խիտ
առ խիտ աղբերք և վտակք: Իսկ 'ի միւ-
սումն զստորին մասն, որ տարածեալ ձգի
ընդ եզր Լաթանիէ վտակին մինչև 'ի կիրճ
այսր՝ ուր կամքս, և ուստի վտակն այն
դեասահետեալ ընդ մէջ երկուց բլրոցդ՝
յանդի 'ի ծով: Են 'ի դմա և գաշտք և ա-
րօտք, որպէս տեսանեսդ. այլ գողիմք
սչ ինչ առաւելու քան զմիւսն. զի 'ի յա-
ճախել անձրևաց՝ դտանի ճախճախուտ,
իսկ յերաշտի՝ կարծր քան զկապար, մին-
չև ահօս ոք 'ի դմա եթէ բանալ կամիցի՝
կայնաւ զերկիրն պարտ է նմա սրատառել:

Եւ այսպէս զբաժինն արարեալ, յոր-
դորեցի այնուհետև զտիկնայսն զերկոսին՝
վիճակս 'ի վերայ արկանել թէ որ ում
եղանիցէ. և վիճակեցաւ տիկինն Լադուր
զվերին մասն, իսկ Մարգարիտ զստորինն,
երկաքանչիւր հաճ' և հաւան ընդ վիճակ
իւր: Բայց աղաչէին մի զբնակութիւն իւ-
րեանց զատանել յիրերաց, առ 'ի կարող
լինելոյ տեսանել միշտ զմիմեանս, խօսա-
կից լինել և օգնական միմեանց: Սակայն
հարկ էր և ուրոյն ունել նոցա բնակարան.

74369

և զի Մարգարտայն 'ի միջակի անդ ձորոյն
կայր յեզր իւրոյ վիճակին, կառուցի մերձ
անդր 'ի մասին Լազուր տիկնոջ միւս այլ
հիւղ. և այսպէս սիրելիք միմեանց տիկ-
նայքն երկոքին յանցնիւր կալուածս բնա-
կեալ, և դրացիք էին միմեանց: Հատի ին-
ձէն ցիցս 'ի լեւնէ, և 'ի ծովափանց ածի
սաղարթս արմաւենիս, 'ի կառուցումն
հիւղիցդ՝ զորս արդ տեսանես անդուռն և
անյարկ: Այլ, աւանդ, և աւերակքդ իսկ
շատ են ինձ յուշ ածելոյ զնոսա. ժամա-
նակն, որ արագ արագ անչետ առնէ զբա-
տակերոս պետութեանց, թուի իմն խը-
նայել յանասլատիս 'ի յիշատակս բարե-
կամութեան՝ առ 'ի յաւերժացուցանել
զվիշտս իմ մինչև ցմահ:

Ի կատարել երկրորդի հիւղոյն՝ տիկնն
Լազուր ծնաւ գուսար. և զի իմ իսկ ըն-
կալեալէր 'ի սրբոյ աւազանէն զորդի Մար-
գարտայ և անուանեալ զնա Պօղ, աղա-
ջեաց զիս զնոյն և դստեր իւրում առնել 'ի
միասին ընդ սիրելոյն իւրում Մարգար-
տայ. և սա ինքն կոչեաց զնա Վիրգինիա,
և ասէ. Աւաքինի և բարեբաստ լիցի գըս-

տրիկս. զի ես յայնժամ թշուառացայ,
յորժամ 'ի բաց կացի յառաքինութենէ:
Եւ 'ի զօրանալ Լադուր տիկնոջ 'ի ծննդե-
նէ դստերն, սկսանէին և կալուածքն եր-
կոքին փոքրկունք բարգաւաճել յան-
խոնջ վաստակոց ստրկացն երկոցունց ընդ
ինամովք իմովք: Ստրկին Մարգարտայ
անուն էր Դոմինիկ հնդիկ ամբիկեցի, այր
ողջամիտ 'ի ընէ և փորձ, և թէպէտ յա-
լիս խոնարհեալ այլ դեռ ևս յուժի: Մշա-
կէր նա յերկոսին ևս կալուածս ուր և
դասանէրն երկիր բերրի, ըստ վայրացն 'ի
դէպ արկեալ սերմանիս: Յերկիր ոչ յոյժ
արգաւանդ՝ սերմանէր կորեակ և եգիպտ-
տահատ, յերկիր պարարտ՝ արկանէր
խուն ինչ ցորեան, 'ի ճախինս՝ որիզ, և
'ի ստորոտս ժայռից՝ սեխենի, դգմենի և
վարնգենի, որ սիրեն սողոսկել յենուլ 'ի
նոսս: Յոստին վայրս արկանէր դետնա-
խընձոր, ուր լինին քաղցրահամ յոյժ.
բամբակենի 'ի բարձրաւանդակս, շաքար-
եղէգն 'ի թանձրահող վայրս, խահուենի
'ի բլուրս՝ ուր ազնիւք լինին, թէպէտ և
մանրահատք. զդետամիամբք և զընակու-

Թեամբ սրանանիս՝ որ զամն 'ի բուն սլրա-
զարերեն ողիուղաձև, և առնեն ասորժ
հովանի. և տունկս սակաւս ծխախոտոյ
'ի սփոփումն հոգոց իւրոց և ազնիւ տիկ-
նայցն:

Մերթ գնայր յանտառ՝ հարկանել
փայտ առ 'ի հուր, և մերթ 'ի կալուածս
անդ բանայր ուղի՝ զժայուս հատեալ, ժիր
և ճարտարամիտ 'ի վաստակս, քանզի
մտազիւր վաստակէր. տիրասէր ոչ միայն
առ տիկինն իւր Մարգարիտ, այլ և առ
Լազուր տիկինն՝ զորոյ զնաժիշտն հնգիկ
ածեալ էր 'ի կնուծիւն յաւուր ծննդեան
Վիրգինեայ, և սիրէր յոյժ զնա: Անուն
նաժշտինն էր Մարիամ, ծնեալ 'ի Մատա-
կասգար, և ուսեալ անդ ձեռագործս, մա-
նուանդ հիւսել սակաւի և սփածանելիս
յանտառաբոյս սիզոյ: Աջողակ էր նա 'ի
գործ, մաքրասէր, և մանաւանդ հաւա-
տարիմ. 'ի նա յանձն էր հոգ խահարարու-
թեան, բուծանելոյ զհաւս, և երբէք եր-
բէք ածելոյ 'ի Բոր-Լուի 'ի վաճառ զխուն
ինչ յաւելուածս 'ի պիտոյից երկաքան-
ջիւր գերգաստանացն: Յաւել 'ի սոսին

զուլս երկու սննդակիցս մանկանցն, և
ղլամիւս դիշերասպահ, և բովանդակին որ
ինչ նոցա հաղբ և գերդաստանիկք:

Իսկ տիկնայքն երկոքին զօրն ցերեկ
պարասկէին ՚ի մանեւ բամբակ. և այն շատ
էր ՚ի հայթայթել զպէտս նոցա և զընտա
նեացն: Չի ոչ խնդրէին զարտաքին դիւ
րութիւնս. բոկանի գնային առանին, և
կօշիկս ՚ի կիւրակէս և եթ ադանէին, վա
ղոյարոյցք գնալ ՚ի Բամբլմուս յեկեղե
ցիգ՝ զոր անտանես, առ ՚ի լուրսրբոյ պա
տարագին: Մերձ ևս է յոյժ Բոր-Նուի,
բայց գուն ուրէք ՚ի քաղաք անդր գնային՝
թէ գուցէ ծաղր կացցեն. զի կասերաս
պենկալացիս խոշորս զգենուին հանգոյն
գերեաց: Աւ քաջ իսկ կչուեալ, արժան
իցէ փոխանակել զառտնին երջանկութիւն
առ ՚ի հաճոյ լինելոյ հասարակաց. տիկ
նայքն երկոքին, թէ և արտաքոյ սակաւիկ
ինչ վատակրեալ այլ բերկրալից դառնային
՚ի տուն: Մարխամ և Բոմինիկ ընդ նշմա
րել զնոսա ՚ի բարձուէ աստի ընդ ուղին՝
որ յեկեղեցւոյ անտի ածէ այսր, դիմէին
մինչև ՚ի ստորոտ լերինդ օգնել նոցա ՚ի վէ.

րելս, ակներև 'ի դէմս իւրեանց բերելով
հրճուանս ընդ դարձնոցա: Մաքրութիւն
առտնին, ազատութիւն, 'ի ձեռին վաս-
տակոց պատրաստեալ պարէն, և ծառայք
սիրասէրք և հաւատարիմք, յարդարէին
զնոցայն բարեբասութիւն: Համակարիք
և նմանավիշաք՝ քորս սիրելիս զմիմեանս
խանդաղանօք կոչէին. նոյն կամք էին նո-
ցա, նոյն խնդիր օգաի. սեղանակիցք էին
միմեանց, և ամենայն ինչ նոցա հասարա-
կաց էր: Իսկ եթէ երբէք նախնոյ սիրոյն
կայծակն յորդորագոյն քան զբարեկա-
մութեան 'ի սիրտ նոցա արծարծանէր,
կրօնք ամբիծ 'ի զգաստասէր բարուց օգ-
նեալ՝ ուղերձէր զմիտս նոցա յայլ իմն
կեանս, զօրէն բոցոյ, որ 'ի չգտանէլն
յերկրի ճարակ՝ ընդ երկին սլանայ:

Նրջանիկ ևս զկենակցութիւննոցա դոր-
ծէին բնութեանն կարիք, և դուրս նոցա
առ միմեանս յաւելոյր 'ի անս որդեկացն՝
որ երկոքին ևս չարաբաստիկ սիրոյ էին ար-
դասիք: Քաղցր էր նոցա 'ի նոյն որրանս
զորդեական հանգուցանել 'ի նինջ, և խառն
խիզնոսա դիեցուցանել յաճախ, և ասէր

տիկինն լաղուր ցՄարդարիտ . Որդեակք
կրկին երկաքանչիւրոցս լիցին , քոյր իմ,
և որդեկացս մերոց մարք կրկին : Զոր օրի-
նակ մէն մի ոստ 'ի բունս երկուց համա-
սեռ ծառոց յամսպահարել բնաւից կո-
ղերցն մնացեալ՝ քաղցրագոյնս ստղաբե-
րեն՝ եթէ քեցեալ 'ի մայրենի բնոյն 'ի
միւսն սլատուաստեսցին, այսպէս տղայքն
երկոքին միամարք զեղուին 'ի սէր գորո-
վագոյն քան զուստեր և զգստեր, քան
զեղբօր և զքեռ 'ի փոխանակել 'ի դիրկս
սիրակցորդ մարցն 'ի դիեցումն : Անդու-
տին 'ի խանձարրոց զպսակելոյ նոցա ընդ
միմեանս խօսք լինէին . և 'ի հանդերձեալ
երջանիկ հարսանիս մանկանցն տիկնայքն
վտակիրք սփոփելով, յարտասուս խօսք
նոցա գելուին յաճախ, միումն յուշան-
կեալ օրինազանցութիւն հարսանեաց, և
միւսումն ընդ հարսանեկան լծով մուտ .
միումն 'ի վեր քան զպայման իւր նկրտել,
և միւսումն իջանել անտի 'ի խոնարհ : Այլ
քաջալերէին 'ի յոյս վայելելոյ որդւոց իւ-
րեանց բարեբաստագունից 'ի բերկրանս
սիրոյ և 'ի նսեհ հաւասարութեան, ա-

զատք յեւրոպական դժնդակ մտահաճու-
թեանց :

Նորանշան իմն էր տղայոցն անդատին
ընդ միմեանս սիրելու թիւն . 'ի լալ Պօղայ՝
չատ էր ցուցանել նմա զՎիրգինիա , և
զուարթանայր անդէն յերեսաց նորա և
հանդարտէր . և զվիշտս Վիրգինեայ՝ ի ճիչ
մանկանն Պօղայ զգային մարքն . իսկ դրսա-
րիկն նազելի թագուցանէր զվիշտ իւր իս-
կոյն , առ 'ի խնայելոյ զնա 'ի վշտակցու-
թենէ : 'Իեռ այն ինչ զօրելով նոցա յո-
տընկե՛լիս , տեսանէի միշտ զնոսա 'ի դալ
իմու՛մ այսր ձեռն 'ի ձեռն խառնեալ թե
'ի թև առւեալ՝ հոլանիս ըստ սովորու-
թեան երկրիս , որպէս երկուորեակքն
կենդանակերպք նկարին : Յւ գիշեր իսկ
ոչ մեկնէր զնոսա 'ի միմեանց . յաճախ 'ի
նոյն որորոց՝ այտ 'ի յայտ , լանջ 'ի լանջս
յարեալ , և ձեռս զպարանոցաւ իրերաց
արկեալ , գիրկընդխառն ննջէին :

Ի պարզել լեզուի նոցա՝ նախկին առ
միմեանս բարբառ էր եղբայր և քոյր . զի
մանկու թիւն , ճարտարամիտ 'ի դգուանս
սիրոյ , չգիտէ անուն այլ քաղցրագոյն :

Իստտիարակութիւն յաւել զնոցին առ
իրեարս սէր, յօղնականութիւն իրերաց
ուղերձեալ զայն: Տակաւ Վիրգիլնեայ լի-
նէր յանձն անասութիւն, հոգ առանին
մոքրութեան, և պաշտել զճաշն անպա-
ճոյճ. և յանձանձանաց այսր ամենայնի
համբոյրք եղբօրն և դրուատիք զհետ
գային հանաստալ: Իսկ Պօղանդուլ՝ ի վաս-
տակոց՝ մերթ մշակէր ՚ի պարտիզի ընդ
Իսմինիկեայ, և մերթ փայտաս փոքրիկ
՚ի ձեռին՝ զնայր ընդ նմա յանտառս. և ՚ի
տեսանել ուրեք յերթալն ծաղիկ չքնաղ,
կամ միրգ տղնիւ, կամ բոյնս թռչնոյ, ՚ի
ծայրս իսկ ծառոց սողոսկեալ՝ ՚ի վեր՝ առ-
նոյր բերէր զայնոսիկ առ Վիրգիլնիա:
Միումն ՚ի նոցանէ հանդիպեալ ուրուք,
ոչ ինչ երկբայեր մօտիկ անդանօր գտանել
և զմիւսն: Ի միում աւուրց յիջանել ի-
մում՝ ՚ի լեռնէ աստի, տեսի ՚ի մուտս պար-
տիզին զՎիրգիլնիա՝ զի ընթանայր ՚ի տուն,
զձորձիկ իւր զգլխով ածեալ յետակուսէ՝
պատասպարել յանձրեւէ. և թուէր ինձ
միայնակ ՚ի հեռուստ: Այլ իբրև մատեայ
օգնել նմա ՚ի գնացս, տեսի զի զձեռանէ

ուհեր զեղբօրն ընդ նովին հանդերձիւ պարածածկեալ, և խնդային ընդ հովանեակն յիւրեանց ճարտարեալ. և ՚ի տեսանել խմբով զգէմանոցա հրաշագեղս ընդ հողմուռոյց ձորձովն, յուշեղեն ինձ մանկունքն Լեաովայ ՚ի նմին խեցւոջ ամփոփեալք:

Ամենայն ջանքնոցա էին ՚ի հաճել զմիմեանս և յօգնել իրերաց. բայց անուամուկք էին որսկէս զգաղթականս առհասարակ եւրոպացիս ծնեալս աստ, և անգրադէտք ամենեին: Չէր ինչնոցա փոյթ գիտել զանցս վաղնջուց ժամանակաց և զտար աշխարհաց. հետաքննութիւնն նոցա չանցանէր յանկոյս լերինս, զսլորտս տիեզերաց կարծէին ՚ի ծիրս կղզւոյս սահմանեալ. և ոչ սիրելի ինչ այլ ուրեք համարէին, միտքնոցա բովանդակ գրաւեալ ՚ի սէր միմեանց և ՚ի գորով մայրենի: Ոչ գիտութիւնք սնոտիք զլոյս աչացնոցա վատնէին, և ոչ տխուր բարոյականին խրատք զլսելիսնոցա տաղտկացուցանէին: Անգէտք էին օրինաց չգողանալոյ, զի ամենայն ինչ առ նոսա հասարակաց էր.

օրինաց չըւսայտելոյ, զի սլարդ և սակա-
ւասպէս էր նոցա կերակուր. օրինաց չևօ-
սելոյ սուտ, զի չէր ինչ նոցա զոր թէ
ծածկել հնարէին. և ոչ ահարկու ոք լի-
նէր նոցա սպառնալեօք աստուածասաստ
սլատուհասից առ որդիս ապաշնորհս, զի
առ նոսա սէր որդիական ծնունդ էր մայ-
րենի սիրոյ: Ամենայն որ ինչ ուսեալ էր
նոցա յաստուածապաշտութեան կարգաց՝
սիրելի նոցա զիրօնս ընծայէին. և եթէ
չյերկարէին նոքա յեկեղեցւոջ զաղօթս,
սակայն ամենայն ուրեք՝ առանին յան-
դաստանս և յանտառս զամբիծ ձեռս իւ-
րեանց և զլի ծնելագութ սիրով սիրաս՝ ի
վեր ամբառնային:

Որպէս այդ գեղածիծաղ գեղեցկագու-
նի տուընջեան աւետաւոր, այսպէս նոցա
այն ինչ՝ ի սկզբնաբոյս տիոց՝ ի սլատանե-
կութիւն թւակոխեալ՝ սկսանէին վաստա-
կակիցս մարցն լինել՝ ի յանձանձանս առ-
տնին իրաց: Յազդել հաւաթիօսին զգարձ
այգուն՝ յարուցեալ Վիրգինիա գնայր
զջրոյ՝ ի մօտակայ աղբիւրն, և դառնայր
սլատրասաէր զնախաճաշ: Յոսկեղօծել

ասպա արժւոյն զկատարս բլրոց շուրջա-
նակի՝ դայր Մարգարիտ հանգերձ որ-
դուին առ Լադուր Թիկին, և ժիաբան ամե-
նեքին յաղօթս կացեալ՝ առնուին զնա-
խաճաշիկն, յաճախագոյնս 'ի գալարուջ
առ գրան ընդ հովանեաւ պանանեաց, որք
զհիւթեղ պտուղսն առ ձեռն պատրաստ
ընծայէին նոցա 'ի ճաշակ, և զլայն և զեր-
կայն սաղարթսն 'ի ծածկոյթ սեղանոյ:
Առաա և ստածիչ կերակուր արագ ա-
րագ աճուամն պատանեկայն պատրաս-
տէր, և քաղցրահամբոյր դաստիարակու-
թիւն հրճուանս և ամբժուութիւն հողւոյ
'ի դէմս նոցա նկարէր:

Աիրգինիա յերկոտասանամենի սակաւ
ինչ ընդհատ 'ի զարդուն Թոյրբերէր կեր-
պարան. վարսք երկայն խարտեշագեղ
ղղլտով նորա, կապուտակ ականողիք, և
շրթունք իբրև զլար կարմիր, յաւելուին
դեղ սիրայորգոր 'ի դէմս նորա: Աչք նո-
րա համայն ընդ խօսս գեղածիծաղք. խիկ
'իլուեն երկնահայեացք բնաւորեալ զգիւ-
րազգաց սիրա նորա և զթեթև ինչ թախ-
ծութիւն սրաին 'ի յայտ ածէին: Նոյն և

Պօղ ընդ շնորհս պատանեկութեան բերեր յանձին զնկարագիր առն՝ ի չափ հասելոյ . բարձրահասակ քան զՎիրգինիա , թխագոյն քան զնա , և արծուունդն . բիբբ աչաց նորա սեւածոյր , խրոխտք իմն դողցես , բայց երկայնատեղ յօնիցն ճառագայթածև զնոքօք վայլմամբ քաղցրացեալք : Յար՝ ի շարժման կայր , այլ՝ ի անսանեւ զքոյրն՝ հանգարտէր բազմեր առ ընթեր . և ՚ի ճաշէն իսկ սովոր էին լսիկ կալ , որպէս զի լուութիւնն նոցա , ՚ի բնական գրիցն տեսիլ , և ՚ի բոկանի ոտիցն վայելութիւն՝ թուէին կիցք իմն անդրեաց քանդակ վաղեմի՝ ի կիճ սպիտակ , զՆիորեայ որդւոցն յանգիման առնելով զպատկեր : Այլ՝ ի հայեցուածսնոցա՝ որ իրերաց խնդրէին հանդիպել , և ՚ի քաղցր ժպիտ՝ զոր միմեանց փոխադարձէին , թուէին զուարթունք երկնից կամ հողիք երանաւէտք՝ որոց բնութիւնն իսկ է սեր առ միմեանս , և չեն ինչնոցա պէտք ձևովք զգացմունսն բացատրելոյ և բանիւք ըզսիրելութիւն :

Բայց Լագուր տիկնոջ , ՚ի զարգանալ

գասերն օր ըստ օրէ 'ի տիս և 'ի դեղ, ա-
ռաւելուին հողք ընդ մայրենի գորովոյ,
և ասէր ցիս. ՅԹէ հասցէ ինձ մեռանել,
ղինչ արասցէ գտարիկ իմ չքաւոր: Էր
նորա 'ի Քալիս հօրաքոյր տոհմիկ և ըն-
չաւէտ, պառաւ խստահրօն. սա 'ի հարս
նանալնորա՝ մերժեալ էր զնա յամենայն
նպատից, վասն որոյ և նորա հաստա-
տուԹեամբ եղեալ 'ի մօի ջննդրել ինչ՝ ևս
և 'ի յետին կարօտուԹեան: Բայց մայ-
րուԹեան բարձեալ 'ի նմանէ զերկիւղ
կրելոյ զմերժումն, գրեաց առ հօրաքոյր
իւր զտարաժամ մահ առն իւրոյ, զճնունդ
գասերն, և զտառասլանս՝ յորում կեայր
նժգեհ անտէրունչ հանդերձ մանկամբն:
Այլ չընկալաւ ինչ 'ի նմանէ պատասխա-
նի. և Թէպէտ խրոխտ իսկ էր բնուԹեամբ,
յանձն էառ խոնարհել կալ նշաւակ կըշ-
տամբանացնորա՝ որ ցասմամբ էր ընդ իւր
վասն լինելոյ առն ապատոհմի, Թէ և ա-
ռաքինեոյ, և յաճախէր գրել առ նա յա-
մենայն դէպս առ 'ի շարժել զնա 'ի դուԹ
'ի վերայ գասեր իւրոյ. բայց ամբ յոլովք
'ի վերայ անցին, և լռուԹիւն էր 'ի սպառ:

Ապա ուրեմն յամին 1738, Երեամ մի
յետոյքան զգալուստ Պուրտոնեայ քա-
ղաքապետի 'ի կղզի այսր, գիտաց զի գիր
'ի հօրաքեռէ իւրմէ հասեալ էր առ նա
վասն իւր, և փութացաւ 'ի Բոր-Ղուի,
ոչ ինչ զդձձութենէ հանդերձիցն հողա-
ցեալ, զի խնդութիւն մայրենի յաղթեաց
'ի նմա ամօթոյ: Եղիտ իսկ առ քաղաքա-
պետին գիր, այլ գիր կշտամբողական, յու-
րում հօրաքոյր իւր գրէր. Յիրաւի ենքեզ
աղէտքդ, փոխանակ զի ժանտի և բախ-
տախնդիր առնն եղեր կնութեան. յուու-
թեանց զհետ երթան սլատիժք, և կան-
խահաս մահ առն քո սրտուհաս է երկն-
առաք. բարւոք առնես սլանդխտել 'ի
կղզւոջք քան լինել աստ 'ի նախատինս
ազգատոհմիդ. այն զի և երկիրդ ուր կաս՝
երկիր բարի է, ճոխանան սյդր ամենե-
քին՝ բաց 'ի դատարկապորտ մարդկանէ:
Նւ յեա այս ամենայն թշնամանաց՝ սլար-
ժանս անձին 'ի կատարած գրոյն յաւե-
լեալ, ասէր. Ոչ վայրասլար հրաժարեցի
ես 'ի հարսանեաց, որ գրեթէ միշտ աղե-
տաբերք են: Ուր ոչ առ հրաժեշտի մնա-

յեալ էր նա ամուրի, այլ զի փառամուլ էր
և ազնուականի առն՝ ի խնդիր. և թէպէտ
էին նորա մեծութիւնք բազում՝ որ միայն
խնդրին յարքունիս, այլ ոչ ոք գտաւ ցանկ
կացող այնպիսում անգեղեայ և խստա-
սիրտ օրիորդի: Յաւելոյր ապա յեա գրու-
թեան, զի քաջ իսկ խորհեալ, և բազում
աղաչանօք յանձն արարեալ էր զնա քա-
ղաքապետին: Եւ արդարև արարեալ իսկ
էր, այլ ըստ այժմու սովորութեան՝ որ
երկիւղալի ևս առնէ յանձնելում զընկա-
լուչն քան զյայտնի թշնամի. զի առ ան-
բասիր առնելոյ զանդթութիւն իւր առա-
ջի քաղաքապետին, զքաղաքէր զեղբօր-
որդին պատճառանօք կարեկցութեան:
Պուրտօնէ սովին ձախսղակի կարծեօք
վեր ՚ի վերոյ ընկալաւ զաիկինն, յոր և
անծանօթի ումէք չէր մարթ անկարեկիր
և առանց մեծարանաց ակնարկել և որ
ինչ տիկինն զանձնէ և վասն դատերն առ-
նէր աղերս, նա հակիրճ առ ամենայն և
տմարդի առնէր պատասխանի. Տեսից...
խորհեցայց... համբեր այժմ... ոչ գու-
միայն ես կարօտ... թող չէր քո զայրա-

ցուցեալ զպատուական հօրաքոյրդ . . .
անձին լեր մեղադիր , և այլն :

Այսպէս տիկինն Լազուր սրտաբեկ և
դառնակսկիծ դարձաւ 'ի տուն , և մտեալ
բազմեալ արկ զգիր հօրաքեռն զսեղանով ,
և ասէ ցՄարգարիտ . Տէս զմետասան ա-
մաց ակնկալութեան արգասիս : Եւ զի
չէր այլ որ 'ի տան անդ դրադէա , էառ
անդրէն զգիրն՝ ընթեռնուլ 'ի լուր ընտա-
նեացն . և իբրև կատարեաց , 'ի ցասումն
յուզեալ Մարգարտայ՝ ասէ . Եւ զի՞նչ
կարօտ իցեմք աղցականիդ , միթէ եթո՞ղ
զմեզ Տէր 'ի ձեռանէ . ինքն է հայր մեր ,
նա ինքն միայն . չէմք իսկ ցարդ երջա-
նիկք . և ընդէր արամիս և անկանի սիրտ
քո : Եւ տեսեալ զի լայր , անկաւ զպա-
րանոցաւ նորա , գիրկս արկ , և ասէ . Քոյր
իմ սիրելի , ո՞հ քոյր իմ : Այլ և ինքն իսկ
'ի փղձուկ հարեալ , հեղձամղձուկ լեալ 'ի
հեկեկանաց , եկաց անբարբառ : Յայն ո-
ղորմ տեսիլ Վիրգինիա մերթ զմօրն և
մերթ զՄարգարտայ ձեռան առեալ համ-
բուրէր , և առ սրտիւն ողջագուրէր . իսկ
Պօղ բարկացայտ աջօք դռչէր , և սպառ-

նայր բռնցի և ոտնատրոփ, այլ ում խոյ՝
ոչ գիտէր: Ի լուր աղմկին հասին անդր
և Իոսիմիկ և Մարիամ, և լցաւ հիւզն ՚ի
ձայնէ ողբոց, ուր չլինէր այլ ինչ լսելի՝
բայց ո՛հ ախկին... ո՛հ ախրուհի... ո՛հ
մայրիկ... ո՛հ մի լար: Մինչև ՚ի սրտա-
ռուչ յորդորանացն սփոփեալ Լադուր
ախկին, և գիրկս արկեալ մանկանցն, ասէ
զուարթադին. Որդեակք իմ, գուք էք
վշտացս իմոց պատճառք. գուք և խնդու-
թիւն իմ. ո՛հ որդեակք սիրելիք, վիշտք
ինձ ՚ի հեռուստ հասին, այլ երջանկու-
թիւն իմ առ ինև է: Իսկ նոքա թէպէտ և
զիմաստս բանիցն ոչ ՚ի միտ առնուին, այլ
զի տեսանէին զնա սփոփեալ՝ զուարթա-
ցան և ինքեանք, և վարէին զնովաւ: Այս
պէս ամենեցուն անգրէն խնդամտեալ, որ-
պէս մըրիկ ՚ի գեղածիծաղ գարնայնի ան-
ցին գէպքն:

Բայց բարեբոյս բնաւորութիւն մտն
կանցն օր ըստ օրէ գայր յերևան. յաւուր
միում կիւրակէի ընդ այգն, մինչդեռ մարք
նոցա երթեալ էին ՚ի նախկին պատարագն
յեկեղեցոջ՝ի Բամբլմուս. կին ոմն խափ-

չիկ ընձնաբնակ եկն եկաց ընդ սլանանեօք՝
որ շուրջ կային զհիւղիւն, և էր նիհար
մեռելատիպ, և փոխանակ հանգերձից կա-
պերա զմիջով ածեալ սփածանեւի: Անկաւ
առ ոտս Վիրգիլնեայ, մինչդեռ նա զնախա-
ճաշ ընտանեացն սրատրաստէր, և ասէ.
Յիս, օրիորդիկ, դժա՛ի սարուկս հէք և
փախստական. յամսօրեայ աւուրց չըջիմ
Թափառական՛ի ըրինս յայսօսիկ կիսա-
մահ՛ի սովոյ, և յասպականեաց հալածա-
կան. յերեսաց տեառն իմոյ փախուցեալ
եմ, յուժեմնէ՛ի ճօխից գետափնեայց
Սեաւ գետոյ. նա ինքն հասոյց զիս յայս
աղէտս: Եւ զայս ասացեալ՝ ցուցանէր
զկապուտակ հարուածս դանից՛ի մարմնի
իւրում, և զսպիս վիրացն, և յաւել. Գե-
տամոյն խորհէի զանձն իմ կորուսանել.
այլ իբրև դիտացի զի գուք ասա բնակէք,
ասեմ. Չև ևս մեռայց, են աստ սպիտակք
բարեգորովք: Վիրգիլնեայ գալարեցան ա-
ղիք, և զճաշիկն՝ զոր ընտանեացն սրա-
տրաստէր՝ մատոյց նմա, և ասէ. Քաջա-
լերեաց, եղկեւի գու, կեր և արբ: Եւ ՛ի
սպառել հնգկին խկոյն զկերակուրն և ՛ի

յեալ էր նա ամուրի, այլ զի փառամուշ էր
և ազնուականի առն՝ ի խնդիր. և թէպէտ
էին նորա մեծութիւնք բազում՝ որ միայն
խնդրին յարքունիս, այլ ոչ ոք գտաւ ցան-
կացող այնպիսում անգեղեայ և խստա-
սիրտ օրիորդի: Յաւելոյր ապա յեա գրու-
թեան, զի քաջ իսկ խորհեալ, և բազում
աղաչանօք յանձն արարեալ էր զնա քա-
ղաքապետին: Եւ արդարև արարեալ իսկ
էր, այլ ըստ այժմու սովորութեան՝ որ
երկիւղալի ևս առնէ յանձնելում զընկա-
լուչն քան զյայտնի թշնամի. զի առ ան-
բասիր առնելոյ զանդթութիւն իւր առա-
ջի քաղաքապետին, զըսպարտէր զեղբօր-
որդին պատճառանօք կարեկցութեան:
Պուրտոնէ սովին ձախողակի կարծեօք
վեր ՚ի վերոյ ընկալաւ զտիկինն, յոր և
անծանօթի ումեք չէր մարթ անկարեկիր
և առանց մեծարանաց ակնարկել և որ
ինչ տիկինն զանձնէ և վասն դստերն առ-
նէր աղերս, նա հակիրճ առ ամենայն և
ամարդի առնէր պատասխանի. Տեսից...
խորհեցայց... համբեր այժմ... ոչ գու-
միայն ես կարօս... թող չէր քո զայրա-

ցուցեալ զպատուական հօրաքոյրդ . . .
անձին լեր մեղադիր , և այլն :

Այսպէս տիկինն Վաղուր սրտաբեկ և
դառնակոկիծ դարձաւ 'ի տուն , և մտեալ
բազմեալ՝ արկ զգիր հօրաքեան զսեղանով ,
և ասէ ցՄարգարիտ . Տես զմետասան ա-
մաց ակնկալութեան արդասիս : Եւ զի
չէր այլ ոք 'ի տան անդ դրագէա , էառ
անդրէն զգիրն՝ ընթեռնուլ 'ի լուր ընաա-
նեացն . և իբրև կատարեաց , 'ի ցասումն
յուզեալ Մարգարտայ՝ ասէ . Եւ զի՞նչ
կարօտ իցեմք աղցականիդ , միթէ եթո՞ղ
զմեզ Տէր 'ի ձեռանէ . ինքն է հայր մեր ,
նա ինքն միայն . չէմք իսկ ցարդ երջա-
նիկք . և ընդէր արամիս և անկանի սիրտ
քո : Եւ տեսեալ զի լայր , անկաւ զպա-
րանոցաւ նորա , գիրկս արկ , և ասէ . Քոյր
իմ սիրելի , ո՞հ քոյր իմ : Այլ և ինքն իսկ
'ի փղձուկ հարեալ , հեղձամղձուկ լեալ 'ի
հեկեկանաց , եկաց անբարբառ : Յայն ո-
ղորմ տեսիլ Վիրգինիա մերթ զմօրն և
մերթ զՄարգարտայ ձեռան առեալ համ-
բուրէր , և առ սրտիւն ողջագուրէր . իսկ
Պօղ բարկացայտ աչօք գոչէր , և սպառ-

ղորանալ, յաւել Վիրգինիա. Ես եկից
հաշտ առնել զտէրքո ընդ քեզ, եթէ կա-
միս, հէք աղքատիկ, ածել զիս առ նա.
յերեսացողէտիցդ շարժեսցինա՝ ի գուծ:
Եւ հնդիկն ասէ. Հրեշտակդ ինձ երկնա-
ուաք, եկից ընդ քեզ ուր և կամիցիս:
Յայնժամ կոչեաց Վիրգինիա զՊօղ, և ա-
ղաչեաց զնա դալ ընդ իւր. և հնդիկն ա-
ռաջնորդէր նոցա ընդ անտառս և ընդ
բարձրաբերձ լերինս՝ ընդ որս բազում
ճգամբ ՚ի վեր մադլէին, և ընդ լայնածա-
ւալ գետս՝ ընդ որս հետի անցանէին, մին-
չև հասին զմիջաւորբ ՚ի ստորոտ լերին
միոյ յեզր Սեաւ գետոյ, ուր էր տուն գե-
ղեցկաշէն և ծառատունի ընդարձակ, և
ամբոխ գերեաց յաղզի աղզի վաստակս
պարապեալ: Տանուաւերն՝ ի միջիանդ ծխե-
լեաւն ՚ի բերանի և եղէգն հնդիկ յաջում
ձեռին զգնայր, այր բարձրահասակ, վախ
մարմնով և թխատիս, խորակն և կցայօն,
սևաթոյր յօնիւք: Վիրգինեայ զգողանի
հարեալ և զձեռանէ կալեալ Պօղայ, մա-
տեաւ տռ այրն և աղաչէր զնա, վասն
սիրոյն Աստուծոյ ներել գերւոյն՝ որ անդ

փոքր մի 'ի բացէ կայր: Նորա յաղքատին
զգեստս մանկանցն վեր 'ի վերոյ ակնար-
կեալ, ոչ ինչ 'ի սկզբան անդ երեսս արար
նոցա. այլ 'ի նկատել զչքնաղագեղ գէմս
Վիրդինեայ, և զգեղձանիկ ընդ կապու-
տակ քողովն անկեալ խոպոսիս, և 'ի լուր
քաղցրաձայն բարբառոյ նորա՝ որ ընդ բո-
լոր անձինն զողջօջէր, արկ զծխիչն 'ի
բերանոյ, և 'ի վեր առեալ զցուսն եղեգ-
նեայ, երգուաւ երգումն զարհուրելի, և
ասէ. Ոչ 'ի սէր Աստուծոյ՝ այլ 'ի սէր
քոյնն երեալ աղանոյդ: Յայնժամ Վիր-
դինեայ ակնարկեալ գերւոյն մատչել առ
աէր իւր, խոյս ետ ինքն 'ի բաց, և զհետ
նորա Պօղ:

Եւ դարձ արարեալ նոցա ընդ զառ 'ի
վեր լերինն՝ ընդ որ իջեալն էին, իբրև 'ի
կաաար անդր հասին, վաստակաբեկ նըք-
թեալ և ծարաւի նստան ընդ ծառով. զի
աւելի քան զհինգ փարսախ արարեալ էր
նոցա յեւրոյ արեգական անսուաղ: Յայն-
ժամ Պօղ ասէ յՎիրդինիս. Վաղ իսկ օրս
ընդ միջեցաւ, քոյր իմ, և դու քաղցեալ
և ծարաւի ես, և չիք ինչ աստ 'ի ճաշակ.

էկ իջցուք անդրէն առ տէր գերւոյն,
խնդրել 'ի նմանէ կերակուր: Պատասխա-
նի ետ Վիրգինիա և ասէ. Ո՛հ մի, եղբայր
իմ. ահաբեկ արար զիս այրն այն. յիշեա
ղոր մայրիկն մեր ասէ. Որ ուտէ զհաց
անզգամին, լըցի բերան նորա կոսածով:
Արկնեալ անդրէն պատանեակն ասէ. Եւ
զի՛նչ գործիցեմք, պտուղք ծառոցս ան-
պիտանք են 'ի կերակուր, չիք ասա դա-
մոն, չիք կիտրոն առ 'ի զովացուցանել
զպապակ քոյին: Եւ Վիրգինիա յաւել-
Որ կերակրէն զձագս թռչնոց՝ որ կարգան
առ նա, ոչ թողցէ զմեզ: Եւ զոյգ ընդ բա-
նին լսելի եղև խոխոջ ջուրոց դահավիժելոյ.
և ընթացեալ անդր հարին զպասուք յա-
կանակիտ ալեաց անտի, և որ ղեզերբք
ջուրոցն աճեցեալ էր ջրկոտեմ, քաղեալ և
ճաշակեցին զայն: Այլ մինչդեռ հաստա-
տագոյն ինչ կերակրոյ 'ի խնդիր զաչս ա-
ծէին, ետես Վիրգինիա 'ի ծառս անտա-
ռին մատաղատունկ ինչ հանգոյն արմա-
ւենւոյ՝ որ 'ի մէջ սաղարթուց 'ի գագա-
թանն բերէ պտուղ կաղամբաձև ակորժ
'ի ճաշակ: Բայց բուն ծառոյն, ոչ ինչ

ստուարագոյն քան զսրունս, այլ բարձր էր աւելի քան զվաթսուն ոտնաչափ. և թէպէտ որակ փայտին յաղբնաձև թելից յօդեալ, այլ կարծրամէջ և անտեղիտալի սայրասուր տասարաց: Իսկ Պօղ, ոչ ունելով ընդ իւր և ոչ դանակ, մտաբերեաց հուր հարկանել զծառոյն. այլ և այն զժուարին, զի ոչ գոյր նորա հրահան, և ոչ յապառաժուտ կղզւոյս կայծքար ուրեք է դտանել: Բայց հարկ 'ի հնարս զրդէ զհանձար, և յոլովք 'ի պիտանեգոյն դիւտից կարօտութեան են արգասիք: Խորհեցաւ նա ըստ օրինակի հնդկաց վառել հուր. և առեալ ընդ ոտիւք ոստ ծառոյ դօսացելոյ, ծակ 'ի նմա գործեաց սրածայր քարիւ, և սայրիւ նորին տաշեալ երթիթ յայլասեռ ծառոյ, մխեաց զայն 'ի ծակ ոստոյն՝ որ ընդ ոտիւքն էր, և արագ արագ շրջշրջեալ զայն ընդ ափ՝ որպէս որ զխառնիչ յեռալ չոքոլաթին պտուտկէ, և ահա ծուխ ընդ ծակն ելանէր, և թօթափէին անտի կայծակուհք: Յայնժամ քաղեալ խուիւ և կրկուտ ցամաք՝ ելաց հուր զարմամբ ծառոյն, և ահագին

Ճարձատմամբ կործան անհաւ արմաւե-
նին : Նովին հրով և զստուղծառոյն 'ի
փշալից և 'ի սաղարթապատ 'ի կարծր սա-
տենիցն կեղեւալ, զկէս նորին կերան ան-
եփ, զմիւս կէսն մուրկ ընդ մոխրով, եր-
կոքին ևս ակորթ 'ի ճաշակ . և առաւօտին
բարերարութեանն իւրեանց յիշատակ
յաւելոյր բերկրանս 'ի կերակրիկն : Բայց
բերկրութիւն նոցա աղմկեր յածել զմը-
տաւ զհոգս մարցն ընդ յամեցումն դարձի
իւրեանց 'ի տուն, զոր Վիրգինիա յեղե-
զէր սաէս . իսկ Պօղ զօրացեալ կերա-
կրովն, հանդարտէր զնա և ասէր . Հուսոյ
ընդ հուսոյ հասեալ 'ի տուն, սփոփեսցուք
զնոսա :

Եւ յարուցեալ 'ի ճաշոյն առ 'ի գնալ,
վարանէին զի չէր ոք նոցա ուղեցոյց . այլ
Պօղ, որ ոչն երբէք վհաակէր, ասէ . ի միջ-
օրեայ արևն կոյս հանդիպի հիւզս մեր,
պարտ է մեզ անցանել ընդ լեառնդ երեք-
սարեան՝ ընդ որ իջաքն յառաւօտուս .
հասցա ընթացուք, քոյր իմ : Այն էր
լեառն Եռաստին, յերեցունց սարիցն
ձևոյ առեալ զանուանակոչութիւնն : Եւ

իջեալ 'ի շէնէ անտի Սեաւ դետոյ ընդ
հիւսիսակողմն, և ժամաւ չափ ուղեո-
րեալ, հասին յեզր լայնածաւալ հեղեղա-
տի՝ որ հատանէր զանցս նոցա: Աողմն այն
կողմոյ՝ ընդարձակ և անտառախիտ՝ ցարդ
խակ անծանօթ է, և յոլովից 'ի դետոց և
'ի շէրանց նորա չիք խակ անուն. խակ հե-
ղեղասան յոր հասին՝ խաղայ ընդ ժայռս
յորձանահոս: Ի խոխոջ ալեաց նորա եր-
կուցեալ Ալիրզինեայ, չիչխէր հետևակել
ընդ հունն. յայնժամ Պօղայ ստանձնեալ
զիս, անց բեռամբն հանդերձ ընդ լպիրծ
ապառաժս՝ աներկիւզ 'ի յորձանացն, և
ասէր ցԱլիրզինիա. Մի երկնչիւր, հզօր
եմ քե. եթէ չէր տանուտեառնն ներեալ
աղախնոյն, մենամարտէի ընդ նմա: Եւ
Ալիրզինիա ասէ. Ի՞նչ ընդ հսկային ընդ
այնմիկ չարի. աես յոր վտանգ ածի զքեզ.
ո՛հ, քանի գժուարին է քարերարել, չիք
ինչ դիւրին քան զչար գործել:

Եւ իբրև հասին 'ի ցամաք, դեռ ևս պա-
տանին բարձեալ բերէր զԱլիրզինիա. և
կամէր ընդ շէառնն խակ Նուաստին, որ կէս
փարսախաւ հեռի էր անտի, ելանել բե.

աւմբն. այլ ոչ ևս յերկարեալ 'ի տոկ,
հարկեցաւ դնել զնա յերկիր, և բազմեալ
առ նմա հանդէր. Յայնժամ ասէ ցնա
Վիրգինիա. Օրս խոնարհի, եղբայր իմ.
դու տակաւին յուժի կաս, այլ իմ սալա-
ուեաց զօրու թիւն. թող զիս աստ, և փու-
թա դու 'ի տուն՝ հանդուցանել զսիրտ
ծնողացն մերոց: Պատասխանի ետ Պօղ և
ասէ. Մի լիցի ինձ այդ, ոչ թողից զքեզ.
եթէ գիշեր 'ի վերայ հասցէ մեզ յանտա-
ռիս, լուցից հուր, հարից միւս ևս ար-
մաւենի. զպտուղ նորա կերիցես, և սա-
ղարթիւքն յօրինեցից քեզ տաղաւար: Էր
անդ զգետեղերքն ծառ վաղեմի, և 'ի կո-
ճեղ նորա աճեցեալ տերեք երկայնք ցող-
կենւոյ. իբրև փոքր մի զօրացաւ Վիրգի-
նիա, քաղեալ 'ի տերևոց անտի՝ արար
իւր տրեխս ոտիցն վիրաւորելոց ընդ քա-
րուաս. զի առ հասլճեալ փութոյ 'ի բա-
րերարել, մոռացեալ էր ագաննել զկօշիկս:
Եւ 'ի զովանալոտիցն 'ի տերևոց անտի, ոգի
առեալ է հատ 'ի հնգիկ եղեգանց իւր ցուս,
և յուղի անկաւ՝ յեցեալ միով ձեռամբն 'ի
Պօղ, և միւսովն 'ի ցուսն եղեգնեայ:

Գնային հանդարտաքայլ յանտառին ,
բայց մայրիք բարձրաբերձք և սաղարթա-
խիտք ծածկեցին յաչաց նոցա զլեառնն
Յուսասին՝ յոր դէմ եդեալ էր նոցա , և
զարեգակն՝ որ 'ի մուտս խոնարհէր : Եւ
'ի գնալ փոքր միւս ևս յառաջ , մոլորեցան
տակաւ յարահետ ճանապարհէն , և ան-
կան 'ի բաւիղ անել անատախիտ և ասլա-
ուաժուտ : Յայնժամ նստոյց անդ Պօղ
զՎիրգինիա , և ինքն խռովեալ այսր անգր-
ընթանայր խնդրէր ելս 'ի մացառախիտ
անտառէն , այլ 'ի զուր : Եւ նա 'ի կատար
միոյ 'ի ծառոց բարձանց , դիտել տեսանել
զլեառնն . բայց զգագաթունս և և թ մայ-
րեաց տեսանէր շուրջանակի 'ինչոյլս մտից
արևուն փայլեալ : Վաղ իսկ ստուերք լե-
րանց ձգտեալ երկայնեալ՝ ծածկէին զան-
տառս ընդ հովիտս , և 'ի հողմախաղաղ
հանդարաւերեկոյին՝ խոր լուծ իւն պա-
տէր զվայրսն անմարդիս , ոչ այլ ինչ լսելի
լեալ՝ բայց բառաչ եղջերուաց 'ի հեռա-
ստանէ գիմելոց 'ի դադարս իւրեանց : Խոր-
հեցաւ Պօղ զի թերևս ոք յորսորդաց լուի-
ցէ , և գոչեաց ուժգին . Եկայք , հասէք

յօզնութիւն Վիրգինեայ: Այլ արձա-
գանդք և եթ անտառին կրկնեալ և երեք-
կնեալ զնոյն անդրէն ձայն տային Վիր-
գինիա, Վիրգինիա:

Իջեալ ապա ստատանւոյն 'ի ծառոյ ան-
տի խոնջ և ախուր, խորհէր զիշերօթեւ
առ տեղեաւն. այլ ոչ գոյր անդ, ոչ աղ-
բււր, ոչ արմաւենի, և ոչ փայտ չոր 'ի
հուր. և զփորձ առեալ զի ամենայն հնա-
րիւքն և ճգամբք չէր իմիք ձեռնհաս,
սկսու լաւ: Յայնժամ Վիրգինիա ասէ.
Մի լար, եղբայր իմ, եթէ ոչ կամիս ընկ-
ձեւ ինձ 'ի վշտաց. ես իսկ եմ սրտաճառք
տառապանաց քոց, և մարցն մերոց՝ որ
հոգան արդ զմէնջ. ահա չէ սլարա և բա-
րերարեւ իսկ անհրաման 'ի ծնողաց. սհ,
զի անմտացոյ յոյժ: Եւ զայս ասացեալ՝
սկսու և ինքն լալ. և ապա յաւել. Այլ
եկ, Պօղ, յաղօթս կացցուք, զի ողորմեա-
ցի մեզ Տէր: Եւ մինչդեռ զաղօթսն կա-
տարէին, հաջեւ շան լսելի եղև, և ասէ
Պօղ. Ասպակահնուոյ է ձայնդ, թերևս դք
յորսորդաց զիմէ նսեմաւ 'ի վերայ եղջե-
րուաց: Եւ 'ի յաճախել կազկանձելոյ

շանն, ասէ Վերդինիա. Հաջիւն շան մե-
րոյ թուի ինձ այդ, այո՛ հաջիւն Հաւա-
տարմին. ծանօթ է ինձ ձայն նորա, մօտ
ուրեմն իցե՞ք 'ի հիւղ մեր և 'ի լեռնոտան
մեր հասեալք: Վայրիկ մի, և ահա եհաս
չնիկն, և վարեալ զոտիւք նոցա՝ հաջեր
կողիանձէր կողկողէր և քծնէր: Եւ 'ի
հիանալ նոցա ընդ այն, և ահա տեսին զի
զիմեալ դայր Գոմինիկ. որ իբրև եհաս առ
նոսա արաստուելով այրն տիրասէր 'ի
ինդուլթենէն, յարաստու հարան և ին-
քեանք՝ կացեալ լուռ և անբարբառ: Եւ
ապա Գոմինիկ 'ի հանգարտէն՝ ասէ.
Տեարք իմ պատանեկիկք, քանի՛ հոգս յա-
ւելիք մարց ձերոց, որպէս տառապեցան
նորա 'ի չգտանէն զձեզ 'ի տան 'ի գառ-
նալ իւրեանց ընդ իս յեկեղեցւոյ. Մա-
րիամ յանկեան ուրեք պարապեալ 'ի
գործ՝ անգիտանայր ուր երթեալն էիք:
Այս անգր ընթանայի, ոչ գիտելով յո՞
զիմեղ՛ի ինդիր. և ապա առեալ զցնցոտիս
ձեր մատուցի 'ի հոտոտելիս շնկանն. և
նորա իմացեալ գոգցես զմիտս իմ, սկսաւ
խփոյն հետազօտել զձեզ. և յուղի ան-

կեալ, յար զձեան տատանելով, ած զիս
մինչև 'ի Սեաւ դեա: Անդ ոմն 'ի բնակչաց
սլաամեաց ինձ, զի զազախին նորա փա-
խըստական՝ առ նա ինքն դարձուցեալ է
ձեր, և նորա 'ի շնորհս ձեր ներեալ ա-
զախնոյն. այլ ներումն որպիսի՛ եցոյց ինձ
զեզկելին ոսնակապեալ 'ի կոճեղս, և ա-
նուր երեքժանի 'ի պարանոցին: Անտի
չնիկն, անգաղար 'ի հետազօտելոյ, ած
զիս 'ի լեառն՝ որ առ Սեաւ գետով, և զիս
առեալ անդ, հաջեր ուժդին առ միով
յարմաւենեաց՝ որ տապալեալ կայր, և
ծխէին խանձողք առ նովաւ. և ապա ա-
ռաջնորդեաց ինձ այսր 'ի ստորոտ Եռա-
ստին լերինս, ոչ ինչ հեռի 'ի բնակութե-
նէս մերմէ քան զչորս փարսախ:

Եւ եգեալ առաջինոցա քաքար և միրգս,
և հագաղակ լիօշարակաւ՝ զոր մարցնոցա
պատրաստեալ էր. գինի շաքար կիտրոն և
ընկոյզ հնգիկ ջրախառնեալ, կաղզուրեւ
զնոսա և զովացուցանել, ասէ. Աերայք,
արբէք, զօրացարուք: Վիրգինիա ընդ
յիշատակ չէք ազախնոյն և տառապանաց
մարցն իւրեանց յոգւոց եհան, և կրկնէր

և երեքինէր. Ո՛հ, քանի գժուարին է բարերարել: Եւ մինչդեռ նոքա ճաշակէին, հուր ելոյց Գոմինիկ. և խնդրեալ ՚ի ժայռս անդ բեւեկն՝ որոյ դաւար խի ոստք վառին բոցածաւալ, արար ջահ ՚ի լոյս, քան զի գիշեր էր: Այլ իբրև յուզի անկան, մեծ ևս տաղնապ տարակուսի հասանէր նմա վասն ոչ ևս կարելոյ մանկանցն հետևակել, զի ուռուցեալ էին ոտք նոցա և կարմրացեալ: Ձի՛նչ ասնել էր նմա. ելանէ՛ ՚ի խնդիր օգնականութեան, թէ անդ ընդ նոսա կալ զգիշերն զայն. և ասէր. Ո՞ր տայր ինձ զաւուրս՝ յորս ՚ի միասին զձեզ ՚ի գիրկս տանէի. այլ արդ դուք ՚ի տիս եղեալ, և ես ծերացեալ եմ: Եւ մինչդեռ ՚ի վարանսն կայր, դունդ լեռնաբնակ հընդկաց անցանէր ՚ի բացէ իբր. քայլս քսան, և պարագլուխ նոցին մատուցեալ առ մանկունսն, ասէ. Ազնիւ սպիտակիկք, մի երկրնչիք, տեսաք մեք զձեզ յառաւօտուս մինչ անցանէիքդ ընդ կնոջ ումեմն սևագետացւոյ՝ խնդրել նմա շնորհս ՚ի ժանտ տեառնէն. և մեք արդ, փոխանակ բարերարութեանդ ձերոյ, բարձեալ տարցուք

զձեզ 'ի տուն ձեր: Եւ յակնարկել նորա
առ հնդիկան, չորք ոմանք 'ի կորովեաց
կազմեցին դահաւորակ յօստոց ծառոց,
և նստուցեալ 'ի վերայ զմանկունսն՝ բար-
ձին յուս իւրեանց. և Գոմինիկեայ ջահ
'ի ձեռին առաջնորդեալ նոցա, դնային 'ի
ձայն ցնծութեան՝ հնդկացն առ հասա-
րակ կարգալով նոցա օրհնութիւնս: Յայն-
ժամ Վիրգինիա փղձիկեալ սրտիւ ասէ:
ցՊօղ. Տեսանես, եղբայր իմ, զի ոչ թո-
ղու Տէր անվարձ զդործս բարիս:

Ի մէջ գիշերի հասին 'ի ստորոտ բնա-
կութեան իւրեանց, ուր 'ի կատար լերինն
խիտ առ խիտ վառէին խարոյկք. և 'ի գիմել
նոցա ընդ զառ 'ի վերն, լուան զբարբառ
մարցն իւրեանց՝ որ ասէին. Դձեք էք, որ-
դեակք մեր: Եւ ետուն հնդկօքն հանդերձ
պատասխանի. Այո, մեք իսկ եմք: Եւ
ահա տեսին զնոսա և զՄարիամ, զի ջա-
հիւք ընդ առաջ գային. և տիկինն Լա-
դուր ասէ. Որդեակք չարաբաստիկք,
ուստի՞ գայք. սէ, յորպիսի տառապանս
արկէք զմեզ: Պատասխանի ետ Վիրգի-
նիա, և ասէ. Ի Սեաւ դետոյ գամք, ըն-

կալաք անդ ներումն աղախնոյ ումնմն
հնդկի փախատէի 'ի տեառնէ իւրմէ. նմա
և զնախաճաշիկ մեր տուեալ էր առաւօ-
տին, զի մեռանէր հէքն սովալլուկ. նմին
իրի հնդկիք լեռնաբնակք բարձեալ բե-
րեն զմեզ: Յայնժամ տիկինն Լազուր
գիրկս արկեալ դստերն, և չկարէր բար-
բառել. իսկ Վիրգինիա 'ի թանալ մայրենի
արտասոււացն զգէմս իւր, ասէ. Փոխարի
նես դու ինձ, մայրիկ, զամենայն վիշտս
իմ՝ զոր կրեցի: Եւ Մարգարիտ զմայլեալ
խնդութեամբ, փարեալ զորդեկան՝ ա-
սէր. Եւ դու, որդեակ իմ, առաքինացար
և դու: Եւ հասեալ 'ի տուն որդւովքն
հանդերձ, ետուն ճաշ հնդկացն. որք ա-
պա 'ի դառնալն իւրեանց՝ մաղթէին նոցա
զամենայն յաջողութիւն:

Օր իւրաքանչիւր ծագէր նոցա օր բա-
րեբաստութեան և խաղաղութեան. նա-
խանձ և փառասիրութիւն ոչ տագնապէին
զնոսա. ոչ անձկային նոքա սնոտի համ-
բաւոյ, որ մարթանօք ստացեալ՝ և չարա-
խօսութեամբ իւիք կորնչի. այլ շատա-
նային դու վկայ անձանց և դատաւոր: Ի

կղզւոջ աստ, ուր որպէս և առ ամենայն
դաղթականս Յւրոպայ յաճախեն ընդվայ-
րաքնին խոյզք չարաշուկ և ևթ զըուցաց,
առաքինութիւն նոցա և անուն իսկ էր
անձանօթ. բայց միայն ևթէ անցաւոր ոք
ընդ Բամբլըմուս հարցանէր ումք՝ ի բնակ-
չաց դաշտին՝ թէ ոյք՝ ի հիւզս աստ բնա-
կէին, առանց իսկ ճանաչելոյ զնոսա պա-
տասխանէր՝ թէ արք բարեւաւք: Այսպէս
մանուշակք ընդ մացառօք իսկ ծածկեալ՝
բուրեն ՚ի բացեայ զհոտ անուշից:

Մերժեալ էին ՚ի խօսից նոցա բամբա-
սանք, որ պատճառանօք արդարութեան
ձգեն զսիրտ յատելութիւն կամ ՚ի կեղ-
ծաւորութիւն. զի անհնար է ումք չա-
տել զոր առ չարս ունի, կամ կենցաղել
ընդ այնպիսումն առանց ծածկելոյ զատե-
լութիւն ընդ քօղով բարեկամութեան:
Ապա ստիպէ զմեզ չարախօսութիւն կամ
այլոց և կամ անձանց անիրաւել: Այլ նո-
քա առանց դատելոյ զոք, խօսէին միշտ
զհնարից բարերարելոյ ամենեցուն. և թէ
պէտ չէին բաւական առ այն, այլ մշտայօ-
ժար կամօքն բերէին յանձին բարեսիրու-

Թիւն սրատրաստ 'ի նստաստ այլոց : Ասան
որոյ յանտատի բնակելով՝ ոչ միայն չէին
մարդատեսացք , այլ և մարդասէրք էին :
Ոչ երբէք զգժստաւեհ իրաց քաղաքայնոց
խօսս 'ի մէջ առնուին , այլ զհամագոյիցս
ճառ արկեալ ընուին հրճուանօք և զմայլ
մամբ : Հիանային ընդ զօրութիւն վեր-
նախնամ տեսչութեան , որ 'ի ձեռն նոցա
սխուէր յանջրգի ապառաժս անդ առա-
տութիւն և դէղ , և բերկրութիւն ամբիծ ,
բերկրութիւն անապակ , բերկրութիւն
մշաանորոգ :

Յերկոտասանամենի զօրաւորագոյն էր
Պօղ և ուշիմ քան զեւրոսպցիս հնգեաա-
սանամեայս . գեղազարդէր զերկիրս մշա-
կեալս 'ի Դոմինիկեայ , գնայր ընդ նմա
շուրջ յանտառս՝ խլել զմատաղատունկս
կիտրոնի , զնարնջի , զգամոնի՝ որ կանա-
չագեղ ամբառնայ 'ի դագաթն բոլորչի , և
զարմաւենւոյ՝ որոյ պտուղ ծորէ օշարակ
քաղցր և անուշահոտ որպէս զբուրումն
ծաղկանցնարնջի . և անկէր աստ զթուփսն
զայնոսիկ : Սերմանեալ էր նորա և ծառս ,
որ յերկեմենի ծաղկեալ և պտղաբերեն .

որպէս ականթն, որոյ ծաղկունք սալ-
տակք՝ հանդոյն ջահից բիւրեղեայց՝ կա-
խին զոստոցն ողկուղաձեք. և որպէս սար-
սիկն եղբւանի, որոյ ցցունք մողոշիկք ա-
սուեայք ծաղկեն ուղղաբերձ. և որպէս
փայփայենին, որոյ բուն անոստ սիւնա-
ձե ամբառնայ՝ ահաւեղ՝ ի դադաթանն
բերելով՝ ի լայն տերևոց իբր զթղենեաց,
և շուրջ զբնիւն միրգս կանաչագոյն հան-
գոյնս սեխից ուռուցեալ,

Արկեալ էր նորա և սերմանս ծառոց
կամ կորիզ, սլանանոյ, մանկենոյ, ա-
ւղբենոյ, կոյաւենոյ, յաբենոյ, և յամ-
րոսենոյ. յորոց բազումք սկսեալ էին
ստղաբերել և առնել տիրկանն իւրեանց
հովանի: Վաստակասէր ձեռաց նորա յա-
մուլ իսկ վայրս շրջասպատիս սփռեալ էր
զարգասաւորութիւն. ազգ ազգ հալուէից
և կանկատունիք ՝ ի գեղձանիկ ծաղկունս
կարմրաբղէտս, և կեռասիք վշուտք ամ-
բառնային՝ ի կատարս ժայռից, նկրտեալք
իմն ՝ ի բարձրութիւն լիանեաց՝ որոց ծաղ-
կունք ծիրանեխառն կապուտակք զսե-
պոց լերինն շուրջ կախէին: Եւ անկոյն

այնպէս յօրինեալ կարգ , զի 'ի տեսիլ ա-
չաց ամենայն ինչ դայր միանդամայն . 'ի
միջավայր հովտին բոյսք կարճաբերձք , և
դնոքոք թփեար , ապա ծառք ցածունք ,
և ապա բարձրաբերձք շրջասպատէին . որ-
պէս զի ցանկապատն այն ընդարձակ
թատր իմն որպէս զըւրջ տեսանելեաց
տեղեացն յօրինէր , 'ի տեսիլ ածեալ
վայրս դալարադեղս , միրգս , ծաղկունս ,
սլարակէզս բանջարոյ , արօտս , և արտո-
րայս բրնձոյ և ցորենոյ :

Բայց 'ի յօրինել արուեստիւ զանկոցն
կարգ 'ի բնութեան ևս կարգաց ոչ ստե-
րիւրէր , այլ մանաւանդ 'ի նմանէ առաջ
նորդեալ՝ զբոյսս պատաղիճս տնկէր 'ի
բարձունս , և յեզերս ջուրց զլողականս .
և բոյս իւրաքանչիւր 'ի պատկանաւորն
իւր 'ի կայս բարդաւաճէր , և կայք իւրա-
քանչիւր զբնիկ զարգս իւրեանց 'ի բուսոց
անտի աւնուին : Ուղիք 'ի դադաթանց
ժայռից իջեալք , յօրինէին 'ի խորս հով-
տին՝ ուրեք ալբիւրս , և ուրեք շրջապա-
տեալ 'ի դալարեաց լայնատարր հայելիս՝
յորոց անդրէն ծառք ծաղկաւէտք , ժայռք

և երկին կապուտակ յաչա 'ի վեր ցու-
նային: Ձէր իսկ երկիրն հարթարդակ,
այլ այնպէս տունկք 'ի նմա դասաւորեալ,
զի յոլովք յայնցանէ և գիւրամատոյցք
էին և գիւրատեսիլք. մէք իսկ խորհրդով և
ձեռնտուութեամբ օգնական նմա լինէաք
'ի յաջողութիւն:

Արահետ զհովտիւն էր գործեալ, որ 'ի
բաղում առաջս 'ի շրջապատէ անտի 'ի մի-
ջակէտ անդր երթեալ յանդէր: Չառա-
պարս իսկ յօգուտ 'ի կիր արկեալ, գե-
ղայօրէն յարմարութեամբ զգիւրինս ընդ
գժուարուտս, և զծառս ընտանիս ընդ
վայրենիսն էր պատշաճեալ: Ի շեղակու-
տից քարանց, որ խափանեն արդ աստա-
նօր՝ որպէս և այլ բաղում ուրէք 'ի կըզ-
զուջս՝ զանցս ճանապարհաց, կազմեալ էր
նորա ուրէք ուրէք բրգունս, և ընդ շարս
վիմացն յեռեալ հողախառն արմատս վար-
դենեաց և այլ թփեար աճեցուն 'ի քա-
րուտս. որպէս զի 'ի սուղ ժամանակի բր-
գունքն այնոքիկ ախրատեսիլք և անդե-
ղեայք ծածկէին դալարագեղք և գեղա-
ծաղկէք: Մործորք լերանց անկազար-

դեալք 'ի յաղթ մայրեաց սաւառնեւոց
ղնոքոք, կաղմէին նկուղս կամարակապ
անթափանցս 'ի ճառագայթից արեգա-
կան, ուր էր զովանալ 'ի տուէ: Աստի
նրբուղի ածէր 'ի յանտառ ծառոց վայրե-
նեաց, ուր սլատսպարեալ ծառաստան
սլաղոց ածէր 'ի միջի. և անդ արտորայք
ծածանեալ 'ի հունձ, և այլուր դարձեալ
սլարակղ բանջարոց. ուրէք 'ի բացէ ընդ
ուղ ծառատունկ երևէին տունք, և ընդ
այլ ուղի կատարք անմատոյցք բարձրա-
բերձ լերին: Աստ 'ի տնկախիտ և բաղեղ-
նապատ թաթամեաց անտառ զմիջաւուրք
խակ երևէր ինչ ոչ, և անդ 'ի կատար մօ-
տակայ ժայռիդ՝ որ սարաւանդեալ կար-
կառի 'ի գուրս 'ի կողաց լերին՝ կային ահն
երև այլք առ հասարակ սարք շրջապա-
տիս, և ծով 'ի բացէ՝ ուր էր տեսանել
ղնաւ եկաւոր կամանդրէն յԵւրոպ աստի
դարձաւոր: Աստանօր նոքա յաճախ ընդ
երեկս 'ի մի վայր դային սու 'ի վայելել լուիկ
և մնջիկ զօգոց զովութիւն, զբոյրս ծաղ-
կանց, զաղբերաց կարկաջ, և զերեկորին
ներդաշնակութիւն լուսոյ և ստուերաց:

Անուանիք պատշաճեալք յոլովից 'ի զը-
լարձալի վայրաց բաւղակածև շրջապա-
տիս առաւել քան զամենայն ինչէին սիրե-
լիք: Սարաւանդն՝ զորմէ արդ խսկ ասացի,
և ուստի զգալուստ իմ՝ դիտէին 'ի բացէ,
կոչէր 'Ի հաարան սիրոյ. անդ մանկանցն 'ի
խաղս իւրեանց տնկեալ էր եղէզն հնդիկ,
և պարզէին 'ի ծայր եղեգանն թաշկինակ
սպիտակ՝ աղդ առնել զգալուստ իմ՝ ընդ
նշմարելն զիս 'ի հեռուստ, որպէս սովո-
րութիւն է գրօշակ 'ի լերինդ ամբառնալ
'ի տեսիլ ծովաչու նաւաց: Ի մտի եղև ինձ
դրոշմել յեղեգանն արձանագիր. զի թէ-
պէտ և ախորժելի էր ինձ յուղևորու-
թիւնս իմ տեսանել անգրիս և արձանս
վաղեմիս, այլ առաւել ախորժելի վերծա-
նել արձանագիր ինչ ճարտարիմաց. զի
թուի ինձ անդ լսել 'ի վիմէ բարբառ մարդ-
կեղէն՝ դարուց 'ի դարս հնչեցեալ առ ան-
ցաւորս անապաաին. Չես դու միայնակ,
այլք ևս կացին աստ և խորհեցան, վիշտս
հանգոյն քոյոցդ կրեալ: Եւ եթէ իցէ ար-
ձանագիրն այն ազգի վաղնջականի սպա-
ռելոյ, ձգէ զմիտս յանհուն ասպարէզ,

և յուշ առնէ նմա զանմահութիւն նորին՝
յուցանելով յերկարակեաց քան զվաղա-
կործան ինքնակալութիւնս լեալ զմաստս
մտաց : Սովին խորհրդով գրոշմեցի 'ի կայ-
միկ գրօշակի մանկանցն զտողքս Որա-
տեայ .

« Քեզ Հելինեայ եղբարքն աստեղք
լուսասփիւս ,

Եւ հայրն հողմոց քեզ 'ի բարձանց ու-
ղեցոյց ,

Զայլարն կապեալ՝ և արձակեալ ըզգե-
փիւս : » Տաղերգ . Գ . 2 :

Եւ 'ի կեղև թաթամենուոյն , ուր երբէք
երբէք 'ի զնին մրրկելոյ ծովուն ընդ հո-
վանեալ նորին բաղմէր Պօղ , քանդակե-
ցի զտողս զայս Վիրգիլեայ .

« Նա և այնմ իսկ երանի որ զգաշտային
ծանեալ ըզգիս » : Մշակ . Բ . 496 :

Եւ գարձեալ 'ի վերայ դրան սենեկի Լա-
գուր ակինոջ , ուր ժողովեալ նոցա էր ,
գրեցի .

« Ստ հանգիստ ապահով , և կեանք
անփորձ խաբէութեան » : Մշակ . Բ . 470 :
Բայց Վիրգիլեայ ոչ հաճոյ թուեցան

տողքս . Երկայն և խրթին է , ասէր , ար-
ձանագիրդ դրոշմեալ ընդ դրօշակաւն ,
լաւ ևս էր արձանագրել , Մշտոյոյ ալ ան-
յողոյդ : Առ որ ետու սլատասխանի , զի
արձանագիրն այն 'ի ձահ ևս էր առաքի-
նութեան . և շառագունեաց ընդ բանս իմ :

Երջանիկ ընտանեացն այնոցիկ շուրջա-
նակի ամենայն ուրէք երևէր սիրտ ազ-
նուագութ . զի աննշանից ևս իրաց ա-
նուանս գորովագոյնս կոչեցեալ էր : Ա-
րօտն շրջաբոլոր՝ սլատեալ 'ի նարնջեաց 'ի
սլանանեաց և 'ի յամրոսից , ուր մանկունքն
գնային երբէք երբէք 'ի սլարել , կոչէր
Սրտակցութիւն . ծառն հինաւուրց , ընդ
որով Լագուր ատկնոջ և Մարգարտայ
սլատեալ էր իրերաց զաղէտս իւրեանց ,
կոչէր Սրբիչ արտասուաց . ածուք , յորս
սերմանեալ էր նոցա ցորեան ոլուն և ե-
լակ , կոչէին Բրիտանիա և Նորմանտիա :
Ըստ նոցին օրինակի և Դոմինիկ և Մա-
րիամ 'ի յիշատակ դաւաւացն՝ յորս ծը-
նեալն էին , Անկոլա և Փուլիուէնթ կո-
չեցին զվայրս՝ յորոց մին բերէր ողորս 'ի
հիւս կողովոց , և միւսն դգմենի մի ձեւա-

տունկ նոցա : Այսպէս նժդէհքն այնու-
քիկ բերովք աշխարհին իւրեանց պա-
հէին 'ի սրաի զքաղցր յիշատակ հայրե-
նեացն , և սիրովէին զկսկիծ նժդէհու-
թեան : Ո՛հ , քանի՛ դեղապատշաճ յոր-
ջորջանօք բերէին յիւրեանս կենդանու-
թիւն ծառքս այսոքիկ և աղբերք և ժայռք ,
որ արդ հանդոյն դաշտացն Յլլագոսյ աւե-
րակս և եթ ընծայեն 'ի տեսիլ , և անուանս
աղիողորմս 'ի լուր :

Բայց քան զամենայն վայրս շրջապա-
տիս սիրելի էր անուանելն Հանգրուան
Վիրգինեայ : Ի ստորոտ ժայռին , որ կո-
չէրն Դիտարան սիրոյ , է խոռոչ՝ ուստի
աղբիւր բղխեալ յօրինէ 'ի մարգագետնի
անդ աւազան : Ի ծնանել Պօղայ՝ ետու
մօր նորա 'ի նուէր քոքոյ մի հնգիկ , պար-
գևեալ ինձ յայլմէ . և տնկեաց նա զայն
յեղը աւազանին , զի որ անտի բուսեալն
ծառ՝ ցուցցէ զտիս որգեկին : Ըստ նմին
օրինակի տնկեաց անդ և Լադուր տիկին
միւս այլ նովին խորհրդով 'ի ծնանել Վիր-
գինեայ : Յերկոցունց մրգաց աստի բու-
սան քոքենիք կրկին 'ի դիւանագիր ազ-

դաբանութեան երկոցունց տոհմիցն . մի
'ի ծառոց անտի կոչէր յանուն Պօղայ, իսկ
միւսն Վիրգիլեայ, և ըստ աճել տղայոց
տերանց իւրեանց՝ աճէին և նոքա խուն
ինչ ընդհատք՝ ի միմեանց բարձրութեամբ :
Այլ յետ ամաց երկոտասանից ելին բար
ձրացանքան զհիւզս, և ուղէչքնոցա խառ
նեալ ընդ միմեանս՝ ողկոյզք քղբոյից երա
խայրիք զաւազանաւ աղբերն կախէին :
Բայց ՚ի ծառոց աստի չէր ինչ յաւելեալ ՚ի
ծոց անդր ժայռին, թողեալ զայն ինքնա
զարդ՝ որպէս էրն ՚ի բնէ . ուր զխոնա
ւուտ և թխատիս կողիւքն փայլէին աս
տեղածև ձարխոտք լայնատերեք կանաչ
և սև, և ստեղունք ցողկենւոյ սաղարթա
ւորք կախեալ ընդ օդս հողմաշարժ ծա
ծանէին հանգոյն ծիրաներփն կանաչա
գեղ նարօտից : Մերձ առ տեղեաւն աճէին
կուսածաղկիք կարմրորակ՝ ոչ աննմանք
շահողրամի, և դարասղպեղք՝ որոց պա
տիճք արիւններանդ փայլեն քան զբուստ :
Ի հոտ անոյշ բուրէր զվայրօքն սրտածև
'ի տերևս ապրասամ, բուրէր ուսան մե
խակահոտ : Ախնք ՚ի բարձուէ լերինն

կերտատաձև անկեալ 'ի կախ տատանէին,
սրահակս դաւարագեղս զկողիւք ժայռիցն
ծայրածաւալս յօրինելով: Հաւք ծովայ-
լինք 'ի խաղաղաւէտ վայրացս հրաւի-
րեալք, դային այսր երեկօթել, և էր տե-
սանել ընդ երեկս ճախր առեալ զծովա-
փամբք զճայեկն և զարտուտ, զբարձրա-
թուիչ ցին սևափետուր, և զհաւն սպի-
տակ յեղեղակային, որք ընդ օրակշիռ
աստեղն յանասատից հնդիկն Ովկիանու-
խոյս աուեալ դային:

Սիրելի էր Վիրգիլնեայ հանդէլ անդ
առ ազբերբքն, որ վայրենի զարդուքն շքե-
ղազարդէր: Անդր ընդ հովանեաւ քոքե-
նեացն գնայր յաճախ լուանալ զկտաւիս
իւրեանց, և մերթ ևս զայծերամահն ա-
ծէր արածել անդ. և 'ի գործել 'ի կաթա-
նէ նոցին պանիր՝ զբօսնոյր 'ի զնին ճարա-
կելոյ նոցա զճարխոտ, զի վերամբարձք
ընդ օդս կային զսեպացեալ կողիւք ժայ-
ռին, յեցեալք 'ի մի 'ի քուոց նորին իբր
'ի խարսխի: Տեսեալ պատանւոյն զի հա-
ճոյ էր վայրն այն Վիրգիլնեայ, ած անդր
բոյնս ազգի ազգի թուչնոյ 'ի շրջակայ ան-

տառաց . և հարք և մարք նոցա զհետ ձա-
գուցն եկեալ, գաղթականն նոր անդ բնա-
կեցին : Աիրդինիա ջամբէր նոցա երբէք
երբէք որիզ և կորեակ և եգիպտահատ . և
ընդ երևել նորա անդ՝ սարեակք 'ի սոյլ,
պենկալք 'ի դայլայլիկս , և ծիրանահաւք
հրանշոյլ փետրովք , ելեալ 'ի մացառաց .
պապկայք կանաչագեղք 'ի դոյն զմրլխոյ՝
իջեալ շուրջ 'ի լատանեաց , և կաքաւք
ընդոստք 'ի ներքուստ գալարեաց , խառն
'ի խուռն 'ի միասին հանգոյն վառեկաց առ
ոսս նորա դիմէին : Իսկ ինքն ընդ Պօղայ
հրճուէր 'ի զնին խաղուց նոցա և ճարա-
կելոյ և սիրատարի համբուրից :

Այսպէս գուք , որդեակք սիրելիք ,
յանմեղութեան զսկզբնաբոյս տիս ձեր
անցուցիք 'ի բարերարել : Քանիս ձեզ
աստ գիրկս արկեալ մարք ձեր օրհնէին
զՏէր , որ 'ի սփոփանս ալեաց իւրեանց
զձեզ պատրաստէր , և բարենշան զայդ
կենաց ձերոց տնօրինէր : Քանիցս աստա-
նօր ընդ քուովք վիմացս եղէ հացակից
ընդ նոսին և ընդ ձեզ յանպաճոյճդ ճաշ,
ուր չէին երբէք նախաճիրք կենդանեաց :

Անդ տաշտ կաթնալից, ձու այն ինչ ա-
ծեալ, հաստեայք բրնձիք արկեալ 'ի տե-
րևս ոստոց պանանեաց, և սահառի լի 'ի
դետնախնձոր, 'ի մանկ, 'ի նարինջ, 'ի
նուռն, 'ի պանան, յարմաւ, յանանաս,
մատուցանելին ճաշ առողջարար, հաճոյ
'ի տեսիլ և խորթահամ:

Հանգոյն կոչնոցն էին և զրոյցք նոցա
քաղցուհիք և ամբիճք. զառօրեայ և զվա-
ղորդայն վաստակոց սովոր էր Պօղխօսեւ,
'ի պիտոյս ընտանեացն խորհելով հանա-
պաղ. ուրեք հեշտաքայլ յարդարել զու-
ղիս, այլուր զքաղմոցս ճահաւորել, ուր
չէր բաւական ծառոց հովանի, և յորում
տեղուջ մարթէր Վիրգինեայ լաւ ևս
հանդէս: Յանձրեային եղանակս կային
'ի միասին զօրն 'ի բուն 'ի տան տեարք և
ծառայք պարապեալք 'ի հիւսեւ փսիաթ
'ի սիղոյ և սահառիս 'ի հնդիկ եղեգանց:
Էր անդ տեսանել կարգաւ առ որմովք
բահս և բրիչ, կացին և մանգաղ. և առ
կահս մշակութեան զարգասիս նոցին զար-
դիւնս երկրի, պարկս բրնձոյ, որայս ցո-
րենոյ և լիապտուղ ոստս պանանեաց, ընդ

առատութեան և գեղեցկաշար : Իսկ Վիր-
գինիա , ուսեալ 'ի մօրէն և 'ի Մարգար-
տայ , առնէր օշարակ և այլ ըմպելիս հիւ-
թով կիտրոնի և շաքարաբուղն եղեգան
խառնեալ :

Գիշերոյ 'ի վերայ հասեալ , բազմէին
յընթրիս 'ի լոյս ճրագի . և մի 'ի տիկնայց
պատմէր անցս ինչ զուղևորաց մոլորեցոց
'ի գիշերի յաւազակուտ անտառս Եւրո-
պայ , կամ զնաւաց խորտակեցոց՝ վարեալ
'ի մրրկէ 'ի քարաժայռս անբնակ կղզեաց :
Եւ 'ի լուր արկածիցն յուղէին գութք
մանկանցն գիւրագորովք , և խնդրէին
յերկնից շնորհել ինքեանց գէսս ասպըն-
ջականելոյ զոք յայնպիսեաց : Եւ ապա
մեկնեալ գնային երկաքանչիւր ընտանիք
հանգչել 'ի հիւզս իւրեանց , ըղձիւք տե-
սանելոյ դարձեալ զմիմեանս 'ի վաղորդայն :
Էր զի շառաջիւն ուղիսից անձրեաց՝ որ
անկանէին 'ի յարկս նոցա , և էր զի դար-
ձեալ մրմուռ ալեաց բեկեցոց զալիամբք
հասեալ առ նոսա 'ի թևս հողմոց , լինէին
նոցա հրաւիրակք 'ի քուն . և զհեռաւոր
վտանգս այլոց ածեալ զմտաւ , ևս առա-

ւել վասն անձանց իւրեանց ապահովու-
թեան օրհնէին զՏէր :

Տիկինն Լադուր ընթեռնոյր երբէք եր-
բէք 'ի լուր ամենեցուն պատմութիւնս
գորովայոյզս 'ի հին և 'ի նոր հտակարա-
նաց, և ոչ երկարէին խօսս զուրբ գրոց,
զի և աստուածաբանական դիտութիւն
նոցա հանդոյն բնականին 'ի զգացմունս
սրտից նոցա էր, և բարոյականն նոցա դի-
տութիւն ըստ աւետարանին 'ի գործս :
Ձէին նոցա աւուրբ սահմանեալ 'ի զբօ-
սանս և 'ի տրտմութիւն. զօրհանապաղ
տօն էր նոցա, և ամենայն ինչ զնորօք տա-
ճար Աստուծոյ՝ ուր նկատէին միշտ հիաց-
մամբ զանբաւ իմաստութիւննորա, զմար-
գասէր խնամս և զամենակալ զօրութիւն.
և վստահութեամբն իւրեանց յաստուած-
պետութիւնն՝ սփոփէին ընդ անցեալս, ա-
րիանային յառաջիկայս, և լի յուսով ակն
ունէին հանդերձելոց : Այսպէս աիկնայքն
երկոքին ստիպեալք 'ի թշուառութենէ 'ի
բնութիւն անդր գարձ առնել, յաւելին
յանձինս և յորդիս իւրեանց զազգեցութի
նորին զգուշանալոյ 'ի թշուառութենէ :

Բայց քանզի և 'ի բարեկրօնս յառնեն
երբեմն ամպրօտք սրտի խռովայոյդք, յե-
րևել յանկարծ ուրուք 'ի նոցանէ տխուր,
շուրջ լեալ այլոց զնովաւ՝ փարատէին 'ի
նմանէ զտրամուծիւն կարեկցութեամբ
քան թէ խրատուք, իւրաքանչիւր ըստ
բուսոյ բարուցն օժանդակեալ. Մարգա-
րիտ զուարթ եռանդեամբ, աիկինն Լա-
դուր քաղցր կրօնիւք, Վիրգինիա գող-
տրիկ գգուանօք, և Պօղ անկեղծ համար-
ձակութեամբ. Մարիամ իսկ և Գոմինիկ
հասանէին առ նա յօգնութիւն: Եթէ
վշտանայր ոք, ամենեքին վշտակից լինէին
նմա. և եթէ լայր, լային ընդ նմա ամե-
նեքին. զօրէն տկար բուսակաց, որ յի-
րեարս յենուն 'ի մրրկի:

Ի բարեխառն եղանակս յաւուր կիւ-
րակէի գնային 'ի Բամբլումուս առաջիկայ
լինել սրբոյ սրատարագին յեկեղեցւոյ,
որոյ զանդակատուն երևի խոնարհ 'ի դաշ-
տիդ: Գային անդր և ճիւղք դեսպակաւ.
որոց տեսեալ զմաերմութիւն երկօցունց
տանցն, ցանկային ընտանենալ ընդ նոսա,
և հրաւիրէին զնոսա յաճախ 'ի կոչունս.

այլ նոքա վայելչութեամբ և մեծարանօք հրաժարէին 'ի հրաւիրանացն, ածեալ զմտաւ՝ զի մեծամեծք առ 'ի սսլաս հաճոյից իւրեանց խնդրեն զանաւագս, և զի չէ մարթ հաճոյ լինել նոցա առանց սսլաս հարկանելոյ կրից նոցա՝ բարեաց և չարաց: Աւ 'ի սինքորաց ևս ընտանութենէ խոր շէին, որք սովոր են նախանձոտս գոլ և բամբասող և անկիրթ: Այսն որոյ կիսոց 'ի սկզբան անդ երկչոտք թուէին, և այլոց հալարտք. այլ ընդ զգուշութեան և այն ախտի ազնուականութիւն էր նոցա և մարդասիրութիւն, մանաւանդ առ թշուառս, զի տակաւ յանկուցին յինքեանս զմեծարանս ճոխից և զաղքատաց վստահութիւն: Որք 'ի դառնալ նոցա յեկեղեցւոյ՝ դիմէին առ նոսա յաճախ, խնդրել ինչ 'ի նոցանէ. մերթ 'ի վշտակրեւոց որ եկեալ առ նոսա՝ խրատս հայցէր, և մերթ 'ի մանկանց որ շրջակայ վայրաց 'ի խօթացելոյ մօրն հրաւիրէր զնոսա յայցելութիւն: Իսկ նոքա 'ի գնալն առ հիւանդս՝ տանէին 'ի միասին դեզս օգտակարս ախտից յաճախելոց առ բնակիչս աեղոյն, և շնորհս 'ի դարմանն

յաւելուին, որ ցանկալի յոյժ և զգուզ-
նաքեայ ծառայութիւն կացուցանէ: Յա-
ջողէր նոցա մանաւանդ փարատելի սրտէ
զվիշտս, որ 'ի միայնութեան և 'ի տկար
մարմնի գժոխըմբերք են: Լազուր տիկինն
այնպիսի հաւատովք խօսէր զԱստուծոյ,
զի 'ի լուր բանից նորա թուէր հիւանդին
տեսանել զԱստուած աւրնթեր. և Վիր-
գինիա բազում անգամ արտասուալից ա-
ջօք դառնայր 'ի տուն, այլ խնդալից սըր-
տիւ՝ վասն յաջողութեանն 'ի բարերա-
րել. և նորա գործ էր զդեղն կարևորս
սպարաստել, և մատուցանել հիւանդաց
յոյժ վայելչասլէս:

Եւ յետ մարդասէր խնամոցն, էր զի
շրջան առեալ ընդ հովիտս Երկայնանիստ
լերինն՝ գային առ իս, ճաշել յեզր վտա-
կին՝ որ առ հիւղիւս իմով անցանէ. և
սպարաստէի նոցա գինի վաղեմի, առ 'ի
ղուարթացուցանել զհնդկային կոչունս
մեր եւրոպական ախորժ և կազգուրիչ
բերովք: Եւ էր զի ժամագիր լինէաք գնալ
'ի ծովեզր, ուր բերանացեալ յանդին
գետք 'ի ծով. զի չեն ինչ ընդհատ գետք

մեր աստանօր 'ի յօրդ վտակաց : Տանկաք
անդր ընդ մեզ 'ի տանէ բանջարեղէնս ,
յորս յաւելոյր մեզ ծով զբերսն առատս .
զի որսայաք անդ ձկունս ազգի ազգի , խե-
չեփարս , խեցեմորթս և խղնջունիս : Ա-
հաւորագոյնք 'ի վայրաց ընծայէին մեզ
յաճախ անդորրագոյն զբօսանս . բազ-
մեալ երբեմն 'ի միում ուրեք 'ի ժայռից
ընդ հովանեաւ ծառոյ , տեսանկաք զլեռ-
նաձև ալիս դիմեալ յանդնդոց 'ի ստորոտ
ժայռին , և անդ խորտակեալ ահեղ շա-
ռաչմամբ : Անդ երբեմն Պօղ , որ իբրև զմի
գոզցես 'ի ձկանց հմուտ էր 'ի լող , գնա-
լով ընդ խիճս ընդ առաջ ալեաց , 'ի մօտել
նոցին խոյս տայր 'ի ծովեզր 'ի մրմուկեւոց
և 'ի փրփրագէղ յորձանաց անտի՝ որ զկը-
նի իւր անդր ընդ աւազուտն դիմեալ
գային , մինչև Վիրգինեայ ճիչ բարձեալ
գոչել : Արհաւիրս ածեն ինձ խաղքդ այ-
գոբիկ :

Ապա յետ ճաշուն ժամ էր նոցա եր-
գոց և սարուց : Անդ Վիրգինիա զգեղ-
ջէից երջանիկ կենցաղ առնոյր 'ի նուագ ,
և զարկածս նաւորդաց՝ զորս ագահու-

Թիւն 'ի ծոց կատաղի տարերն մղէ, փո-
խանակ զերկիր մշակելոյ՝ որ այնքան բա-
րիս հեզիկ ընձեռէ: Էր զի և զօրէն հընդ-
կաց 'ի միասին ընդ Պօղոյ զբօսնոյր 'ի
մնջկատակ, որ է նախընծայ բարբառ
մարդկուԹեան և քաջածանօթ ամենայն
աղգաց, և այնպէս ազգոյ՝ այնպէս բնա-
կան, զի ընդ տեսանել մանկանց եւրո-
պացւոց զխաղալ հնդիկ մանկաւոյ՝ ուսա-
նին զայն խոկոյն: Յիշէր Վիրգիլնիա զանցս
գորովագոյնս 'ի պատմուԹեանց՝ զորս
մայր իւր ընԹեանոյր, և զգլխաւորս յայն-
ցանէ պարզ և վայելուչ յանդիման առ-
նէր. և էր զի դարձեալ 'ի սոյլ սրնդին
Ղոմինիկեսոյ 'ի դաշտ անդր գայր սափոր
'ի գլուխ, և ահ ընդ ահ 'ի մօտիկ աղբե-
րէն մասաչէր ջուր առնուլ: Իսկ Ղոմինիկ
և Մարիամ 'ի գէմս հովուացն Մագիամու-
մերժեալ զնա 'ի բաց, ոչ ներէին նմա մեր-
ձենալ յաղբիւրն. և Պօղ ժամանեալ անդր
յօգնուԹիւն՝ վանէր զհովիւսն, և լցեալ
զսափորն դնէր 'ի գլուխ նորա, պսակեալ
զնա կարմրերանդ ծաղկամբք՝ որ զսպի-
տակ դիմաց նորա յաճախէին զփայլ:

Յայնժամ և ևս'ի դէմս Հռագուելի'ի խաղ
նոցին յաւելեալ, զգուսար իմ Սեփովբա
մատուցանէի Պօղոս 'ի հարսնութիւն:

Եւ այլ երբեմն զհիբլին Հուութայ յան-
դիման առնէր զանցս, որ յերկիր իւր
դարձեալ այրի չքաւոր, վասն բազմամեայ
նժդեհութեանն ընդ օտարս համարէր:
Դոմինիկ և Մարիամ անդ զհնձողաց բե-
րէին զդէմս, և Վիրգինիա զհետ նոցա
հասկաքաղ չըջէր. իսկ Պօղորպէս դք յաս-
տուածարեալ նահապետաց հարցուածս
առնէր նմա. և 'ի սլատասխանել նորա
դողութեամբ, գթացեալ 'ի նա՝ հիւրըն-
կալէր զանմեզն, սլատասպարան լեալ հի-
բլին. և զգոգ նորա լլեալ բարեօք, յան-
դիման առնէր մեզ զնա որպէս ծերակու-
տի քաղաքին, ասելով. Թէպէտ չքաւոր,
այլ հաճոյ է դա ինձ 'ի հարսնութիւն:
Որովք յուշածեալ ակիկնն Լադուր ըզ-
լքումն իւր 'ի ծնողաց և՛ յաղքականաց,
զայրիանալ իւր, զհիւրընկալութիւն Մար-
գարայ, և զոյս երջանիկ հարսանեաց
երկոցունց մանկանցն, չկարէր ժոյժ ու-
նել արտասուաց. և այն ամենայն դառն

յիշատակք շարժէին և զմեզ յարտասուս
խնդութեան և ցաւոց :

Եւ այնպէս ճշմարտատիպ զանցս զայ-
սոսիկ 'ի տեսիլ ածէին, զի թուէր մեզ
անդ իսկ 'ի դաշտս Ասորւոց և 'ի Պալես-
տին կալ. և խաղեաղ իսկ, և լուսաւորու-
թիւն, և նուագարանք ըստ պատշաճի
տեսարանացն ոչ պակասէին : Սովորական
վայր տեսարանին էր 'ի կիցս ուղեաց ան-
տառին, ուր մայրիք սաղարթախիտ կա-
մարս զմեօք յօրինէին, և 'ի միջավայրի
անդ զկայ առեալ՝ պատասպարէսք 'ի աօ-
թոյ աուրնջեան. և իբրև արևն խոնարհէր,
ճառագայթք նորա՝ բեկբեկեալք 'ի բունս
ծառոց՝ ընդ նսեմաստուեր խորս անտա-
ռին յերկայնաձիգ շողս լուսոյ աղամո-
ղէին 'ի տեսիլ վսեմ : Մերթ ևս 'ի ծայր
միոյ 'ի յուղեաց անիւն արփենի բոլոր ե-
րևեալ, և լուսապայծառ յարգարէր զու-
ղին : Եւ քրքմատեսակ նշուլից նորա 'ի
սաղարթս ծառոց 'ի վեր ցոլացեալ, երփն
երփն զմրբխտոյ և տպաղինի հրաշէկք 'ի
նոցունց հարկանէին. և կոճեղք ծառոց
մամուապատք և թխատիպք՝ թուին սիւնք

ազնձիբ վաղնջականք: Իսկ երամբ հաւուց
'ի տերւեսիա ստուերս՝ անդ լուի մնջիկ
վաղ իսկ գադարեալ, զարմանային ընդ
գարձ այգուն՝ ողջունելով 'ի բիւր ազգի
ազգի դայլայլիկս զաստղն սոււընջենային:

Գիշեր յաճախ 'ի խրախուռնս յայսոսիկ
զեղջայինս մեզ 'ի վերայ հասանէր. այլ
մեզմ' և ջինջ օգբ վայրացս ներէին մեզ անդ
հանգչել 'ի նինջ 'ի վրանաձև խորս անտա-
ռին, առանց երկիւղի գողոց՝ ոչ անդ և
ոչ առանին: Զի 'ի վաղիւ անգր 'ի հիւղս
մեր գարձ արարեալ, իւրաքանչիւր ոք 'ի
մէնջ գտանէր զիւրն զամենայն որպէս և
թողեալն էր: Ս, յիքան էր հաւատարմու-
թիւն և պարզութիւն 'ի կղզւոջ աստ, ուր
ոչ գոյին յայնժամ վաճառականաց յա-
ճախ երթևեկք, զի յոլովից 'ի տանց ոչ
ազխէին դրունք, և նիգք և փականք գոր-
ծի նորանշան թուէին առ յոգունս 'ի գաղ-
թականաց եւրոպացւոց՝ աստ ծնելոց:

Էին և աւուրք տարեկանք առաւելա-
գոյն ցնծութեան մանկանցն, սօնք ա-
նուան մարց նոցա: Յայնժամ Վիրգինիա
թրէր յերեկոյէ և եփէր կարկանդակս,

և առսքէր առ աղքատս եւրոպացիս ծը-
նեալս աստ՝ որոց չէր երբէք ճաշակեալ
զհաց հայրենի, և որք անտես լեալ՝ ի հընդ-
կաց՝ մանկոքիւ կերակրէին յանտառի. և
ծանր իսկ էր նոցա աղքատութիւն, զի
չէին ասլուշք և անղգայք իբրև զգերիս, և
ոչ արիացեալք կրթութեամբ առ ՚ի համ-
բերել: Չէր մարթ Վիրգինեսոյ աւելի ինչ
քան զայն յամայոջ անդ պատրաստել-
այլ յօժարակամ շնորհիւն մեծարգի ըզ-
տուրսն կացուցանէր, մանաւանդ զի ՚ի
ձեռն Պօղայ յղէր զայնոսիկ: Իսկ որք ըն-
դունէինն՝ խոստանային դալ առ Լադուր
տիկին և առ Մարգարիտ, ընդ նոսա ան-
ցուցանել զօր վաղուին. և ահա հասա-
նէր ոք ՚ի մարց, դստերք երկու կամ ե-
րէք ընդ նմա եղկելք նիհարք տժգոյնք
և երկչոտք՝ որ չիշխէին զաչս ՚ի վեր առ-
նուլ: Վիրգինիա հանգուցանէր զնոսա,
և ըմպելիս զովարարս մատուցանէր նոցա,
գովելով ըստ հանգամանաց՝ որ զայնոցիկ
թուէին նմա յաւելուլ զազնուութիւն,
զի ասէր. Ըմպելիս այս ՚ի Մարգարտոյ
է խառնեալ. միւսդ այդ ՚ի մօրէ իմմէ.

զմիրդս զայսոսիկ եղբօր խնոյ 'ի ծայրից
ծառոց է քաղեալ: Յայնժամ խնդրէր 'ի
Պօղայ սարս ընդ նոսա յօրինել, և ոչ թռ-
ղոյր նոցա դնալ 'ի բաց՝ չև տեսեալ զնոսա
հաճ և դոհ. զի ցանկայր կցորդս խնդու-
թեան ընտանեաց իւրոց առնել զնոսա. և
ասէր իսկ, զի առ 'ի հայթայթել զանձին
երջանկու թիւն՝ սարտ է զայլոցն խնամել:
Նւ 'ի մեկնել նոցա, ստիպէր առնուլ ընդ
իւրեանս որ ինչ հաճոյ էր նոցա. և հա-
մարձակէր զզգուշութիւն նոցա, սատ-
ճառանօք նորութեան և անսովոր դոլոյ
իրացն. և եթէ սրտառատունս էր նոցա՝
զգեցեալ, հրամանաւ մօրն տայր Պօղայ
ինչ ինչ 'ի հանդերձից իւրոց տանել դնել
գաղտ առ սեամս տանց նոցա, ըստ վեր-
նախնամ բարերարութեան թագուցեալ
զձեռն բարերար՝ զբարիսն և եթ ցու-
ցանելով:

Եւրոպականացդ անգստին 'ի մանկու-
թենէ սաշարեալ միտք 'ի կարծիս եղծիչս
երջանկութեան, չկարեն հասու լինել՝
զի հնար իցէ ունել ումէք 'ի բնէ այս-
քան իմաստասիրութիւն և բերկրանս:

Միտք ձեր ամփոփեալ յանձուկ սահմանի մարդկեղէն գիտութեանց, հուպ ընդ հուպ հասանեն 'ի սպառուած հնարիմաց վայելիցն. այլ բնութեան և սրտի անսպառ են վայելք: Մանկանցն երկոցունց ոչ ժամացոյցք էին, ոչ տուժարք, ոչ ժամանակագրութիւնք, և ոչ պատմական և իմաստասիրական մատեանք. այլ սլարագայք կենաց նոցա բնութեանն կարգօք չափէին. զժամս տուրնջեան 'ի ստուերաց ծառոց ճանաչէին, զեղանակս տարւոյ 'ի ծաղկանց և 'ի պտղոց, և զամս 'ի հնձոց և 'ի կթոց: Աստի և ախորժ այլաբանութիւնք յաւելուին գեղեցկութիւն յոյժ 'ի խօսս նոցա. այսպէս Վիրգիլնիա առ իւրսն ասէր. Ժամ է արդ ճաշոյ, զի ըստուերք պանանեաց կարճեալ ամփոփին առ արմին իւրեանց: Մերձենայ գիշեր, զի զտերևս իւրեանց կծկեն դամոնիք: Եւ 'ի հարցանելուրուք 'ի դրացեաց թէ երբ գայցէ յայց, պատասխանէր. Ի կութս քաղցրիկ շաքարեղեգանց: Իսկ օրիորդքն կրկնէին. Եւ քան զայնոսիկ քաղցր և սիրելի մեզ գալուսս քոյին: Եւ 'ի հարցա-

նել ուրուք զտիս Պօղայ կամ զնորայն,
պատասխանէր. Հասակակից քոքենուոյդ
մեծի՝ որ զաղբերբդ կայ՝ է եղբայրն իմ,
իսկես փոքրկանն. և կրկին վեցեակ կուձք
են մանկենեաց, և քառիցս վեց փթիթք
նարնջեաց, յորմէ հետէ ես գալ եկի՛ի
լոյս: Եւ կեանք նոցա, գողցես իմն որ-
պէս Փաւոնայցն և Դրիադից յաւերժա-
հարսանց, ՚ի ծառսանդ հաստատեալէին.
ոչ գիտէին այլինչ թուական՝ բայց զմայ-
րենի կենայն, ոչ ժամանակագրութիւն
այլ՝ բայց զձեռատնկոց իւրեանց, և ոչ
այլ ինչ իմաստասիրութիւն՝ բայց բարե-
րարել ամենեցուն, և կամացն Աստուծոյ
հպատակել:

Եւ զի՛նչ իսկ պէտք էին նոցա ճոխս և
գիտունս ըստ մեզ լինելոյ, ուր կարօտու-
թեամբն իւրեանց և տգիտութեամբ յա-
ւելոյր երջանկութիւն նոցա: Զօրհանա-
պազ օգնէին միմեանց ՚ի պէտս ինչ կամ
՚ի գիտութիւն. այո՛ և ՚ի գիտութիւն. զի
և վրիպակ ինչ ՚ի գիտութիւնս նոցա եթէ
խառնէր, սակայն չիք ինչ անտի արդարոց
վտանդ: Ըստ այսմ օրինակի աճէին ման-

կունքն երկոքին դայեկեալք 'ի բնութենէ,
ոչ կնճիւն երբէք 'ի ճակատս նոցա ան-
կեալ 'ի հոգոց, ոչ յղիութեան զարիւն
նոցա ապականեալ, և ոչ սիրտնոցա յախ-
տից զառածեալ. սէր, անմեղութիւն և
բարեպաշտութիւն յաւելուին օր ըստ օրէ
անճառահրաշ շնորհս 'ի գեղեցկութիւն
հոգւոյ նոցա և դիմաց և գնացից և շար-
ժուածոց: Ի սկզբնաբոյս հասակին զա-
ռոյգութիւն տիոց լի բովանդակ յանձին
բերէին, որպէս անդ ուրեմն յեղեմական
դրախտին նախածնողքն մեր այն ինչ յա-
րարչական ձեռաց 'ի լոյս ածեալ, ակնար-
կեալ 'ի միմեանս, մատուցեալ առ իրեարս,
և որպէս քոյր ընդ եղբօր խօսակից լեալ:
Վիրգինիա հանգոյն նախամօրն քաղցր
համեստ և ընդել. իսկ Պօղ 'ի տիպ նա-
խահօրն ընդ առնաձև հասակին զպարզ-
մտութիւն մանկականի տիոց կցորդեալ:

Պատմէր ինձ Պօղ, զի 'ի դառնալ իւ-
րում երբեմն 'ի վաստակոց՝ խօսէին ընդ
Վիրգինեայ առանձինն, և ասէր ցնա.
Տեսիլ քո հանգիստ է վաստակելումս.
յորժամ 'ի բարձուէ ակնարկեմ 'ի քեզ 'ի

խորս հովտիս, վարդ դեռալիթիթ երևիս
դու ինձ 'ի ծառաստանի: Ի հիւղ մայրենի
թէ դիմեալ դնաս, կերպ քո գեղանի քան
զկաքաւոյ՝ որ առ ձագս իւր գայ դեղեց-
կաճեմ, և թեթեւընթաց իսկ քան զնո-
րայն են ընթացք քոյին: Թէ 'ի մէջ ծա-
ռոց զողեալ ծածկիցիս, ոչ ինչ է ինձ հարկ
տեսանել զքեզ առ 'ի գիւտ քոյին. թո-
ղուս ինչ զքո անթարգմանելի ընդ հետս
ուղւոյդ՝ ընդ որ անցանես, և 'ի գալարուջ՝
ուր բաղմեալ հանգչիս: Թէ մատչիմ ադ
քեզ, յափշտակես զիս. քան զկապու-
տակն երկնից գեղեցիկ են աչկուհք քոյին,
ձայն քո քաղցրալուր քան զսկենկալաց.
և ծագիւ մատին թէ 'ի քեզ հսլիմ, կայ-
տիւք ցնծութեան զոսկերօքս գան: Յի-
շեա զօրն զայն, յորում ընդ լսիրծ քա-
րուտս գետոյ Նռաստինչ լերին անցաք եր-
կոքին. զի յեզր գետոյն հասի պարտա-
սեալ, սյլ իբրև բարձի զքեզ ըստ անձին՝
թուէր ինձ առնուլ թևս 'ի տիպ թռչնոյ:
Աղէ դու ասա, որով հմայիւք զիս կա-
խարգեցեր. եթէ հանճարով, սակայն
մարց մերոց քան զիմ և զքոյդ յաւելու

հանճար. եթէ գգուանօք, այլ յաճախա-
գոյն ևս քան զքեզ գգուեն նոքա զիս:
Բարուծիւն սրտի քո անշուշտ է այն՝ որ
զիս կախարդէ. լիցի ինձ յիշել միշտ զայն
անմոռաց՝ իբր գու բոկոտն ուղևորեցար
մինչև ՚ի Սեաւ դետ, խնդրել թողուծիւն
վասն փախստեայ թշուառ աղախնոյն:
Քոյր իմ, առ ընկալ զճաղկափթիթ ոստս
կիտրոնի՝ զոր առ քեզ բերեմ հատեալ
յանտառէ, գիր զայդ առ մահճօք քովք
՚ի գիշերի. զևորիսխ մեղու՝ զոր բարձր ՚ի
վիմէն առի վասն քո՝ կեր զգա, այլ նախ
հանգիր ՚ի գիրկս իմ, զի քև զօրացայց:

Իսկ Վիրգինիա զայս պատասխանէր.
Ոչ այնպէս արև ՚ի բարձանց ժայռից, եղ
բայր իմ, ընդ այդն ածէ ինձ բերկրանս՝
որպէս քոյդ տեսիլ: Սիրեմ յոյժ զիմ
մայր, սիրեմ և զքոյդ. այլ ևս առաւել
սիրեմ զնոսա յորժամ որդեկոչ լինին նո-
քա քեզ. թէ գգուեն զքեզ, առաւել
զգամքան թէ ես ինձէն գգուեալ ՚ի նո-
ցունց: Խնդրես զվասն էր սիրոյ քո առ
իս. այլ ո՞չ գիտիցես զի աննդակիցք սի-
րեն զմիմեանս. տես զի և թռչունիքս մեր

համասուռնք 'ի նմին բունկան՝ են իբրև
զմեզ սիրելիք միմեանց. ընդ իբր առ
իրեարս ծառ 'ի ծառոյ ձայն տան և կըր-
կենն. հանդոյն իմն և ես, յորժամ արձա-
գանդք զերգս սրնգի քո ածեն առ իս 'ի
բարձուէ լերին, զնոցին անդրէն կրկնեմ
զբարբառ 'ի խորս հովտիս: Սիրելի դու
ինձ, և առաւել յոյժ յորմէ հետէ մարտ
ընդ տեսառն գերւոյն կամէիր վասն իմ տալ
անդ 'ի Սեաւ գետ. զի այնուհետև ասեմ
ցիս ստէպ. Ո՛հ զի այսպիսում թէ չէր
իմ եղբօր բարւոյ վիճակեալ, վաղ իսկ
յերկիւղէ 'ի մահ մատնէի: Այլօթեմ առ
Տէր վասն մօր իմոյ, և վասն քոյումդ հա-
նապաղօր, և սպասաւորաց մերոց եղկե-
լեաց. այլ յորժամ զքեզ յաղօթս իմ յի-
չեմ, թուի յաւելուլ եռանդն 'ի յիս. բո-
լորով սրաիւ խնդրեմ 'ի Տեսառնէ պահպա-
նել զքեզ յամենայն չարէ: Եւ ընդէր
գնաս դու այդչափ հեռի և 'ի բարձրա-
բերձ վայրս 'ի քաղիւ միրգս ինձ և ծաղ-
կունս. չիցեն իսկ մեզ ասա հերիք 'ի
դրախտիս. տես իբր աշխատեալ և ընդ
քիրտն գաս: Եւ զայս ասելով՝ սրբէր ըզ-

դէմն նորա և զճակատ սպիտակ թաշկի-
նահաւն, և համբուրէր զնա ստէպ :

Այլ յաւուրց հետէ զգայր Վիրգինիա
յանձին այլայլութիւն իմն անծանօթ . 'ի
գեղ կապուտակ աչաց նորա բիծք իբր 'ի
մարմարիոնի թխասիպք երևէին . դէմք
նորա գեղնեալ, և թալուկ զբոլոր ան-
ձամբն գայր . ոչ ևս 'ի ճակատուն միա-
հարթ պարզութիւն, և ոչ ժպիտ 'ի շք-
թունան երևէր . մերթ զուարթանայր ա-
ռանց ուրախութեան, և մերթ տխրէր ա-
ռանց ինչ վշտաց : Խոյս տայր յիւրոց ան-
մեղաբար խաղուցն, 'ի զուարճալի վաս-
տակոց, և յերեսաց ընտանեացն սիրե-
լեաց . շքէր միայն առանձին 'ի վայրս ա-
մայիս շուրջ զբնակութեամբն, խնդրէր
հանգիստ, և ոչ ուրեք գտանէր : Ի տեսա-
նեւն զՊօղ՝ էր զի գիմէր առ նա խայտա-
լով, և էր զի 'ի մօտեւն առ նա՝ խռովէր
յանկարծ, դէմք իւր գունատեալք կար-
մրէին հրափայլ, և չիշխէր հայել հա-
մարձակ յաչս նորա : Իսկ Պօղ առ 'ի սփո-
փել զնա, ասէր . Քոյր իմ, պճնին դա-
լարագեղ ժայռք շուրջանակի, թռչունք

մեր երգեն 'ի տեսիլ քոյին, և ամենայն
ինչ զուարթ է ղքև, դու միայն տխուր:
Այլ զայս ասացեալ՝ զիրկս արկանէր զնո-
վաւ. այլ նորա շքեալ ղերեսս 'ի բաց, և
զգողանի հարեալ, առ մայր իւր խուսէր.
Ղի 'ի դդուանաց պատանւոյն յառնէր աղ-
մուհի 'ի սրտի հէք օրիորդին. իսկ պատա-
նին չկարէր հասու լինել նորանշան յեղ-
յեղմանցն: Բայց արկածք չարեաց ոչ մե-
կին հասանեն:

Ամառն տօթակէզ, որ երբէք երբէք
տոչորէ զմիջասահմանս երկուց յեղև-
դակաց, եհաս և այսր հրդեհել ղերկիր:
Ի վերջ կոյս գեկտեմբերի, յորժամ արե-
դակն հասեալ յայծեղջիւր կշիւ զգտգա-
թամբ կայ Ազգւոյս Գալլիոյ՝ հրակիղե-
լով զսա եօթնեակս երիս, դադարեաց
խսպառ հողմն հարաւոյ՝ որ զամն ողջոյն
չնչէ աստանօր. և ամպրոպք փոշւոյ եր-
կայն ընդ ուղիս 'ի վեր մրրկեալ՝ ընդ օդս
կային. ամենայն ուրէք հերձոտէր երկիր,
այրէր գեղ դալար, 'ի կողից լերանց սղոխք
ջերաջերմք վերածխէին, և ուղև 'ի նոսա
գրեթէ իսպառ էին ցամաքեալ: Ոչ ևս

ընդ ծով ամպ ինչ երևէր . բայց միայն 'ի տուէ շոգի շառագոյն անդ 'ի դաշտորայս 'ի վեր դիզացեալ, և ընդ արևմուտս որպէս հրդեհաց բոցք երևէին . և գիշեր ինքնին ոչ մեղմէր զտապ տօթակէզ օդոց : Գունդ լուսնի հրակերպ և ստուարացեալ ընդ մառախլասպատ ծիրն երկնից յառնէր : Խաշինք զգետնեալք յեմակս բլրոց, և զպարանոց ընդ երկին ձգտեալ առ 'ի ծուծ օդոց, 'ի տխուր բառաչ ընուին ըզձորս . և կափրաստանիկն հովիւ նոցին ընկողմնեալ յերկիր խնդրէր զովանալ . բայց երկիր եռայր ամենայն ուրեք, և միջկուտ այերք հնչէին յաղօտ բզզանս ճճեաց, որ զծարաւ իւրեանց խնդրէին բուժել յարենէ մարդկան և չորքոտանեաց :

Ի մի 'ի հրատապ դիշերաց անտի առաւելագոյն նեղեալ վիրգինեայ, մերթ յառնէր 'ի նիստ, մերթ դարձեալ անդրէն 'ի կողմն լինէր, ոչ իւրք գտեալ ոչ քուն ոչ հանգիստ : Ելապա յաղբիւր իւր 'ի լուսնակի . և անեսալ զի ջուր յերաշտի իսկ անդ հոսէր արծաթափայլ 'ի թխատեսիլ

կողաց ժայռին, եմուտ յաւազան անդր
ափնաժիր 'ի խնկաւէտ բուսոց. և կեն-
դանացան անդէն ողիք իւր, և բիւր յիշա-
տակք ակորժք զարթեան 'ի միտս նորա:
Նշմարէր յալիս անդ անկեալ զսաոււերս
երկուց քոքենեացն համատիոց իւրեանց,
որոց ուղէչք կանաչագեղք և երակսայրիք
'ի համբոյր եկեալ խառնէին յիրեարս
զգլխով իւրով. և մտախոհ 'ի սէր Պօղայ՝
որ քան զանուշահոտ բուրմուռնս խնկոց
քաղցրագոյն էր նմա, սուրբ քան զաղ-
բերաց ալիս, և հզօր քան զարմաւենիս
գրկախառնեալս, յոգւոց եհան. խորհէր
'ի գիշերն, 'ի միայնութիւն իւր, և հուր
'ի ներբուստ տոչորէր զնա: Յայնժամ
զարհուրեալ 'ի վտանգաւոր հովանեաց
անախ և 'ի ջուրց՝ որ քան զարեգակն այ-
րեցականի դօտւոյն կիզանողագոյնք էին,
եւ 'ի բաց ոստեաւ, դիմեաց առ մայր իւր՝
փախստեայ յանձնէ: Սւ բազում անգամ
կամեցեալ յայտնել նմա զվիշտ իւր, և
ուժգին զձեռանէ նորա կալեալ, այն ինչ
զՊօղայ կամէր տալ զանուն՝ սիրտ իւր գե-
լանէր, թողանայր լեզուն. և զերեսս իւր

'ի գիրկս մօրն հանգուցեալ՝ արտասուէր
և եթ :

Իսկ տիկինն Լադուր, Թէսկեա գուշա-
կէր զսլատճառս անձկութեան դստերն
Լուրոյ, այլ չիշէր ինքնին խօսել զայնմա-
նէ, խրատէր միայն զնա և սսէր. Տեառն
Սստուծոյ, դստրիկ իմ, զքեզ յանձն ա-
րա. նորա է շնորհել զառողջութիւն և
զկեանս. փորձէ նա զքեզ 'ի սերկեան,
առ 'ի վարձատրել զքեզ 'ի վաղիւ. յուշ
լցի քեզ զի յայս իսկ եկեալ եմք յաշ-
խարհ, առ 'ի դործել զառաքինութիւն :

Իայց 'ի սօթոյն սաստկութենէ գուրջի
բազում յովկիական ալեաց ամբարձեալ
սաւառնէին զկղզեաւս որպէս հովանի լայ-
նատարած, և 'ի կատարս լերանց ժողո-
վեալ, շանթք ահօսաձև 'ի միգտսլատ ծայ-
րից անտի երբէք երբէք հատանէին : Ընդ
հուպ և որոտընդոսս ահագին ճայթմունք
ընդ մայրիս անտառաց ընդ դաշտ և ընդ
ձոր գոմամբ հնչէին, և անկանէին յերկ-
նից տարափք հեղեղասաստք, և ուղիք
փրփրագէղք 'ի կողաց աստի լերինս դա-
հավիժէին : Խորաձոր հովտիս ծովայեալ

'ի ջուրց, սարահարթ բլրոյդ՝ յորում՝
հիւզքդ կան՝ երևեր կղզեակ՝ ի ծովամիջի.
և սահանաբացք՝ ի մուտս հովտիդ, ընդ
որ խառն՝ ի խուռն արտաքս հոսէին ընդ
ալեաց գոչին՝ ժայսք կոճեղք և հող:

Ահիւ և դողութեամբ յաղօթս կային
ամենեքեան առ Լադուր տիկնոջ. յարկ
նորա՝ ի բունութենէ հողմոց ճարճատէր
զարհուրելի. և թէպէտ դրունք և սլա-
տուհանք ամրափակեալ, սակայն՝ ի խիտ
առ խիտ փայլատակմանց ընդ ծերպս՝
ակներև ամենայն ինչ՝ ի ներքս անդ երևէր:
Իսկ Պօղաներկիւղ, առեալ ընդիւր ՂՒռ-
մինիկ, ի զայրադին մրրկի անդ գնայր
հիւզ՝ ի հիւզէ. ուրեք նեցուկ ընդ որմ՝
հաստատէր, այլուր ցից վարսէր, և առ
՝ ի քաջալերել և եթ զիւրսն՝ ի յոյս հան-
դարտելոյ հուսլ ընդ հուսլ օդոց՝ դառնայր
առ նոսա: Եւ արդարև ընդ երեկս դադա-
րեցին անձրեք, դարձաւ հողմն հարաւոյ,
և ընդ արևմուտս հիւսիսոյ վարեալ ամ-
սոց՝ ծագեաց արև մերձ՝ ի մուտս իւր:

Վիրդինեայ կամեցեալ՝ ի հանգրուան
իւր նախ այց առնել, մտտեաւ առ նա

Պօղկասկածագին՝ աջ տալնմա՝ ՚ի գնացս .
և նորա ընկալեալ զուարթագին զաջ պա-
պանւոյն , ելին երկոքեան ՚ի միասին ՚ի
տանէ : Զուլ էին օգք և պարզ . ամպք
սպիտակք վերանային ՚ի գագաթանէ լե-
րինդ , ուր ուղիսիցն դագարելոց փրփուրք
աղամողք աստ անդ երևէին : Իսկ պար-
տէզն եղծեալ խողառ յահագին հեղե-
ղաց , յուրվք ՚ի պտղաբեր ծառոց խլեալ
արմատսքի , և աւազակոյսք ծածկէին
շուրջանակի զարօսս , լիր արկեալ և յա-
ւազան անդր : Բայց քոքենիքն երկոքին
կային դաշարագեղք , ոչ արօսք զնոքօք ,
ոչ հովանիք , և ոչ թռչունք . պենկալք
և եթ ոմանք ՚ի ծայրս շջակայ ժայռից
զկորուստ ձագուցն եղերերդէին :

Զայն ամենայն խուժան աւերանաց աե-
սեալ Վիրգինեայ , ասէ ցՊօղ . Թռչունքդ
ածեալք ՚ի քէն այսր՝ ահա սպառեալք ՚ի
մրրկէ , պարտէզդ քոյինատունկ՝ ահա ա
սպականեալ . ամենայն ինչ եղծանելի ընդ
երկնաւ , երկինք և եթ կան և մնան : Պա-
տասխանի ետ Պօղ . Սւահ զի չունիմ ինչ
յերկնաւորաց տալ քեզ , չիք ինչ իմ և

յերկրի աստ: Յայնժամ Վիրգինիա պատ-
կառանօք ասէ. Բայց սրբոյն Պօղայ է առ
քեզ պատկեր: Իսկոյն դիմեաց Պօղ 'ի
տունն առ 'ի բերել զայն. և էր պատկերն
մանրանկար սրբոյ Ճգնաւորին՝ որում
ջերմեռանդն էր Մարգարիտ. և զպատ-
կեր նորա կրեալ յանձին զամս բազումս
'ի կուսութենէ իւրմէ, ապա 'ի ծնանել
մանկանն՝ զսարանոցէ նորա կախեալ էր
զայն: Իարձեալ զի և 'ի ժամանակի յղու-
թեանն յորժամ լքեալն էր յամենեցունց,
'ի ստէսլ հայելոյ 'ի պատկերն՝ նմանու-
թիւն իմն նորին 'ի դէմս մանկանն էր
սպաւորեալ. և այսոցիկ աղազաւ յա-
նուն սրբոյն կոչեցեալ զմանուկն, պաշտ-
պան նորին ունէր զկենցաղավարեալն հե-
ռի 'ի մարդկանէ՝ յորոց ինքն խարդաւա-
նեալն էր և թողեալ: Զայն պատկեր
փոքրիկ ընկալեալ Վիրգինեայ 'ի ձեռանէ
պատանւոյն, հեղձամղձո՞ւկ ձայնիւ ասէ.
Վաւրայց զսա միշտ առ իս, մինչև իցեմ
կենդանի. և ոչ մոռացայց, եղբայր իմ,
զի ետուր ինձ զամենայն որ ինչ էր քո
յաշխարհի: Յայնժամ Պօղ, 'ի տեսանել

զայն առհաւատչեայ սիրոյ և զանակնկալ
դարձ նորա 'ի գուԹ և յընտանուԹիւն ,
կամէր գիրկս արկանել նմա . այլ նա հան-
գիտարագ Թռչնոյ 'ի բաց սրացաւ , և ե-
կաց մնաց Պօղ ապշեալ՝ ոչ կարելով 'ի
վերայ կալ նորանշան գնացից նորա :

Բայց Մարգարիտ ասէր ցտիկինն Լա-
գուր . Ընդէր չամուսնացուցանեմք զոր-
դեակս մեր՝ որ այսպէս խանդակաԹք են
'ի սէր միմեանց , Թէպէտ և իմոյս չև ևս
իրազեկ լեալ . 'ի բարբառել առ նա բնու-
Թեանն՝ 'ի զուր լիցի մեզ այնուհետև հըս-
կել 'ի վերայ նոցա , ամենուստ յայնժամ
հասցէ վտանգ : Իսկ Լագուր տիկին պա-
տասխանէր . Դեռ ևս մանկահասակք են
և չքաւոր . չիցէն իսկ աղէտք , որդեակս
'ի լոյս ածել 'ի ԹշուառուԹիւն՝ չկարե-
լով խնամել զնոսա . Դոմինիկ անկեալ է
յուժոյ , և Մարիամ հիւանդագին . իսկ
ես , քոյր իմ , 'ի հնգետասան ամաց և
այսր յոյժ ահարացեալ եմ . 'ի սօԹագին
նահանգս արագ հասանէ ծերուԹիւն , և
արագագոյն 'ի հոգս : Միակ յոյս մեր է
'ի Պօղ . Թողցուք նմա զօրանալ 'ի տիա ,

զի կարասցէ վաստակօք իւրովք հայթայ-
թել զկեանս մեր: Գիտես իսկ զի չիք մեր
աւելի քան զառօրեայ պարէն. եթէ յլեա-
ցուք զՊողառ ժամանակ մի 'ի Հնդիկս,
շահեսցի վաճառականուծեամբ բաւա-
կան առ 'ի գնել գերիս ոմանս. և ապա 'ի
դառնալ նորա այսրէն՝ հարսնացուցուք
նմա զՎիրգինիա. քանզի հաստատեալ
գիտեմ, զի ոչ ոք բաց 'ի նմանէ կարասցէ
զդատերն իմոյ յարդարել զերջանկու-
ծիւն: Հարցցուք և զգրացին մեր զայս-
մանէ:

Եւ արդարև հարցին զիս տիկնայքն
երկոքին, և ես հաւանեալ նոցա՝ ասեմ.
Հանդարտք են ծովք հնդկայինք, և 'ի
գէս ժամանակի աստի 'ի Հնդիկս ուղևո-
րելոյ բաւեն եօթնեակք վեց, վեց ևս 'ի
գարձ. հայթայթեսցուք ոլատանւոյն վա-
ճառս ինչ ընդ գրացիս, զի սիրելի յոյժ
է նոցա: Եթէ բամբակ իսկ անգործ տա-
ցուք նմա, որ առ 'ի չգոյէ աստ գործեաց՝
չէ ինչ մեզ պիտանացու, և ոպնիազ՝ զոր
առ յոյժ առատուծեան վարեմք 'ի խա-
րոյկ, և խէժս ազգի ազգի՝ որ վատնին

յանտառս մեր, վաճառեսցին շահաւէ-
տութեամբ 'ի Հնդիկս՝ որ աստ անալի-
տանքն են մեզ:

Վասն որոյ յանձն առի խնդրել վասն
նորա 'ի քաղաքսպետէն հրաման նաւար-
կելոյ, բայց չև խնդրեալ խորհեցայ խօսել
զայնմանէ ընդ պատանւոյն. այլ հիացեալ
զարմացայ 'ի լսել զպատասխանի նորա ըն-
կամաստութեամբ գեր 'ի վերոյ հասակին.
զի ասէր. Եւ ընդէր իցէ ինձ թողուլ զըն-
տանիս իմ առ յոյս շահու. և ո՞ր այն շա-
հավաճառ որպէս զգործել զերկիր՝ որ բե-
րէ ընդ միոյ յիսուն և հարիւր: Եթէ տուր
և առից կամք իցեն, զաւելորդս մեր ա-
ծեալ 'ի քաղաք վաճառեսցուք, և չիցէ
ինձ հարկ տարադէմ գնալոյ 'ի Հնդիկս:
Եթէ ծերացեալ է Դոմինիկ և անկեալ
յուժոյ, որպէս մարքն մեր ասեն, այլ ես
մանուկ եմ, և յաւելում օր ըստ օրէ 'ի
կորով: Իսկ զի՛նչ՝ եթէ արկածք ինչ 'ի հե-
ռաւորութեան իմում հասցեն նոցա, մա-
նաւանդ Վիրգինեայ՝ որ հիւանդագին իսկ
է: Ո՛հ, մի, չկարեմ թողուլ զնոսս:

Այս բանք նորա արկին զիս 'ի ասոյ-

նասլ . զի Լազուր տիկնոջ յայտնեալ էր
ինձ զկիրս գստեր իւրոյ , վասն որոյ ցան-
կայր մեկնել զմանկունսն 'ի միմեանց մին-
չև այլ ևս ամբ ինչ 'ի տխ նոցա յաւե-
լուին . այլ զայսցանէ ակնարկել իսկ Պօ .
ղոյ չէր օրէն : Յայնմ վայրի նաւ 'ի Գալ-
լիոյ հասեալ , եբեր գիր առ Լազուր
տիկին 'ի հօրաքեռէ իւրմէ : Յարհաւրաց
մահու , որ միայն ազգէն 'ի խստասիրտս ,
հարեալ էր սիրտ նորա . մազապուր 'ի
մահացու հիւանդութենէ , որոյ թողեալ
էր 'ի նմա ախտ մաշարայական՝ անբժշկե-
լի յայնմ հասակի , սլատուիրէր եղբօրոր-
դւոյ իւրում 'ի թղթին՝ գառնալ 'ի Գալ-
լիա . իսկ եթէ տկարութիւն չներէր նմա
զերկայն ուղևորութիւնն , յղել անգր ըզ-
Վիրգինիա . որպէս զի տուեալ զօրիորդն
յազնուական գաստիարակութիւն՝ հարս-
նացուսցէ ապա զնա ումեք յարքունիս ,
և ժառանգ զնա ամենայն ընչից իւրոց
կացուսցէ , գթացեալ անգրէն 'ի նոսա՝
եթէ միայն լուիցեն հրամանաց իւրոց :

Յընթեռնուլ գրոյն 'ի լուր ընտանեաց՝
լցան ամենեքին տրամուլթեամբ , և Դո .

Մինիկ և Մարիամ սկսան լալ. Պօղ յա-
պուշ հարեալ կայր՝ կերպ 'ի զայրոյթ .
Վիրգինիա 'ի մայր իւր անկհառոյց՝ չիշ-
խեր ասել ինչ: Յառաջեալ յամենեցունց
Մարգարիտ՝ ասէ ցլադուր տիկին. Եւ
կարիցես թողուլ զմեզ և գնալ 'ի բաց: Եւ
նա ասէ. Քաւ լիցի ինձ, քոյր իմ. քաւ
լիցի, որդեակք իմ. ոչ թողից զձեզ, կե-
ցի ընդ ձեզ, և ընդ ձեզ մեռայց. 'ի սէր
և էթ ձեր ծանեայ զբարեբաստու թիւն:
Վիշաք մանկու թեան իմոյ տկարացուցին
զիս. խստութիւն ծնողաց իմոց և մահ սի-
րելոյ առն իմոյ հարին զիս կարեւեր 'ի
սիրտ. այլ ասպա յաղքատին հիւղիս դաի
ձեզք սփոփանս և երջանկութիւն, որպի-
սի չէր ինձ յուսալ 'ի հայրենիս իմ 'ի ճո-
խութենէ ազգասոհմիս: Արտասուու խըն-
դութեան հեղին ամենեքին ընդ բանս
տիկնոջն. և Պօղ անկեալ զսարանոցաւ
նորա, ասէ. Եւ ոչ ես թողից զքեզ, ոչ
երթայց 'ի Հնդիկս. վասն քո, մայրիկ,
վաստակեսցուք աստ ամենեքին, և մի սլա-
կասեսցէ ինչ քեզ: Այլ որ յամենեցունց
անտի առաւել հրճուեալ, և նուազ քան

զամենեսին զհրճուանս իւր յայանէրն,
էր ինքն Վիրգինիա. որ և զօրն զայն ու-
ջոյն քաղցր զուարթութեամբն արար
լուսնն ցնծութեան հասարակաց ընդ
հանդարտել իւր անդրէն:

Ի վաղիւ անդր 'ի ծագել արեգական,
այն ինչ նոցա զառաւօտին օրինաւոր ա-
զօթօ յառաջ քան զնախաճաշ 'ի միասին
կատարեալ, ազգ արար Ռոմինիկ զի հե-
ծեալ ղք երկոքումք սարկօք հասեալ
գայր, և էր նա ինքն քաղաքապետն Պուր-
տոնէ: Որոյ մտեալ 'ի հիւզ անդր, եգիտ
բազմեալ զամենեսին 'ի սեղան, և Վիր-
գինեայ ըստ սովորութեան տեղոյս պաշ-
տեալ նոցա խահուէ, որիզ խարշեալ,
գեանախնձոր ջերաջերմ, և պանան դա-
լար. իսկ անօթք սեղանոյ էին կեղևք
դդմենիք կիսակտուրք, և սաղարթք պա-
նանեաց 'ի ծածկոց: Չարմայաւ քաղա-
քապետն ընդ աղքատին բնակութիւն նու-
ցա. և ասպա դարձեալ առ Լագուր տիկին
ասէ. Հոգք հասարակաց ջներեն ինձ խոր-
հել 'ի խնամս իւրաքանչիւրոց. այլ զքէն
պարտ է ինձ խորհել, տիկին. հօրաքոյր

քո՛ի Բարիզ կամի թողուլ քեզ զժառանգու-
թիւն իւր, և մնայ գնալոյ քո առ նա :
Պատասխանի ետ տիկինն . Տկարութիւն
իմ չներէ ինձ զերկայն ուղևորութիւնն :
Յաւել քաղաքապետն . Այլ գոնեա ըզ-
գուստր քո յղեալիւր զօրիորդն սիրելի,
չէ արժան քեզ անիրաւել և զրկել զնա
՛ի փարթամ ժառանգութենէն . գիտաս-
ջիւր զի հօրաքոյր քո՛ի ձեռն պետութեան
տացէ ածել զնա առ իւր . ինձ իսկ հրա-
ման է ՛ի պետութենէ՝ զամենայն իշխա-
նութիւն ՛ի կիր արկանել առ այս, եթէ
պէտք լիցին : Այլ քանզի յերջանկու-
թիւն և եթ գաղթականացս կամք են ինձ
վարել իշխանութեամբս, ահի ունիմ զի
քեզէն յօժարեսցիս համբերութիւն յան-
ձրն առնուլ առ ժամանակ մի, վասն յաջո-
ղութեան հարսանեաց դասեր քո և քումդ
բարեկենդանութեան : Ընդէր յաճախեն
բազումք ՛ի կղզիս յայտոսիկ, ոչ ապաքէն
՛ի խնդիր մեծութեանց . իսկ արդ ոչ լաւ
ևս իցէ գտանել զայն ՛ի բնիկ աշխարհին :
Եւ զայս ասացեալ, եզ՛ի վերայ սեղա-
նոյն պարկ մի մեծ արծաթոյ՝ զոր մի ՛ի

հնդկաց բարձեալ բերեր, և յաւել. Չայս
'ի հանդերձանս ուղևորութեան օրիորդին
հօրաքոյր քո յղէ: Եւ ապա աղերսական
յանդիմանութեամբ կատարեաց զբանսն,
թէ ընդէր տիկնոջն 'ի կարօտութեան իւ-
րում չէր գիմեալ առ նա, բայց և զվեհ-
անձն աղնուականութիւն նորա գովելով:
Յայնժամ Պօղ 'ի վեր վաղեալ, ասէ. Ի՞ն-
ձեաց իսկ մտոյն իմ առ քեզ. այլ դու,
տէր իմ, 'ի վեր 'ի վերոյ ընկալար զնա:
Ասէ քաղաքապետն ցտիկինն. Է քո ու-
րեմն և այլ որդի: Տիկինն ասէ. Ոչ, այլ
որդի սիրելւոյն իմոյ է դա. բայց երկո-
ցունցս իսկ են մանկունքդ երկոքին, հա-
ւասար սիրելիք: Եւ դարձեալ քաղաքա-
պետն ասէ ցՊօղ. Յառնուէ քո զփորձ ի-
րաց կենցաղոյս, պատանի դու, ծանխցես
յայնժամ զթշուառութիւն աւադանւոյ՝
որպէս գիւրին է տղաորել զմիաս նոցա
և որպէս գիւրաւ է նոցա չարոյ մասին
վարկանել զաներեւոյթ բարւոյն մասունս:
Եւ հրաւիրեալ 'ի տիկնոջն, բազմեցաւ
առ նմա 'ի սեղան՝ ճաշակել ըստ սովո-
րութեան դաղթականացն եւրոպացւոյ

խահուէ և որիզ խարշեալ: Եւ զարմա-
նայր ընդ բարեկարգութիւն և ընդ մաք-
րութիւն անակին, ընդ միաբանութիւն
երկոցունց սիրելի ընտանեացն, ընդ տիրա-
սիրութիւն սպասաւորացն ծերունեաց,
և ասէր. Աստանօր փայտակերտ են կահք,
այլ դէմք զուարթք և սիրտք ոսկեղնիկք:
Յայնժամ Պօղ յընտանութենէ քաղա-
քասլեաին յորդորեալ՝ ի սէր, ասէ. Յան-
կալի է ինձ բարեկամութիւն քո, զի այր
բարի ես դու: Եւ Պուրտոնեայ ախոր-
ժեալ ընդ պարզմտութիւն նորա, գիրկս
էարկ նմա, և աջ տուեալ՝ վստահացոյց
զնա՝ ի բարեկամութիւն իւր:

Ապա յարուցեալ ՚ի սեղանոյ՝ կօչեաց
մեկուսի զտիկինն, և ասէ. Է իսկ նաւ
ողտորաստական ՚ի չու, դէսլ ժամանակ
է քեզ յուզարկելոյ զգուսար.քո ՚ի Գաւ-
լիա. յանձնեցից զնա տիկնոջ ումեմն ազ-
դականի իմում, որ նաւարկէ անդր. մի
անխոյթ առնէր զբարեկենդանութիւն
առ սակաւ ամաց անձկութեան: Եւ ՚ի
հրաժարելն՝ յաւել. Ոչ աւելի քան զեր-
կեամ մի կարասցէ հօրաքոյր քո կեալ:

ըստ գրեցոյ բարեկամաց նորա առ իս-
քաջ խորհեսցիր, ոչ հանապազ առ ձե-
ռին կայ բախտ. հարց և զայլա, ոչ ոք
յողջամտաց այլադք դատեսցի: Պատաս-
խանի ետ տիկինն և ասէ. Ինձ այսուհե-
տե չեք ինչ ցանկալի 'ի կենցաղումս, բայց
բարորուծիւն դատերն իմոյ. թողից 'ի
հաճոյս նորա եթէ կամիցի գնալ:

Բայց չէր ինչ նմա անհաճոյ՝ բաժանել
այնու պատեհաւ զմանկունսն 'ի միմեանց
առ ժամանակ մի, վասն առյապա բարե-
բաստութեան նոցա. վասն որոյ առեալ
զգուսարն առանձինն, ասէ. Իստրիկ իմ,
ծառայք մեր ծերացեալ են, Պօղ չե ևս
'ի տիս հասեալ, Մարգարիտ զերիտասար-
դական տիովք անցեալ, իսկ ես այժմէն
իսկ հիւանդագին. եթէ հասցէ ինձ մեռա-
նել, զինչ արասցես յանապատի աստ ան-
տերունչ և չքաւոր. հարկ լիցի քեզ իբրև
զմի 'ի վարձկանաց գործել միշտ զերկիր
առ 'ի կեալ. տագնապէ զիս, դատրիկ իմ,
այս հոգ: Պատասխանի ետ Վիրգինիա և
ասէ. Ի վաստակս զմեզ դատապարտեաց
Աստուած, և դու ինքնին ուսուցեր ինձ

վաստակել և օրհնել զնա հանապաղ. մին
չև ցայժմ չեթողնա զմեզ 'ի ձեռանէ, ոչ
ևս թողցէ այսուհետև. խնամք նորա հըս-
կեն մանաւանդ 'ի վերայ տառապելոց.
զայս այսպէս ասէիր դու ինձ ստէս, մայր
իմ. քաւ լիցի ինձ մեկնել 'ի քէն: Յուզե-
ցան դու թք մօրն, և ասէ. Ոչ խնդրեմ այլ
ինչ՝ բայց զբարօրութիւն քո, առ 'ի հարս-
նացուցանել զքեզ յաւուր միում ընդ Պօ-
ղայ. զի ոչ է նա եղբայր քոյին. խորհեաց
արդ, 'ի քեզ է ասպատան բաղդ նորա:

Օրիորդ տարփաւոր համարի զսէր իւր
զանխուլ 'ի մարդկանէ, 'ի քօլ սրտին
ծածկէ նա և զաչս իւր. այլ 'ի բառնալ
զայն բարերար ձեռին, վիշտք սիրոյն ծած-
կեալք ընդ նովաւ՝ խուժեն արտաքս իբր
ընդ բացուած սահանաց, և մտերմական
քաղցր զեղմունք սրտի յաջորդեն լու-
թեան և դաղտնեաց՝ յորոց շուրջ սլաշա-
րեալն էր: Վիրգինիա յորդորեալ 'ի նո-
րոց աստի հաւաստեաց մայրենի գթոյն,
եբաց մօր իւրում զսիրա իւր, սլատմեաց
նմա զսպառերազմունս իւր ներքինս, և
յաւել. Սրաադէսն ևեթ Սատուած դի-

տէ որ ինչ իմ ճգունս կրեալ, և զնորին
խնամս տեսանեմ՝ ՚ի դուրթ քոյին մայրենի,
որ հաճեալ ընդ յօժարութիւն իմ՝ ուղ-
ղէ զայն խրատիւք. ՚ի քեզ արդ կամ ա-
պաստան, ամենայն ինչ հարկ առնէ; ինձ
կալ մնալ ընդ քեզ, զայժմուցս ոչ ինչ հո-
գացեալ, և անկասկած զապագայից: Եւ
տեսեալ տիկնոջն զի հակառակ ակնկա-
լութեան իւրոյ եղև ազդեցութիւն մտեր-
մական բանիցն իւրոց ՚ի սիրտ դստերն,
ասէ. Չկամիմ, դուստր իմ, բռնադատել
զքեզ, խորհեսջիր պարապով, այլ մի ըզ-
տարփանս քո յայտներ Պօղայ. զի պա-
տանուոյ զսիրտ օրիորդի յափշտակեալ,
ոչ ևս ինչ այլ խնդրէ ՚ի նմանէ:

Բայց ընդ երեկս յորժամ տիկինն կայր
ընդ դստեր իւրում առանձինն, եմբ ևտ ՚ի
ներքս այր ոմն անձնեայ, զգեցեալ սրճղ-
նաւոր կապուտակ. և էջ նա առաքելա-
կան երէց կղզւոյն, խոստովանահայր տիկ-
նոջն և դստեր նորա, և գայր առ նոսա ՚ի
քաղաքապետէն: Եւ ՚ի մասնէն իւրում
ասէ. Օրհնեալ է Աստուած, ահա մեծա-
ցարուք որդեակք իմ, կարէք այսուհետև

ըստ բարութեան սրտի ձերոյ սիրտիւն
զաղքասա: Գիտեմ որ ինչ Պուրսոնէ խօ-
սեցաւն ընդ ձեզ, և որ ինչ պատասխա-
նեցէքդ. քեզ, տիկին մայր, տկարութիւն
հարկ առնէ մնալաստէն: Խսէքէզ, դուստր
սիրելի, չիք ինչ արդէլ. հնազանդել պարտ
է Աստուծոյ, և աղգահանաց դերունեաց՝
ևս և անիրաւելոց: Մանր լցէ քեզ այդ,
այլ Աստուած է՝ որ հրամայէն. նա զանձն
իւր եզ վասն մեր, և քեզ ըստ օրինակի
նորա պարտ է դնել զանձն յօգուտ աղ-
գաստհմիդ: Ուղևորութեան քո՛ ՚ի Գալ-
լիա պատրաստ կան ելք բարեբաստիկ, և
չկամիցիս երթալ անդր, դուստր սիրելի:

Վիրդինիա խոնարհեալ զաչս իւր դո-
ղութեամբ և արտասուօք ետ պատասխա-
նի. Եթէ այդպէս հրամայէ Տէր, աւա-
սիկ կամ, եղիցին կամք Տեառն: Իսկ՝ երէցն
ել գնաց պատմել քաղաքապետին զելս
գործոյն, յոր առաքեալն էր: Բայց տի-
կինն Լադուր կոչեաց զիս՝ ձեռն Գոմի-
նիկեայ, հարցանել վասն ուղևորութեան
դստերն. և ոչ բնու հաւանեցայ ընդ երթ
նորին: Զի բարեկենդանութեան օրէնք

անսխալ այն ինձ թուի, նախամեծար առ-
նել ձրից բախտին զնորհս բնութեան, և
մի խնդրել արտաքոյ զոր առ մեզս կարելիք
գտանել. ոչ ինչ յօրինաց աստի՛ ՚ի բաց ա-
ռեալ: Այլ զի՛նչ զօրէին խրատք զգու-
շութեան ընդգէմ հրապուրանաց մեծու-
թեան, զի՛նչ և փաստք բանականք ընդ-
գէմ մտահաճութե՛ն ընդ անտեղի խրատս
երիցուն: Տիկինն Լազուր առ ակնածու-
թեան և եթ հարցանէր զիս, ոչ ևս յեր-
կուացեալ ընդ երթ դատերն յետ վճռոյ
խոստովանահօրն: Մարգարիտ իսկ, որ
առանց խնդրելոյ զաս որդեկին ՚ի բարե-
բաղդութենէ Վիրգինեայ՝ հակառակ կա-
ցեալն էր մեկնելոյ նորա, ոչ ևս ընդգէմ
եկաց: Իսկ Պօղ անգէտ ամենայնի, զար-
մանայր ընդ գաղտ խօսակցութիւն Լա-
զուր տիկնոջ ընդ դատեր իւրում, և լի
տխրութեամբ խորհէր ՚ի մտի՛ զի ՚ի ծա-
ծուկ ինչ ընդգէմ իւր նիւթէին:

Ազգ եղև ՚ի կողմոջ աստ՝ բախտին ՚ի
ժայռս յայտոսիկ այցելութիւն, և վաճա-
ռականք ազգի ազգի տարազուց այսր դի-
մեալ՝ ընդ աղբատին տաղաւարօքս պար-

դէին գիտակա հնդկաստանեայս մեծագինս, կերպասս կուտլուրացիս, Թաշկինսկո գործեալս 'ի Բաշխագազ և 'ի Մազիւ լիբաթան. շղարշս 'ի Տաքայ, որ սարղս, որ գծանիշս, որ կիտուածոյս և որ հանգոյն լուսոյ Թափանցիկս. կտաւիս 'ի Սուրազէ սալիասկափայլս, սրաստառս երփնագոյն և չքնաղ՝ ոստս կանաչագեղ 'ի կիտանիշ ենթակայս բերելով: Բանային տարածանէին կերպասս ճենացիս շքեղս՝ անկուած ծակոտիէն. գիտակա դամասկացիս, որ սալիտակ փայլուն, որ կանաչ դաշարագեղ, և որ կարմիր ակնախափոքէն Վարդագոյնս, մեաքսեայս կըրկնավերաս, փեքինս՝ հանգոյն ասուեայց փափուկս, նանքինս ճերմակ և գեղին, և սփածանեւիս իսկ 'ի Մասիակասգարէ:

Տիկինն Լազուր հրաման ետ դասեր իւրում՝ առնուլ անտի որ ինչ հաճոյ էր նմա, գնոցն ևեթ և ընտրութեան վաճառացն ինքնին զգուշացեալ՝ թէ գուցէ 'ի վաճառականաց խաբեսցի: Եւ ընտրեաց Վերդինիա որ ինչ մօր իւրում և Մարգարտայ և Պողայ ակորժ համարէր, և որ

ինչ 'ի կահ տանն և 'ի պէտս Մարեմայ և
Ռոմինիկեայ պատկանաւոր, մինչև սպա-
ռեաց արծաթ 'ի սլարկին՝ չև նորա ա-
ռեալ ինչ 'ի պէտս իւր. որպէս զի հարկ
եղև ամենեցուն հանել նմա մասն յորոց
ընծայեալն էր նոցա: Ի պարգևաց անտի
գուշակեալ Պողայ զչու օրիորդին, ընկըզ
մեալ կայր 'ի խոր արամուծիւն. և յեա
աւուրց եկեալ առ իս, և կարեվէր սրախ-
ասէ. Քոյր իմ գնայ, քոյր իմ ահա հան-
դերծի 'ի չու. աղաչեմ զքեզ, եկ առ մեզ,
և 'ի շնորհս բարեկամուծեանդ քո հա-
ւանեցո զմայր նորա և զիմ՝ չթողուլ
զնա: Գիտէի իսկ զի ընդունայն էին բանք
իմ, այլ զիջայ յաղաչանս պատանւոյն:

Վիրգինիա, որ գեղեցիկն էր ինձ յոյժ՝
կտաւ պենկալացի կապուտակ արկեալ
զանձամբ, և թաշկինակ կարմիր զգլխով,
գերաշխարհիկ իմն թուեցաւ ինձ յայն-
ժամ զարդարեալ 'ի ձև Թախնայց երկրիս,
և զգեցեալ շարշսպիտակ 'ի բեհեզ վար-
դադոյն պատեալ 'ի ներքուտ: Հասակ
նուրբ և բարձրագիտակ ընդ բաճկոնա-
կաւն 'ի վեր երևեալ, և վարսք դեղձա-

նիկք ղկուսահանն գլուխ սլատէին գե-
ղայօրէն 'ի հիւսակս կրկին. աչք իւր կա-
պուսակք լցեալ տխրութեամբ, և սիրտ
յուզեալ 'ի կրից՝ ընդ որում պատերազ-
մէրն, յաւելուին 'ի գէմս նորա դոյն կեն-
դանատիպ, և 'ի բարբառ նորա յեղումն
խանդաղատելի. դժկամահուծիւն խի նո-
րա ընդ շքեղ զարդս՝ զորս կրէրն՝ աղիւ-
ղորմ ևս զմորմոք սրտի նորա գործէին.
որպէս զի չէր հնար ումեք աեսանել զնա
և զբարբառ նորա լսել առանց գորովելոյ.
որով և ևս յաւելոյր Պօղ 'ի տրամուծիւն:

Յայնժամ Մարգարիտ աղէկիղեալ ընդ
կիրս որդեկին, ասէ ցնա առանձինն. Ըն-
դէր իցէ ինձ, որդեակ իմ, Թարթափե-
ցուցանել զքեզ 'ի յոյս սնոտի՝ որ դառ-
նագոյն ևս քեզ զզրկումն քո կացուցա-
նեն. ժամ է յայտնելոյ քեզ զգաղանխ
կենաց քոյ և զիմոց: Օրիորդն Լագուր
Ճոխ և ազնուական է 'ի մօրէ. խի դու
աղքատի և շինականի, և ոչ խի հարա-
զատ որդի: Ընդ այս բան մօրն զարմա-
լեալ յոյժ սլատանւոյն, զի անծանօթ էր
նմա այն խտիր զանազանութեան, եհարց

ցմոյր իւր զիմաստս բանին: Իսկ նա ա-
սէ. Ձէ քո հայր օրինաւոր. սէր վրիպա-
դութ՝ մինչ օրիորդն էի՝ գթեցոյց զիս, և
եղէ քեզ մայր. յանցանք իմ զբկեցին ըզ-
քեզ՝ ի հայրենի ազգականաց, և սարջանք
իմ՝ ի մայրենեաց. չիք քո ազգական, տա-
ռապեալ որդեակ, բաց յինէն: Եւ զայս
ասացեալ, սկսաւ լալ. իսկ Պօղ գրկալըր
զեղեալ զնովաւ, ասէ. Մայրիկ իմ, և զի
չիք ոք իմ ազգական բաց ՚ի քէն, առա-
ւել ևս սիրեցից զքեզ. այլ օրպիսի՛ ինչ
գաղտնիս յայանեցեր դու ինձ. այժմ
խեղամուտ լինիմ թէ ընդէր Վիրգինիա
յերկամսեայ աւուրց հեռէ ուժանայ յի-
նէն, և խորհի իսկ արդ՝ ի չու. ո՛հ զի չհա-
մարի արդեօք նա զիս իւր արժանի:

Մինչ այս մինչ այն՝ եղև ժամ ընթրեաց
և նստան ՚ի սեղան. այլ իւրաքանչիւր ոք
յայլ և այլ կրից յուզեալ, սակաւ ինչ
ճաշակեցին լուռ և անբարբառ: Վիրգի-
նիա կանխեալ յարուցեալ ՚ի սեղանոյ,
նստաւ աստ՝ ուր կամքս. զհետ նորա յա-
րեաւ և Պօղ, և անցեալ առ նմա բազմե-
ցաւ, և լուռ և եթ կային առ վայր մի եր-

կաքանչիւր: Այն գիշեր մի յայնցանէ
էր, որ ընդ կրկին յեղեղակս սովորակի
սլատահեն, զուարճալի յոյժ՝ զորոյ չէ
մարմ ձեռին ճարտարի ածել զգեղ 'ի
նկար: Ի բարձունս երկնից կայր լուսին
սքողեալ ամպովք՝ որ տակաւ 'ի ճառա-
գայթից նորա փարատէին, և զաղօտաջահ
լոյս իւր ծագէր ընդ լերինս՝ որոց սարք
դալարադեղք փայլէին արծաթաղօծք:
Լսէին հողմք, և ընդ անառու և ընդ ծոր-
ծորս և ընդ կատարս ժայռից լսելի լինէին
ճռուողել ձագուց և քաղցր մրմունջ գրը-
գալոյ թռչնոց 'ի բոյնս իւրեանց, զուար-
ճացելոց 'ի հողմախաղաղ սլայծառ գիշե-
րոյն. և բնաւ խոկ շունչ, մինչև 'ի ճճին,
բզզայր խլրտեալանդ ընդ դալարեօք: Աս-
տեղք 'ի կամարն երկնից շողողեալ՝ ճա-
ռագայթարձակք 'ի ծուփս ծովուն, և
սլատակերք նոցին գողգոջք 'ի յալեաց ան-
զրէն ցոլային:

Յայնժամ Վիրգինեայ զաչս շուրջ ա-
ծեալ ընդ լայն և ընդ նսեմ ոլորտս ծո-
վուն՝ որ շառագոյն հրատիւք ձկնորսացն
որոշէր յափանց կղզոյն, ետես 'ի մուտս

անդ նաւահանգստին լոյս ստուերախառն
և այն էր լապտեր և ողնափայտ նաւուն՝
որ հանդերձեալն էր ածել զնա յԵւրո-
պա, կազմ և պատրաստ 'ի շնչել հողմոյ՝
խարխիս 'ի վեր առնուլ, պարզել զառա-
գաստս: Խռովեցաւ օրիորդն, և դարձոյց
զաչս իւր 'ի բաց, թազուցանել զարտա-
սուս իւր 'ի պատանւոյն: Փոքր մի 'ի բա-
ցէ բազմէսք և մեք անդ ընդ պանանեօք,
տիկնայքն երկոքին և ես. և 'ի լռութեան
գիշերոյ լսէսք զխօսս նոցա, զորս յիշեմ
անմոռաց: Սկսաւ ասել Պօղ. Լսեմ, օ-
րիորդիկ, զի յերկր աւուր մեկնիս 'ի մէնջ՝
զնալ գիմագրաւ վտանգաց ծովու, յորմէ
զարհուրիսք: Օրիորդն ասէ. Պարտ է
ինձ հնազանդել ծնողաց, և ընում զպարտս
իմ: Պատանին ասէ. Թողուս դու զմեզ
առ սեր ազգականի ուրուք հեռաւորի,
զոր չեք իսկ քո տեսեալ: Օրիորդն ասէ.
Ո՛հ զի կամէի ես կալ մաս մինչև ցմահ,
այլ մայր իմ ոչ կամի, և խոստովանա-
հայրն իմ ասէ զի այս են կամքն Աստու-
ծոյ՝ մեկնել ինձ աստի, և զի փորձութիւն
են կեանք մարդոյ . . . և փորձութիւն,

սհ, քանի գժնդակ: Պատանին ասէ. Եւ
իցէն իսկ պատճառքդ այդոքիկ այնպէս
հզօրք 'ի յորդորել զքեզ 'ի չու, և ոչ մի
'ի հակառակաց առ 'ի կալ և մնալ. սհ,
իցեն արդեօք այլ պատճառք՝ զորս թա-
գուցանես գու յինէն. հզօրք են հրա-
պոյրք մեծութեանց, և գտցես զոք այլուր
ընդ հուսի՝ զոր եղբայր քո փոխանակ իմ
անուանեսցես, և գտցես յարժանաւորաց
քեզ տոհմիւ և ճոխութեամբ՝ զոր չունիմ
ես ընծայել քեզ: Այլ ուր այլ ուրեք լի-
ցիս երջանկագոյն. յոր երկիր երթայցես,
որ քան զվայր ծննդեան քո իցէ քեզ սի-
րելի. ուր գտցես կենակիցս սիրելիս քան
զորս սիրենն զքեզ. կարիցեն իսկ կեալ
առանց մայրենի գգուանաց, յորս սովո-
րեալն ես. զննչ իսկ լիցի մայր քոյին, որ
'ի պառաւել է արդ, 'ի չտեսանելն զքեզ
առ իւր 'ի սեղանի առտնին և 'ի դնալ 'ի
ճանապարհի՝ ուր 'ի քեզն յենոյր. զննչ
և մայր իմ, որ հաւասար քոյումդ սիրէ
զքեզ. իբր կարացից սփոփել զերկաքան-
չիւր 'ի լալնոցա առ անձուկ քոյին: Լը-
ռեմ զինէն, ո՞ անկարեկիր. և զննչ եղէց

ես 'ի չտեսանէն զքեզ աստ այդուն այ-
դուն, զինչ և 'ի դարձ երեկորին՝ յոր-
ժամ զտեղի քո խնդրեցից յակմբի մե-
րում, յորժամ զզոյդ քոքենեացն տեսից
զհասակակիցս մեր և զբազմամեայ սիրե-
լութեանս մերոյ վկայս: Եթէ առ անձուկ
նորոյ բաղդի ընտրես լինել տարաշխար-
հիկ, և զվաստակս ձեռին իմոյ ընդ օտար
գոյից փոխանակել, ո՛հ, թող և ինձ դալ
ընդ քեզ, քաջալերեցից զքեզ 'ի նաւի 'ի
յառնել մրրկաց, յորոց 'ի ցամաքի իսկ
զարհուրեալ գողաս. և 'ի Գալլիա, ուր
գնասդ 'ի խնդիր բաղդի և ճոխութեան,
ծառայեցից քեզ իբրև զմի 'ի սարկաց-
բերկրեցայց ընդ բարեբաստութիւն քո
յառարանս, ուր տեսից մեծարեալ զքեզ
և սոսաաւորեալ. և համարեսցի ինձ մե-
ծութիւն և ազնուականութիւն՝ մատու-
ցանել քեզ զմեծագոյն քան զամենայն
նուէրս, առ ոտս քո մահացեալ:

Եւ զայս ասացեալ, գելաւ բարբառ
նորա 'ի հեկեկանաց. յայնժամ լուաք զի
պատասխանէր Վիրգինիա հեղձամղձուկ
'ի հառաչանաց. Առ սէր քո ուղեորիմ,

առ սէր քո՝ որ ընկճիսդ հանապազ 'ի վաստակոց առ 'ի կերակրել զերկաքան չիւր տկար ընտանիքս. առ սէր քո անդի տամ յուսոյ մեծութեանց, առ 'ի փոխարինել վաստակոց քոց բիւրասպատիկ. և կայցէ իսկ մեծութիւն հաւասար սիրոյդ: Զինչ իսկ զազգէ քումմէ խօսիս ինձ. և թէ էր ինձ ընարել զոք եղբայր, զո՞ իսկ քան զքեզ մեծարէի. ո՞հ Պօղ, իմս Պօղ, առաւել ես դու ինձ յոյժ քան զեղբայր: Քանի՛ ծանր էր ինձ մերժել զքեզ 'ի բաց կամէի զի օգնէիր ինձ առ 'ի խուսել և յանձնէ, մինչև երկինք օրհնեսցեն զմիութիւն մեր: Արարից արդ զոր կամիսդ, կալ կամ մեկնել, կեալ կամ մեռանել. յաղթեցի դդուանաց, այլ վշտաց քոց ոչ ևս զօրեմ յաղթել՝ վերջացեալ յառաքինութենէ:

Յայնժամ դիրկս արկեալ զնովաւ պատանւոյն, և կալեալ զնա, դոչէր մեծաձայն. Գամ 'ի միասին, և ո՞վ մեկնել զնս 'ի քէն կարասցէ: Հաստք անդր ամենեքին, և տիկինն լազուր ասէ ցպատանին. Եթէ դու զմեզ թողուցուս, զինչ լինիցի

մեզ, որդեակ իմ: Իսկ նորա զդողանի հա-
րեալ, և անդրէն զնորին բան կրկնեալ՝
Որդեակ իմ, որդեակ իմ, ապա յաւել-
Նւ գու, մայրիկ, դո՛ւ զմեզ բաժանել
կամիս, զքոյր յեղբօրէ, երկաքանչիւրոց
զքոյլին կաթն արբեալ, երկաքանչիւր 'ի
վերայ ծնդաց քոց անեալ, և 'ի քէն ու-
սեալ մեր սիրել զմիմեանս, և զայս իրե-
րաց հանապազ յիշեցուցեալ. և դո՛ւ արդ
բառնաս զքոյր իմ յինէն, և յուղարկես
զնա յԵւրոսա յերկիր խուժագուժ՝ որ
մերժեացն զքեզ, և առ ազգականս քո
անդուժս՝ որք լքին զքեզ: Ասիցես թէ
չիք ինչ ընդ իս և ընդ նա, թէ չէ նա քոյր
իմ. այլ է իսկ նա ինձ ամենայն ինչ, գոյք
և ընտանիք և ազնուականութիւն և ամե-
նայն բարութիւն, և այլ ինչ 'ի բարեաց
չիք ինձ՝ բաց 'ի նմանէ. 'ի նոյն որրանս
ընդ նովին յարկաւ կեցաք, և նոյն լիցի
մեզ շիրիմ: Եթէ երթիցէ նա, հարկ է և
ինձ ընդ նմա գնալ. եթէ Պուրտոնէ զայն
ինձ ոչ ներէ, այլ զծով ինձ ոչ կարէ խա-
փանել. 'ի լող զհետ նորա պնդեցայց, և
ոչ ծով առաւել քան զցամաք լիցի ինձ

մահաբեր: Եթէ չկարեմ լինել աստ նմա
կենակից, լիցի ինձ դէմ յանդիման աչաց
նորա հեռի 'ի քէն մեռանել. անգուծ
մայր, անողորմ ծնող. Ովկիան, որում
զնա հաւատաս, մի դարձուցէ զնա քեզ.
ալիք նորա ածցեն զգիական իմ առ քեզ,
և ընդ նորայումն զայն ընդ խիճս ծովա-
փանց թաւալեալ, պատրաստեսցեն քեզ
մորմոք յաւերժական ընդ կորուստ որ-
դուց քոց երկոցունց:

Մինչքեռ նա զայսօսիկ առ յուսահատ
վշտին ցնորեալ բարբառէր, հասի կալայ
զնա դրկապինդ. աչք նորա հրացայտք,
քիրան զհրավառ այաիւքն ոլուն ոլուն
հոսեալ, ծունկք նորա զգողանի հարեալ,
և 'ի ջերաջերմ լանջն զգայի զսրտին ա-
րագ արագ բաբախել: Իսկ Վերդինիա
պակուցեալ, ասէր. Վկայեն, եղբայր իմ,
զբօսանք մանկութեան մերոյ. վկայեն
վշտք քո և իմք, և ամենայն որ ինչ զո-
գիս հիւքացս երկոցունց ունին զօդէլ ընդ
իրեարս անլուծանելի. զի եթէ կացից
աստ՝ կեցից վասն քո, և եթէ մեկնեցայց՝
դարձայց անդրէն լինել քո: Զձեզ կոչեմ

'ի վկայս, զձեզ զամենեսին՝ որ սնուցէքդ զիս 'ի մանկութենէ, և որ հրամայէքդ ինձ և տեսանէք զարտասուս իմ. երգուեալ յերկինս՝ որ լսեն զիս, 'ի ծով՝ ընդ որ հանգերձիմս գնալ, և յօգս՝ զոր շնչեմ, և զոր ոչն երբէք անսուրբ արարի խաբուսիկ շքթամբք:

Որպէս 'ի շող արեգական լուծեալ անկանին 'ի բարձանց Աստուծոց պաղեալ սառամանիք, այնպէս 'ի ձայն սիրուհւոյն անկաւ պատանւոյն սաստ սրտմբտութեան. և ուղիս արտասուաց հեղոյր նա յաչաց, խոնարհեալ զգլուխն 'ի խրոխտմանէն: Իսկ մայր նորա անկեալ զսարանոցաւ որդեկին, լուռ և եթ զարտասուս իւր ընդ նորայն խառնէր: Յայնժամ փիկինն Լազուր այլայլեալ, ասէ ցիս. Ոչ ևս ժոյժ ունիմ, մորմոքի սիրտ իմ. կացցէ թշուառ ուղևորութիւնդ այդ. տես, բարեկամ, ածել զորդեակն իմ առ քեզ 'ի հանգիստ. զի այս ութ աւուրք են, յորմէհետէ չլք ուրուք 'ի մէնջ տուեալ քուն աչաց: Իսկ ես ասեմ ցՊօղ. Ոչ ևս մեկնեսցի քոյր քո, սիրելիդ իմ, վաղիւ

խօսեսցուք զայսմանէ ընդ քաղաքապետին . թող արդ հանդէս ընտանեացդ , և եկ ըր առ իս զայս գիշեր . անադան է ժամս , և գիշերս հասարակեալ . կշիռ 'ի միջակին կայ ուղղորդ աստեղանիչ խաչն հարաւաճեմ : Եւ եկն նա ընդ իս լուռ անբարբառ . և անհանգիստ զգիշերն զայն անցուցեալ , յարեաւ ընդ առաւօտն դառնալ 'ի բնակութիւն իւր :

Եւ ընդէր իցէ ինձ այլ ևս յառաջ ածել զպատմութիւնս . կեանք մարդոյ 'ի մասնէ ինչախորժ է 'ի լուր , որպէս որ ընդ մեզք երկրիս արագամէտ հոլովման շրջան օրակշիռ . զի կիսոյ նորին չէ մարթ ունեւ լոյս , թէ չիցէ միւս կէս իւր 'ի խաւարի :

Այլ ես յաւելի . Աղաչեմ զքեզ , հայր , կատարեա զոր սկսարդ մէս խանգաղատելի . նկարագիրք երջանկութեան անխորժելիք են , այլ թշուառութեան՝ հրահանգիչք . և զինչ ելք իրացն եղեն հէք պատանւոյն , աղէ պատմեա :

Ի դառնալ յինէն Պօղայ , նախ առաջին

ետես զաղախինն հնգիկ՝ զի կայր հայեր
'ի բարձուէ ժայռին 'ի խորս ծովուն. և
ձայնարկեալ 'ի բացուստ՝ ուստի հաղիւ
զնա աչք նշմարէին, գոչեաց. Ո՛ր է նա,
ո՛ր է Վիրգինիա: Իսկ աղախնոյն շրջեալ
զաչս 'ի տէր իւր սրտանեակ, սկսաւ լալ:
Յայնժամ Պօղ խելայեղեալ, յետս ան-
դրէն 'ի նաւահանգիստ անդր զիմեաց, և
գիտացեալ զկանխել մտանել Վիրգինեայ
ընդ այգն 'ի նաւ, և զնաւուն առագաս-
տել խսկոյն և անտես լինել, դարձաւ այս-
րէն 'ի բնակուծիւն իւր, և անց գնաց ա-
ռանց խօսելոյ ինչ ընդ ումք:

Բլուրքս որ զմեք, թէպէս և թուին
յեակուսէ քարակաուրք ուղղաբերձք,
բայց 'ի սարաւանդս դալարագեղս աստի
ճանեալ՝ ածեն ընդ դժուարուստ մինչև
'ի ստորոտ կոնաձև ժայռիդ, որ կարկա-
ռի կորակոր 'ի ստոր անմատչելի՝ Բոյթ 'ի
ձևոյն յորջորջեալ: Եւ է առ ոտամբ գո-
րին սարահարթ՝ ծառատունկ 'ի ստուար
մայրեաց՝ այնպէս բարձր և սեպացեալ,
զի թուի անտառ օգակառոյց 'ի վախից
զարհուրելեաց շրջապատեալ: Յամպոց,

զորս յարածդէ դա զբարձամբքն, աղբերացեալ ուղիք բազումք անկանին 'ի հովիտ անդր՝ որ 'ի Թիկանց լերինդ կայ՝ այնպէս խորածոր, զի խոխոջք ուղիցն անկելոց չեն իսկ 'ի բարձանց անտի լսելի: Անտի տեսանի մեծ մասն կղզւոյս բերձահատար բլրովքն, ընդ որս և անուանեալքն Եռաստին և Բիէդէր-Պուտհ՝ անտառախիտ ձորովքն, և ապա ծով ընդարձակ, և Պուրպոնեանն 'ի նմա կղզի ընդ արևմուտս՝ հեռիքառասուն փարոսխաւ: Ի բարձուէ անտի նշմարէր Պող զնաւ Վիրգինեայ անդր և ս քան զտասն փարոսախ որպէս կէտ 'ի ծովու սեանիչ, և հարուտ մի Ժամ կայր անդ 'ի զնին, և զվաղ իսկ անտեան լեալ յաչաց՝ դեռ ևս կարծէր տեսանել: Իսկ իբրև մէդ ընդ ուրրաս ծածկեաց զայն 'ի սպառ, նստէր նա 'ի վայրի անդ՝ ուր յարակոծեալ 'ի հողմոց տատանին անդադար գագաթունք արմաւենեաց և Թաթամաքեաց. և սօսաւիւն նոցա՞ և խուլ մանչիւն որպէս երգիոն հնչեալ 'ի հեռուստ՝ աղդէ 'ի սիրտ խորին տիրութիւն:

Անդ գտի զՊօղ, յեւրեացի արևու շրջեալ
զհետ նորա. և գտի զնա զի կայր երկրա-
պիշ՝ յեցեալ գադաթամբ 'ի մի 'ի ժայ-
սից. և յոյժ աշխատ եղէ մինչև հաւանե-
ցուցի զնա իջանել առ իւրսն: Դարձաւ
ուր ուրեմն ընդ իս 'ի տուն. և նախկին
աղղումն 'ի նմա, 'ի տեսանել զախկինն լա-
գուր, եղև գառն բողոք զխտրեանացն:
Բայց ատկինն պատմեաց մեզ, զի յառա-
ւօտուն պահու 'ի շնչել հողմոյ և 'ի կաղ-
մել նաւուն 'ի չու՝ եկեալ քաղաքապետն
սպայիւք ոմամբք հանգերձ երկցամբն 'ի
խնդիր Ախրդինեայ, և գեսպակ ընդ իւր
ածեալ, ոչ աղերսական բանից դստերն
լուեալ, և ոչ արտասուաց իւրոց և Մար-
գարտայ երեսս արարեալ, իւրովք առ
հասարակ աղաղակելով՝ զի այն էր ամե-
նեցուն մեզ 'ի բարի, առեալ տարեալ էր
զնա կիսամու: Յայնժամ ողբս առեալ
Պօղայ, ասէր. Եթէ գէթ տուեալ էր իմ
նմա ողջոյն հրաժարական, սփոփէր սիրտ
իմ: Ասէի նմա. Քոյր իմ, եթէ երբէք
վշտացուցի զքեզ յորմէ հետէ կեամքս 'ի
միտսին, մինչև մեկնեալ քո անգարձ՝ ա.

սա ինձ թէ ներես: Ասէի նմա. Ողջամբ
երթիջիր, սիրեցեալդ իմ Ալիրգինիա. ոչ
ևս լիցի ինձ տեսանել զքեզ, կելով կեց-
ցես դու հեռի յինէն գոհ և երջանիկ: Եւ
'ի տեսանել զմայր իւր և զսիրիկնն Լադուր
զի լային, ասէ. Մի ևս զիս, զայլ ոք
խնդրեցէք առ 'ի սրբել զարտասուս ձեր:
Եւ թողեալ զնոսա ողբովք և հեկեկանօք,
չրջէր թափառական ընդ վայրս՝ սիրելիս
Ալիրգինեայ. և այժուց նորա և ուլից՝ որ
զհետ դային բառաչելով, ասէր. Զի խըն-
դրէք յինէն, ոչ ևս տեսանիցէք ընդ իս՝ որ
ափով իւրով ջամբէր ձեզ ճարակ: Եւ
երթեալ 'ի Հանդրուանն Ալիրգինեայ, 'ի
տեսանել անդ զթռչունս՝ որ շուրջ թևա-
ծէին, և ցնոսա ասէ. Եղևիկ դուք, ոչ
ևս ընդ առաջ գնայցէք բարեգութ դայե-
կին ձերում: Եւ տեսեալ զնիկն Հաւա-
աարիմ՝ որ հոտոտելով գնայր հետազօս,
ասէ հառաչանօք. Ո՛հ, զի ոչ ևս գտցես
զնա: Եւ ասպա բազմեալ 'ի Ժայռին՝ ուր
յերէկն խօսեցեալ էր ընդ նմա, և հայե-
ցեալ ընդ ծով՝ ուր էր նաւ նորին ան-
տես լեալ, հեղոյր ուղիս արտասուաց:

Բայց մեր ամենայն ուրեք զհետ նորա շրջեաք, թէ գուցէ 'ի յոյզս կրիցն յադէաս ինչ մասբերեսցէ: Աղաչէին զնա մայր նորա և տիկինն Լազուր գողարիկ գգուանօք, մի ցաւս 'ի վերայ ցաւոց իւրեանց յաւելլուլ յուսահատութեամբն, մինչև յաջողեաց Լազուր տիկնոջ փոքր մի սփոփել զնա՝ տալով նմա անուանս զարթուցիչս յուսոյ 'ի նմա, կոչելով զնա որդի իւր և փեսայ, և զգուստր իւր՝ հարսն նորա. և բռնադատեաց զնա մտանել 'ի տուն, և ճաշակել ինչ: Եկն նստաւ ընդ մեզ 'ի սեղան մերձ 'ի տեղին Վիրգինեայ. և առ իւր զնա համարելով բազմեալ, խօսէր ընդ նմա, և մատուցանէր նմա յախորժելեացն 'ի ճաշակ. և ապա 'ի զգաստ լինել ցնորիցն, սկսանէր լալ: Ի վաղիւանդր ամփոփեալ որ ինչ Վիրգինեայ 'ի կիր արկեալն էր, և զյեպին փունչս ծաղկանց յօրինեալս 'ի նմանէ, և զըմպանակն քոքենի՝ որով սովորն էր ըմպել, զայն ամենայն նշխարս սիրուհւոյն իւրոյ որպէս սլատուականագոյն քան զամենայն գանձս համբուրէր և կրէր 'ի ծոցին: Զի

ոչ այնպէս յամսար բուրէ անուշահոտ ,
որպէս յոր ինչ ձեռին սիրելոյ հպեալ :
Բայց իբրև ետես զի 'ի վշտաց իւրոց յա-
ւելուին և ևս վշտք մօրն և Վաղուր
աիկնոջ, և զի առ 'ի շնուլ զպէտս ընտա-
նեաց՝ հարկ էր վաստակել, ձեռն էարկ
անդրէն օգնականութեամբն Գոմինիկեսյ
մշակել զսարտէզն :

Աւուրք ինչ 'ի վերայ անցեալ, և ահա
պատանին՝ որում ըստ դաղթականաց եւ-
րոպացոց չէր ինչ փոյթ երբեմն զանցից
քաղաքականաց՝ խնդրէր ուսանել յիննն
դարութիւն, առ 'ի կարող լինելոյ թըղ-
թակցել ընդ Վիրգինեայ, աշխարհագրու-
թիւն՝ առ 'ի դիտել սուր նայն նաւարկէր,
և պատմութիւն՝ առ 'ի ճանաչել զբարս
մարդկան, ընդ որս սարտ էր նմա կեալ :
Նորին սիրոյ ազգեցութեամբ քաջիկ ու-
սեալ էր նորա մշակել և 'ի վայելութիւն
ածել զերկիր և զկարի իսկ առասպար . զի
յոլովագոյնք 'ի դիտութեանց և յարուես-
տից արգասիք են ակնկալեալ վայելից՝ յոր
կիրքս այս բուռն և անհանդարա խրա-
խուսէ, որպէս զրկումն յայնց յորդորէ

յիմաստասիրութիւն՝ առ ՚ի սփոփելն ու-
վաւ : Այսպէս բնութիւն, համագոյնց
էիցս զօր միութեան զսէր կացուցեալ,
եզ զայն սկզբնաշարժ մարդկային ընկե-
րութեան, և յորդորիչ գիտութեանց և
բերկրանաց :

Իայց ոչ յոյժ հաճոյ թուեցաւ Պօղոս
աշխարհագրութիւն, որ փոխանակ նկա-
րագրելոյ զբարս աշխարհաց՝ զքաղաքա-
կան բաժանմունս և էթնոցին ուսուցանէ .
ոչ ինչ ընդհատ և պատմութիւն, մանա-
ւանդ արդի ժամանակաց, տեսանելով ՚ի
նմա անդադար աղէտս հասարակաց՝ զո-
րոց չկարէր ՚ի միտ աւնուլ զպատճառս,
և պատերազմունս՝ առանց գիտելոյ առ
իմէ և առ ինչ մղեալ, հնարս գաղտագողի,
ազգս չարաբարոյս, և իշխանս անողորմս :
Սիրելի ևս էր նմա ընթեռնուլ վէպս յօ-
գուածոյս, որոց առաւելքս գոյն ազգեցու-
թիւն է ՚ի սիրտ և ՚ի միտս, և ինչ ինչ հան-
գոյն կրիցն իւրոց գտանէր ՚ի նոսա . վասն
որոյ ախորժելի քան զամենայն գիրս էին
նմա վէպք Տելեմաքայ, վասն որ ՚ի նմա
նկարագրութեանցն գեղջկոյին կենաց և

ընդաբոյս կրից մարդկեզէն սրտի: Հատուածս 'ի նմանէ՝ ազգողագոյնս 'ի սիրա իւր, ընթեռնոյր 'ի լուր մօրն և Լագուր տիկնոջ. և յընթեռնուլ անդ՝ գեղձեալ գորովական յիշատակօք, գելոյր ձայն նորա, և արտասուք քամէին յաչացն. զի թուէր նմա տեսանել զսլաակեր Վիրգի նեայ յԱնտիոպէ ըստ հանգարտութեանն և զգօնութեան, և յԵւքարիս ըստ խանդաղանացն և աղետից: Բայց և խուովէր յոյժ յընթերցմանէ այժմուցս հնարակերտեալ վիպաց, յորս յաճախեն զեղծմունք բարուց և իմաստից. և գիտացեալ, զի որ 'ի նոսանկարագիրքն էին՝ ընծայէին զտիպս բարուց եւրոպական ժողովրդոց, անկանէր 'ի կասկած ոչ իսկ տարասլարտ, թէ գուցէ զեղծեալ անդ Վիրգի նեայ՝ ոչ ևս յիշեսցէ զինքն: Մանաւանդ զի ամ և կէս 'ի վերայ անցեալ, և չև ևս հասանէր զրոյց առ Լագուր տիկին, ոչ 'ի դատերէ իւրմէ և ոչ 'ի հօրաքեռէ. բայց միայն զի զողջամբ հասանել դատերն գիտացեալ էր նորա յայլոց: Յետոյ ուրեմն հասեալ անդր նաև գնացական 'ի Հնդիկս, ած

Ծրար մի և թուղթ ինքնագիր 'ի դատերէն ,
ուստի ծանեաւ զտառապանս նորս , թէ-
պէտ և լուէր զայն հեղահամբոյր դուստրն
սիրելի , և այնպէս ճշգրտա 'ի թղթի անդ
նկարագրեալ էին հանգամանք նորին և
բարբ , զի յիշեմ զպատճէն գրոյն բառ առ
բառ , և էր այս .

ՍԻՐԵԼԻ ԵՒ ԱՆՁԿԱԼԻ ՄԱՅՐԻԿ .

Քիրս յոգունս գրեցի քեզ իմով իսկ
ձեռամբ . այլ չեւ ևս ընկալեալ 'ի քէն պա-
տասխանի , կասկածեմ զի չիցեն հասեալ
առ քեզ . բայց սա յուսամ զի հասցէ ,
'ի կիր արկեալ իմ զամենայն զգուշութիւն
առ 'ի տալ քեզ զըոյցս զինէն և ընդունել
զըոյսդ : Արտասուս բազում հեղի յորէ
մեկնելոյ իմոյ 'ի ձէնջ , որ ընդ այլոց ա-
ղէսս ևեթ սովորեալն էի արտասուել :
Հօրաքոյր մեր 'ի հասանել իմում այսր
զարմացաւ յոյժ , քննեալ և տեսեալ զի
անգէտ եմ դպրութեան . եհարց ցիս՝ թէ
զի՞նչ ասպա 'ի մանկութենէ հետէ ուսեալ
իցեմ : Եւ 'ի պատասխանել իմում՝ զառ-

տնին իրաց յանձանձանս և հպատակել
մօր, յաւել զի զգաստիարակութիւն ա-
ղախնոյ ընկալեալ իցեմ: Ի վաղիւ անդր
եգ զիս 'ի վարժ 'ի կուսաստանի ուրեք
մերձ 'ի Բարիզ, յորում ամենայն ազգի
ազգի վարժից են ուսուցիչք. և ընդ այլ
վարժեարս՝ ուսուցանեն ինձ զպատմու-
թիւն, զաշխարհագրութիւն, զքերական-
նութիւն, զչափական գիտութիւնս, ևս
և զհեծելութիւն. այլ այս ամենայն սա-
կաւ ինչ օգնեսցեն ինձ, առ 'ի չգոյէ յիս
բաւականութեան. Ճանաչեմ զտկարու-
թիւն մտաց իմոց, որպէս և վարժասպետքս
ինձ տան 'ի միտ առնուլ: Հանդերձ այսու
ամենայնիւ հօրաքոյր մեր ոչ գազարէ 'ի
խնամոց. հանդերձանի նոր ըսա եղանակս
տարւոյ պարգևէ ինձ. կացոյց նա ինձ 'ի
սպաս նաժիշտս երկու, որ հանդոյն ակի-
նայց զգեցեալ են. և մեծարանաց անուամբ
տայ կոչել զիս կոմսուհի, այլ եբարձ յի-
նէն զմականուն իմ Վադուր՝ որ սիրելին է
ինձ որպէս և քեզ վասն վտացն կրելոց 'ի
հօրէ իմմէ առ 'ի պսակելոյ ընդ քեզ, որ-
պէս պատմելին. և փոխանակ հայրենի

մականուան զմայրենիդ ես ինձ, որ և
այն սիրելի է ինձ՝ օրիորդիդ մականունն :
Ի տեսանել իմում զայս ամենայն սպասս
հանդերձանաց, աղաչեցի զնա նսպաստս
ինչ յղել քեզ. և իբր կարիցեմ գրել
քեզ զսպասխանին. այլ դու խրատէիր
զիս ասել զամենայն անկեղծութեամբ :
Ատ սպասխանի՛ զի սակաւ ինչ նսպաստ
ուչ ինչ օգնեսցէ քեզ, իսկ բազումն՝ զսա-
կաւապէտ կեանսդ աղմկեսցէ : Զառաջինն
կամէի ընդ այլոց ձեռն գրել քեզ, զի չկա-
րէի ինձէն. այլ չունելով զըք՝ յոր մար-
թէր ինձ՝ ի հասանել իմում այսր վստա-
հել, սարապեցի զսիււ և զգլշեր յուսումն
գպրութեան, և Տէր օգնեաց ինձ ուսա-
նել՝ ի սուղ ժամանակի գրել և ընթեռ-
նուլ :

Զնախադրեալսն իմ յանձնէի նաժըշ-
տաց՝ որ կան ինձ՝ ի սպասու, առ ՚ի հասու-
ցանել առ քեզ. այլ կասկածեմ տիկնոջ
իւրեանց տուեալնոցա զայնս : Վասն որոյ
զսա միում ՚ի մտերիմ աշակերտակցաց
իմոց յանձնեցի. և խնդրեմ զի յանուն
նորին յլեսցես ինձ զսպասխանին, յա-

ւելլով իմ աստ ղերեսագիր նամականւոյ
նորա: Հօրաքոյր մեր արդեւ ինձ զամե-
նայն թղթակցութիւն, թէ գուցէ խա-
փան լիցի այն մեծամեծ բարեացն՝ զորս
խորհի առնել ինձ: Ինքն միայն այց առնէ
ինձ ընդ սլատուհանն վանդակապատ, և
ծեր ոմն բարեկամ իւր, որ ըստ ասելոյ
իւրոյ հաճեցեալ է ընդ իս. այլ ես, ընդ-
էր թագուցից, չեմ հաճեալ ընդ նա, և
թէ հաճել իսկ յոք յօժարեսցի սիրա իմ:

Ի մեծութեան կեամ, այլ չեմ դանկի
ևս միօջ տէր. զի հետևանս չարեաց կա-
կածեն անախ. հանդերձից իսկ իմոց իշ-
խեն նաժիշտք իմ, և յափշտակեն յիրե-
րայ՝ չև իմ թողեալ զայնօսիկ՝ ի բաց. չքա-
ւորագոյն ՚ի ճոխութեան աստ դտանիմ
քան առ քև, զի չունիմ ինչ՝ զոր թէ տալ
ումէք կարիցեմ: Աւ տեսեալ իմ, զի դի-
տութիւնք բարձունք՝ զոր ուսանիմս՝ չօդ-
նեն ինձ առ ՚ի բարերարել ումէք, յա-
սեղն իմ դարձեալ եղէ ապաստան՝ յոր
ըստ բախտի վարժեալ դտանիմ ՚ի քէն,
և ահա յղեմ գուրպայս բաղումս ձեռա-
դործս իմ քեզ և կնքամօր իմում Մար.

դարտայ, գգակ ցայգանոց Ռոմինիկեայ,
և մի 'ի կարմիր թաշկինակաց իմոց Մա-
րեմայ: Յաւելում 'ի ծրար անգր կորիզս
մրգաց 'ի նախաճաշիցս իմոց սլահեալ, և
հաստ աղբի աղբի ծառոց 'ի ժամ զքօսա-
նաց իմոց 'ի սլարաիզի աստ վանացս քա-
ղեալ: Յաւելում և սերմանս ծաղկանց,
մանուշակ, մարգրաիկ, հրանուռնի և այրե-
ծաղիկ, 'ի դաշտաց ժողովեալ զի յա-
րօտս աստ ծաղկուհիք գեղեցիկք քան 'ի
մերսն գտանին, անտեպ լեալ: Ոչ ինչ
երկբայիմ զի ծրարս այս հաճոյ ևս թուես-
ցի քեզ և կնքամօր իմում քան զսլարին
դրամոց, բաժանման մերոյ 'ի միմեանց և
իմոցս արտասուուաց առիթ: Ուրախ եղէց
յոյժ 'ի վայելել ձեր յաւուր միում 'ի տե-
սիլ խնձորենեաց աճելոց ընդ սլանանիս,
և ոստոց կաղնեաց խառնելոց ընդ քոքե-
նիս. թուեսցի քեզ յայնժամ կալ 'ի Նոր-
մանտիա, զոր յոյժն սիրես:

Պատուիրեցեր ինձ գրել առ քեզ ըզ-
խընդու թիւնս իմ և զվիշտս. յորմէ հետէ
մեկնեալս եմ 'ի ձէնջ, չեղև ինձ երբէք
խնդալ իսկ 'ի վիշտս իմ սփոփիմ, ածեալ

զմտաւ զի ուր կամս՝ կամօքն Աստուծոյ
և հրամանաւ քով կամ: Այլ դառնագոյն
ինձ այն է, զի ոչ ոք ինձ աստ յիշէ զքեզ,
և ոչ ընդ ումեք լինի խօսել ինձ զքէն. ա-
զախնայք իմ, զի մի ասացից հօրաքեռն
մերոյ՝ որում ազախնեն քան ինձ, 'ի խօ-
սել իմում զիրաց՝ որ առաւել սիրելի են
ինձ, ասեն. Յուշ լիցի օրիորդիդ՝ զի 'ի
Գալլիա կաս, պարտ է քեզ զաշխարհս
վայրենիա 'ի մոռացօնս արկանել: Այլ
ինձ լիցի իսկ մոռանալ զանձն քան զեր-
կիր՝ ուր ծնեալս եմ, և ուր դուքդ կայք-
երկիր վայրենի այս է ինձ՝ ուր կեամս
անտէրօւնչ, և չունիմ զոք՝ որում կարա-
ցից յայանել զսէրն, որով սիրեմս զքեզ
և սիրեցից մինչև ցմահ,

Մայր իմ սիրելի և անձկալի

Հնազանդ և կաթողին դուստր քո

ՎԻՐԳԻՆԻԱ ԼԱԴՈՒՐ

Յանձն առնեմ բարեգուլթ մօրդ իմում
զՄարիամ և ՂԴովինիկ, որ այնչափ խնամ
կալան ինձ 'ի մանկուլթենէ. դգուեսջիր

յինէն զնիկն Հաւատարիմ, որ եղիան
զիս յանտառի:

Զարմացեալ կարկեալ կայր Պօղ, զի
Վիրգինեայ յիշատակեալ զամենեօին,
մինչև զնիկն ևս, և չասէր ինչ տակաւին
զինքենէ. բայց սովորութիւն է կանանց
զսիրելագոյն իմաստս թողուլ ՚ի վերջ եր-
կարագունից իսկ թղթոց: Վիրգինիա
յաւելոյր յետ գրութեան՝ յանձնելառա-
ւելապէս ՚ի խնամմո Պօղայ զսերմանս մա-
նուշակի և զայրեծաղկին, տայր նմա տե-
ղեկութիւնս զերկաքանչիւրոցն, ցուցա-
նէր զվայրս գիպողս սերմանցն արկանե-
լոյ, և ասէր. Մանուշակն է ծաղիկ փո-
քրիկ ՚ի գոյն ձանձախարիթ, սիրէ ծած-
կիլ մացառաղօղ, այլ բուրումն անուշա-
հոտ յայտնէ զնա փութով: Եւ ասէր սեր-
մանել զայն յեզր աղբերն, առ արմին
քոքենսոյ իւրոյ, և ապա յաւելոյր. Այ-
րեծաղկին գեղեցիկ է, և ՚ի թուխ կարմիր
սպիտականիչ՝ գոգցես զսուգ զգեցեալ,
վասն որոյ և այրւոյ ծաղիկ անուանի. սի-
րէ նա զքարուտ և զհողմակոծ վայր: Եւ

տսէր սերմանել զայն՝ի քարաժայռ բլրին՝
ուր՝ի վերջնումն գիշերի խօսեցեալն էր
ընդ նմա, և աղաչէր՝ առ սէր իւր զքա-
րաժայռն զայն կոչել Վէմ հրաժեշտի: Եւ
սերմանքն էին ամփոփեալ՝ի քսակ հիւս-
կէն անպաճոյճ, այլ կալաւ զայն Պօղ որ-
պէս գանձ անդին՝ ՚ի տեսանէն զնովաւ
զսկզբնատառս անուան իւրոյ և զօրիոր-
դին Պ և Վ խառն ընդ միմեանս հիւսեալ
հերովք, զորս ՚ի գեղոյն ծանեաւ՝ զի էին
՚ի վարսից Վիրգինեայ:

Ի լուր գրեւորց բարեգորով և առաքինի
օրիորդին ամենայն ընտանիք նորա յար-
տասուս շարժեցան. և գրեաց մայր նորա
յանուհն ամենեցուն պատասխանի, առ-
նել որպէս և հաճոյ թուի նմա, կալ անդ
կամ գառնալ. և տսէր՝ զկարևոր մասն բա-
րեկենդանութեան իւրեանց կորուսեալ
ամենեցուն ՚ի մեկնել նորա, և զի ինքն
առաւել քան զամենեսին տառապէր ան-
մխիթար: Գրեաց և Պօղ զիր երկայն, յո-
րում խոստանայր արժանինմա պատրաս-
տել զպարտէզն, յեռուլանդ զտունկս եւ-
րոպականս խառն ընդ լիբէացիս՝ որպէս

նորա զանուանս իւրեանց յեռեալէր ընդ միմեանս յիւրում ձեռագործին: Եւ յըղեալ առ նա միրգս ՚ի քոքենեաց աղբերն հասունս, ասէր. Չյաւելում յղել ՚ի սերմանց կղզոյս, որպէս զի կարօտութեամբ ծաղկանց նոցա փութացիս ՚ի դարձ: Եւ աղաչէր ընու վաղագոյն զանձուկ ընտանեացն, և մանաւանդ զիւրն՝ որ չկարէր առանց նորա վայելել ինչ ՚ի բերկրանաց:

Եւ ցանեաց Պօղ ամենայն խնամով զսերմանն եւրօպականս, և մանաւանդ զմանուշակն և զայրեծաղիկ, ոչ միայն վասն նմանութեան նոցա ընդ բարս և ընդ հանգամանս Վիրգինեայ, այլ և վասն առ ՚ի նմանէ ընծայութեանն. բայց սահաւք յայնցանէ բուսան, այլոյն եղծեալ թերևս ՚ի նաւարիութենէ, և կամ զի օգբ կողմանցն այնոցիկ Լիբիոյ չէին նոցա ստածիչք. և որք բուսանն ևն, ոչ բարդաւաձեցին:

Բայց նախանձ խոչընդոտն բարեկենդանութեան, մանաւանդ առ գաղթականս Քալիոյ, արկ աստանօր զըոյցս՝ որ

յաճախէին հոգս Պօղայ: Ուղևորք հասեալք նաւաւն՝ որոյ զթուղթ Վիրգինեայ ածեալն էր՝ ասէին պատրաստեալ զհարսանիս նորա, և զանուն իսկ ոստանիկ պատանւոյն՝ ընդ որում պսակելոցն էր. այլք վաղ իսկ զնա ասէին պսակեալ, և իւրեանց իսկ անդ ՚ի հարսանիսն դտեալ: Ի սկզբան անդ արհամարհեաց Պօղ ըզզրոյցսն. զինաւք վաճառահանք ամենայն ուրեք յանցս իւրեանց համբաւս սուտս սովոր են ծաւալել. այլ զի բազումք ՚ի բնակչոց կղզւոյս պատճառեալ զգութ՝ յաճախէին կարեկից լինել վասն այնր ընդ նմա, սկսաւ կասկածել: Այն զի և ՚ի վէպս ուրեք մատնութիւնս հանգոյնս այնմ ընթերցեալ էր նիւթեալս ընդ խաղ, և գիտէր իսկ զի վէպքն այնոքիկ էին ճշգրիտ նկարագիրք եւրոպական բարուց. վասն որոյ կասկածէր թէ դուցէ օրիորդն ՚ի հրապոյրս զառածեալ մոռասցի զխոստմունս իւր. գիտութեանցն անդատին իսկ սկսեալ լինել պատանւոյն ՚ի թշուառութիւն: Եւ յաւելուին կասկածանք նորա այնու, զի նաւք բազումք յետ այ-

նորիկ հասեալ անդր յԵւրոպայ՝ չածէին
գիր ՚ի Վիրգինեայ զամիսս վեց :

Ի կասկածանաց աստի տազնապեալ
հէք սրատանին գայր առ իս ստէս հար-
ցանեւ, և ՚ի փորձ իրաց՝ ընդ որս անցեալ
է իմ՝ հաստատել կամ փարատել զկաս-
կածանս իւր : Բնակութիւն իմ հեռի է
աստի փարսախաւ և կիսով, որպէս ասա-
ցի, յեզր վտակի միջ՝ որ գնայ առ Երկայ-
նանիստ շերամբն. անդ կեամ մենաւոր,
չիք իմ ոչ կին, ոչ որդի, և ոչ սարուկ :
Քանզի յետ դժուարագէպն երջանկու-
թեան ունելոյ ամուսին ըստ սրտի, նուա-
զագոյն ՚ի թշուառութիւնս ապաքէն միայ-
նութիւն է. ամենայն որ վշտակրեալ խըն-
դրէ զմիայնութիւն, և տես ինձ զի առ
ազգս թշուառս ըստ կարծեաց ըստ բա-
րուց և ըստ կարգաց տեսչութեան, ե-
ղեն դասք քաղաքացեաց՝ որք մենաւոր և
ամուրի կենաց պարապեցին. որպէս ե-
գիպտացիք յանկանեւ պետութեան իւ-
րեանց, Յոյիք յաւուրս յետին ինքնա-
կալաց, և առ մեզ Հնդիկք և Ճեհք և ար-
դի Հելլէիք, և յոլովագոյիք յարեւելեան

աղքաց և յարեմոեայց Յւրոսայ: Միայնութիւն յեղանակաւ իմն ածէ զմարդ 'ի բնիկն իւր երջանկուութիւն, զերծուցեալ զնա 'ի չարեաց ընկերութեան. զի յընկերութիւնս մեր բազմագիմի մտահաճութեամբք պառակտեալս՝ յուզի անդադար սիրտ մարդկեղէն 'ի բազմամբոխ և 'ի ներհակակիր խորհուրդս, որով անձինք փառասէր և թշուառ ընկերութեան հնարին նուաճել զիրեարս. իսկ 'ի միայնութեան 'ի բաց ընկեցեալ զօտարոտի և զխռովայոյզ պատրանսն, դառնայ անդրէն յանեղծ զգացումն անձին և համագոյից և հասաչի նոցին: Այսպէս ուղիս պղտոր յողողելոյ զանդաստանս, 'ի խորաձոր ուրեք մեկուսի յընթացիցն ամփոփեալ, թողու զսիկ և զաւազ 'ի յատակի. և 'ի դառնալ նորա 'ի բնիկն պայծառութիւն՝ յականակիտ ալիս անդ երեկն իբր 'ի հայելւոջ դարափունք իւր, երկիր դաւարագեղ, և երկին լուսարփի: Միայնութիւն և զմասունս մարմնոյ ընդ հոգեղէնս յարմարեալ յօրինէ. որով երկայնակեացս քան զամենեսին 'ի կարգս միայնակեցաց

է գտանել, որպէս առ բրահմանս իսկ
հնդիկս: Աւ բանից գլուխ՝ այնպէս կա-
րևոր համարիմզմիայնութիւն առ՝ի կեալ
բարեբաստիկ՝ի կենցաղումս, զի անհնար
թուի ինձ վայելել յոր ինչ և իցէ բեր-
կրանս ընդ երկար, և անյողգողք օրինօք
կենցաղավարել, առանց կազմելոյ՝իներքս
՝ի մեզ միայնարան՝ ուստի դուն ուրեք
խորհրդոց մերոց իցեն ելք, և այլոցն մի
բնաւ անդր մուտք: Իբրև ոչ եթէ պարտ
իցէ մարդոյ ամենեկին իսկ մենակեաց դու,
ուր պիտոյիւքն կցորդեալ է ընդ մարդ-
կան, և որպէս մասն համագոյիցս՝ պար-
տի վաստակել այլոց. այլ որպէս զգայա-
րանս արար մեզ Աստուած պատկանա-
ւորս տարերց երկրի՝ ուր կամքս, ոտս
առ ՚ի գնալ ընդ երկիր, թոքս ՚ի տուր-
ևառ. օդոց, աչս առ ՚ի տեսանել զլոյս, և
չէ մեզ մարթ զպէտս նոցին յեղաշջել,
այսպէս և զսիրտ՝ որ երկցագոյն ՚ի զգա-
յարանս մեր է՝ իւր ևեթ պահեաց աուիչն
կենաց մերոց:

Այսր աղագաւ հեռի ՚ի մարդկանէ
կեամ, հալածեալ ՚ի նոցունց՝ որոց ծա-

ուայելն կամէի, և յածեալ ընդ մեծ մասն
Ներսիսայ և ընդ կողմանս ինչ Ամերիկայ
և Ափրիկեայ, զկայ առի՛ի սակաւաբնակ
կղզւոջս՝ վասն բարեխառնութեանն օգոցն
և ամայութեան: Հիւզ՝ զոր կառուցի առ
արմին միոյ՛ի մայրեաց անտառին, ածու
փոքրիկ՝ զոր մշակեմս, և վտակ՝ որ առ
գրամբ իմով գնայ, ընուն զպէտս իմ և
զգթօսանս: Յաւելում՛ի վայելս այսոցիկ
և գիրս ինչ օգտակարս՝ որ խրատեն զիս
՛ի լաւութիւն, և զաշխարհ զոր թողի՛ի
բարեբաստութիւն իմ ծառայեցուցա-
նեն, յանգիման առնելով ինձ զկիրս
թշուառացուցիչս բնակչաց նորա, և ըն-
ծայելով՛ի զուգահշիւ զկենցաղ նոցա
ընդ իմումս, որով բերկրիմ՛ի տեսանել
զանձն զերծ՛ի թշուառութենէ նոցա:
Որպէս դք ապրեալ՛ի նաւաբեկութենէ
և՛ի ժայռի ուրեք զկայ առեալ, այսպէս
՛ի մենարանէ աստի իմէ նկատեմ զմըր-
րիկս՝ որ ալէկոծեն զաշխարհ, և՛ի մառն-
չիւն նոցա վայելեմ՛ի հանդիսս կրկնա-
պատիկ: Յորմէ հետէ ոչ ճանաչեն զիս
մարդիկ, և ոչ ես զնոսին, ոչ ևս ասեամ՝

զոք 'ի նոցանէ . այլ գթամ 'ի նոսին . և 'ի տեսանէլ իմում զոք տառապեալ՝ ջանամ օգնել նմա խրատուք , որպէս անցաւոր ոք առ գետով՝ զի աջ կարկառիցէ հիբի վտանգելոյ 'ի ջրահեղձոյց կորուստ . սակայն գրեթէ ոչ ոք ձայնի իմում լսէ բաց յանմեղութենէ :

Ի զուր առ ինքն հրաւիրէ բնութիւն զմարդիկ . ամենայն ոք ըստ կրից իւրոց նկարեալ 'ի միտս իւր զնորին պատկեր , և զհետ ցնորիցն իւրոց յամենայն կեանս իւր երթեալ մոլորական , բողոքէ ապա ընդդէմ երկնից զմոլորութենէն՝ յոր անձամբ զանձն էարկ : Յամբոխէ թշուառաց , զորս 'ի բնութիւն անգր գուն գործէի դարձուցանել , չգաի զոք՝ որ չէր արբեցեալ թշուառութեամբն . լսէին ինձ առ վայր մի , յուսացեալ շահել ինև փառս կամ ճոխութիւն . այլ ապա 'ի տեսանէն զի ուսուցանէի հրաժարել յայնցանէ , զիս ինքն համարէին թշուառ՝ զի ոչ երթայի զհետ իւրեանցն սղէտալի երջանկութեան : Եպերէին զմենակեաց կեանս իմ , զանձինս և եթ համարէին պիտանիս

մարդկութեան, և ջանային 'ի յորձանս
անդր իւրեանց ձգել զիս. այլ ես ընդ ա-
մենեցուն կենակցեալ, ոչ ումք լինիմ
անձնատուր. 'ի բազումս ինչ՝ անձն իմ
բաւէ ինձ 'ի խրատ: Զի 'ի խաղաղութեան
յոր կեամս՝ յուշ ածեմ զազմուկս ընդ
որս անցին կեանք իմ, և որք վեժ ինչ
յաչս իմ թուէին, շնորհք աւագանւոյ,
ճոխութիւն, համբաւ, բերկրանք, և
կարծիք ամենայն ուրեք ընդ ոլորտս երկրի
ընդդիմամարտք: Զամբոխ մարդկան՝ զորս
տեսանէի զայրադնեալս 'ի վէճ ցնորիցն,
և որք չենն արդ 'ի միջի, համարիմ հան-
գոյնս ալեաց իմոյս վտակի՝ որ փրփրեալ
ընդ ժայռս, ոչ ևս երևին. իսկ իմ թու-
ղեալ խաղաղութեամբ զանձն 'ի հոսանս
ժամանակին՝ որ յանեզրականն յանդի
յՈւվկիան, 'ի տեսիլ համագոյլիցս ներդաշ-
նակ յօրինուածոյ՝ 'ի յօրինիչ նոցին ամ-
բառնամ, և նսեհ դեղեցկագոյն յուսամ
յանտիսն ինձ պատրաստեալ:

Յանաառի, ուր բնակեմս, չիք տեսա-
նել զայս ամենայն՝ որ 'ի բարձուէ աստի
տեսանին երևոյթք. այլ են և անդ տեսա-

րանք ցանկալիք, մանաւանդ որոց իբրև
ղիւն սիրիցեն 'ի ներքս իւրեանց քան ար-
տաքոյ դեգերեւ: Այտակն՝ որ հոսէ անդ
առ ինև՝ գնայ ուղիղ ընդ անտառն, դե-
տահեաեալ ընդ հովանեալ սաղարթա-
դեղ ծառոց՝ յորս են թաթամենիք և ոպ-
նիազք, և որ խնձորենիքն աստ կոչին, և
ձիթենիք և դարիձենիք: Են ուրեք ու-
րեք և ծառատունիք արմաւենեաց, որոց
բունք մերիք և երկայնք ամբառնան սիւ-
նաձև բարձր քան զհարիւր թանաչափ՝
բերելով 'ի գագաթան ողկոյզ արմաւոյ,
և գեր 'ի վերոյ բոլորից ծառոց՝ երևին որ-
պէս անտառ զանտառաւ: Են անդ և սլա-
տաղիձք ազգի ազգի, որք ծառոց 'ի ծառս
ընդոստուցեալ՝ ուրեք դրասանդս յօրինեն
ծաղկեայս, և այլուր կանաչագեղ սրա-
հակս: Յոլովագոյնք 'ի ծառոց անտի բու-
րեն անուշահոտ, և 'ի հանդերձից իսկ ու-
րուք զանցս նորա ընդ անտառն է գուշա-
կել, այնպէս բուրմունիք ծառոցն 'ի նոսին
տարրացեալ: Թուչունք ազգի ազգի տար-
աչխարհիկք յելս ամարայնոյ անհասա-
նելի իմն բերմամբ հատեալ զծով լայնա-

Ծաւալ, դան յանծանօթ նահանգաց ճա-
րակել զունգս բուսոց՝ որ աստ՝ ՚ի կղզւոջս,
և երկններանդ փետրոցն պայծառու-
թեամբ փայլեն ՚ի սաղարթս ծառոց խըր-
թնացեալս արեակէզ: Են ՚ի նոսա և ազգ-
ազգ պապկայից, և պագաւիկքն յոր-
ջորջեալ աստ կապուտակ աղաւնիք: Աս-
պիկք բնակաւորք յանտառի անդ՝ ՚ի նսեմ
ոտս ծառոց պար առեալ խաղան, ՚ի գոր-
շախառն և ՚ի գեղնաշորթ ՚ի սաւս իւրեանց
և յարջնաթոյր ՚ի գէմս յոստոց անախ
ղանաղանեալ. կէպք ընդ ձեռս ՚ի կախ՝
ընդ օդս ճօճին, կէպք ոստ ՚ի յոստոյ ըն-
դոսաք վազվազեն կորեամբքն ՚ի գրկի,
մահացու զինուց ոչ ուրեք երբէք վխա-
ղաղութիւն նոցա վրդովեալ: Անդ ձայնք
ևևթ ցնծութեան հարաւայնոց թռչնոց
ոմանց լինին լսելի, և ճճուել նոցա և երգ
անծանօթ, զորս անտառին կրկնեն ար-
ձագանդ: Եւ ՚ի վճիտ ալիս գետոյն, որ
յորձնեռանդն ընդ քարուտս ՚ի մէջ մայ-
րեաց ընթանայ, ահաւոր և նսեմաստուեր
սաղարթուց նոցա, և երջանիկ հիւրոցն՝
որ յոսաս նոցա սլարեն, ցոլանան սլատ-

կերբ: Ասպարիզաւ անտի'ի բացեայ ան-
կանինա ընդ աստիճանեալ ժայռս դահա-
վէժ, բիւրեղ'ի հոսանան երևեալ միապա-
ղաղ, և խորտակի յանկաննն փրփրա-
դէղ. և խռովելոց ջուրցն խոխոջք խառ-
նածայնք'ի մէջ անտառին սփռեալ'ի հող-
մոց, մերթ խուսեն'ի բաց, մերթ միա-
համուռ հնչեն'ի մօտոյ, և իբր'ի զօղանջ
ստուար զանգակաց կաթողիկէից'ի հըն-
չիւն նոցա գոնչեն լսելիք: Օգբ'ի յուզ-
մանէ ջուրցն յարաշարժք, և'ի տօթա-
գին իսկ ամարայնի, միշտ դալարագեղ
յաւէրժ հովասուն գարծեն անգանօր զե-
զերս գետոյն, որպիսի այլուր և'ի բարձ-
րաբերձ շերինս կղզոյս հազիւ է գտանել:

Է անդ'ի բացէ վէմ սարաւանդեալ,
այնչափ ինչ հեռի՝ զի ջուրցն խոխոջք չա-
ծեն ինչ տաղտուկ'ի լուր լսելեաց, և այն-
չափ ինչ մօտ՝ զի է վայելել'ի տեսիլ նո-
ցին, 'ի հովզովացիկ, և յախորժ մրմունջ:
Անգր ամարայնի գնայսք երբեմն'ի տօ-
թածամու ճաշել ընդ քըւաւ վիմին'ի
միասին տիկինն լագուր, Պօղ և Վիրգի-
նիա, Մարգարիտ և Ես: Վիրգինիա, զի

և զսովորական գործս իւր օգտակար այլոց հնարէր առնել, 'ի ճաշակել միրգս 'ի բացի՝ զկորիզ նոցա կամ զուռնդ արկանէր 'ի հող, և ասէր. Բուսցին ծառք և ստղաբերեացեն անցաւորաց և կամ գէթ թըռչնոց: Եւ 'ի միում աւուրց անդ 'ի ստորոտ վիմին ճաշակեալ զմիրգ փափենի, զսերմանս նորա էարկ ընդ հողով. և յետ աւուրց ինչ բուսան անգանօր փափենիք յագուրք, և մի յայնցանէ էգ և ստղատու: Ծառս այս 'ի մեկնել Վիրգինեայ չէր ինչ բարձր քան զբարձս ոսից նորա. այլ զի վաղ աճէ. յերկեամ ժամանակի բարձրացեալ էր քսան ոտնաչափ՝ բերելով միրգս 'ի դիտակին հասունս՝ կարգ ըստ կարգէ շրջապատեալ: Ի էսլ եղև Պօղայ անցանել ընդ այն, և տեսեալ ծառ մեծ 'ի փոքրիկ սերմանէն աճեցեալ՝ որում ահանատեսն լեալ էր 'ի սերմանել զայն սիրուհւոյն իւրոյ, լցաւ ուրախութեամբ. այլ հետ ընդ հետ անկաւ 'ի խոր արամութիւն, զերկարատև նժգեհութիւն նորին վկայելով ծառոյն: Որ ինչ հանապազօրն տեսանեմք՝ չազգեն մեղ զերագասահ ընթացս կեն.

ցաղոյս, ծերանան ընդ մեզ անդգալի. այլ որ ինչ յետ ամաց գէսլ լինի մեզ գարձեալ տեսանել, զգալի տունեն մեզ զգետօրէն սահել նորին: Զարմացաւ Պօղ և խռովեցաւ ՚ի տեսանել անդ մեծացեալ և ստղաբերեալ զփափենին, որսէս ուղեւոր՝ որ ՚ի բազմամեայ նժդեհութենէ գարձ ՚ի հայրենիսն արարեալ, ոչ ևս ըզհամահասակս իւր, այլ զորդիս նոցա երբեմն զիեցիկս՝ գտանիցէ արդ տանուտեսարս լեալ: Եր զի մտաբերէր հատանել զծառն, կարի յոյժ նովաւ զերկարութիւն նժդեհութեանն Վիրգիլնեայ զգացեալ. և էր զի համբուրէր զայն իբր արձան յիշատակի բարերարութեանց նորասիրալիր և անձկալից բանիւք, և ասէր. Ո՛վ որ յանտառի մերում սերեալդ ծառ, ցանկալի դու ինձ և վեհ քան զյաղթական կամարս հռովմէականս. դարք, որ զփառամուլ արքայից եղծնենն հանասլազ զգաստակերտս, իցիւ զաղքատիկ աղջկանն զյիշատակ բարեաց յանտառս մեր բազմացուցանէին:

Անդ առ փափենեաւն լինէր ինձ ան.

վրէսդ հանդիպել յպատանւոյն՝ ՚ի գալնորա
՚ի կողմանս իմ։ ՚ի միում աւուրց գտի զնա
անդ ընկղմեալ ՚ի արամութիւն, և տաա-
մեցից քեզ զոր ինչ խօսեցաքն ՚ի միասին,
եթէ ոչ ապտուկ քեզ թուեսցի արտա-
քոյ առաջարկութեանս յամել բայց նե-
րեսցես զայս ալեաց իմոց իրր արգասիս
յեալն բարեկամութեան։ Աւ պատմեցից
՚ի նոյն ձև խօսակցութեանս մերոյ, զի ՚ի
միա առցես զպատանւոյն ընդաբոյս զգօ-
նութիւն։

Սկսաւ ասել պատանին. Տրամութիւն
է ինձ յոյժ, զի յորմէհեաէ մեկնեցաւ
օրիորդն լազուր՝ անկան ամբ երկու և
ամիսք կրկին, և տակաւին ոչ դառնայ, և
այս ութ և կէս ամիսք են՝ զի չգրէ իսկ-
մոռացեալ արգեօք իցէ զիս, մեծատուն
ինքն գոլով, և ես աղքատ։ Նաւարկեցից
՚ի Գալիա, մտից անդ ՚ի ծառայութիւն
արքունի և ճոխացայց. և ՚ի հասանել ի-
մում յաւազութիւն, հօրաքոյրնորա տա-
ցէ ինձ զնա ՚ի հարսնութիւն։

Ասեմ. Այլ ո՞չ գու ինքն ասելի ինձ,
սիրեցեալդ իմ, գու անազդի։

Ատէ. Ի մօրէ խմել լուեալ զայն ասէի. զի ես չցիտեմ զինչ իսկ իցէ անաղզին դու. և չկարեմ հասու լինել թէ որպէս չիցէ իմ աղբ, և այլոց գուցէ:

Ասեմ. Այդ թերութիւն փակէ առաջի քո 'ի Գալլիա զճանապարհ հասանելոյ յաւադութիւն. և ոչ այոջափ միայն, այլ և ոչ 'ի խումբս ազնուականաց տայիքեզ մուս:

Ատէ. Մի 'ի պատճառաց մեծութեան Գալլիոյ զայն ասէիր դու ինձ ստէսլ, զի և արուսդ քաղաքացին կարէ անդ ամբառնալ 'ի բարձրագոյն աւադութիւնս, և անուանելիր իսկ ինձ զյոգունս յերևելեաց, որ երբեմն աննշանք՝ յաճախեցին ասպափառս հայրենեաց. ասպա ուրեմն ոչ ճըշմարտութեամբ տայիր ինձ խրախոյս:

Ասեմ. Չկամիմ լքուցանել զքեզ, որդեակ. ճշմարտութեամբ ասէիքեզ զայն, զի այնպէս իսկ էր յառաջագոյն. այլ արդ կերպարանափոխ եղև ամենայն, և ամենայն ինչ արծաթոյ վտճառի 'ի Գալլիա, ամենայն ինչ սակաւուց տոհմից է ժառանգութիւն, և կամ բաժին կուսակցու-

Թեան: Թագաւոր արեգակն է, զոր աւազանին և կուսակիցք սրատեն որպէս ամպք, և ճառագայթք նորա չկարեն ծագել 'ի մեզ: Վաղ ուրեմն, յորժամ տեսչուԹիւն իրաց չէր այոպէս բազմակրն ճիւն, յաջողէին սքանչելիքք. և հանձար և վաստակք ամենայն ուրեք յայնժամ 'ի վեր երևէին, որպէս երկիր անարօր եկեալ 'ի մշակուԹիւն՝ յուռԹի սպաղարերէ: Այլ սակաւք են 'ի Թագաւորաց, որ գիտիցեն ճանաչել և ընտրել զմարդիկ. յուրվագոյնք այնոքիկ են, որք ըստ դրդելոյ աւազանւոյն և կուսակցաց գնան:

Ասէ. Այլ Թերևս որ յաւազանւոյ անտի ձեռնառու լիցի ինձ:

Ասեմ. Առ 'ի գտանել ձեռնառուԹիւն յաւազաց, հարկ է արբանեկել փառասիրուԹեան նոցա կամ հաճոյից. իսկ գուկարիցնս առնել զայդ երկիւղածդ գոլով և անազգի:

Ասէ. Այլ արուԹիւնս այնպիսի մեծամեծս գործեցից, այնպէս անդրժեղի 'ի խոստմունս լեալ, անԹերի 'ի սպարտս, հաւատարիմ և հաստատուն 'ի բարեկա-

մութիւն, զի որդեգրութեան շնորհի յու-
մեքէ՛ ՚ի նոցանէ եղէց արժանի, որպիսիս
՚ի հնապատում վէսպ գտանեմ՝ զորս ե-
տուրն ինձ յընթերցումն:

Ասեմ. Այլ Հեղինս և առ Հռովմայե-
ցիս, սիրեցեալդ իմ, ևս և յանկանելպե-
տութեան նոցա՝ աւադանին պատկառ-
կայր առաքինութեան. իսկ առ մեզ բա-
զումք են՝ ՚ի դասուս ժողովրդեան յամե-
նայն ազգի ազգի իրս երևելիք լեալ, և ոչ
զոք ՚ի նոցանէ գիտեմ որդեգրեալ յաւա-
գանւոյ: Եթէ չէին թագաւորք մեր, ա-
ռաքինութիւն գատապարտէր ՚ի Քալիս
՚ի մշանջենաւոր բաժին գռեհկաց. նոքա
երբեմն մեծարեն զայն ՚ի տեսանէլն: Այլ
արդ, որպէս ասացի, պատիւք՝ որ նմա
պահէին՝ արծաթոյ և եթ ընծային:

Ասէ. Եթէ չգտից զոք յաւագանւոյ,
խնդրեցից շնորհս գտանել առ կուսակիցս,
համախոհ լեալ նոցա. և զոգի նոցին և ըզ-
կարծիս յանձին բերելով, սիրելի եղէց նց:

Ասեմ. Ուրեմն և դու իբրև զայլ ա-
րասցես, հրաժարեալ ՚ի խղճէ մտաց՝ առ
՚ի հասանել մեծութեան:

Ասէ. Քա՛ւ լիցի, ոչ երբէք հրաժարե-
ցայց 'ի ճշմարտութենէ:

Ասեմ. Ապա փոխանակ սիրելի լինելոյ,
ատելի թերևս լիցիս նոցա. նոցա չէ ինչ
փոյթ զճշմարտութենէ, զի սու փառա-
մոլս անխտիր են կարծիք, թէ իշխել
միայն կարիցեն այլոց:

Յայնժամ 'ի խորոց սրտէ հառաչեալ,
ասէ. Ո՛վ աղէտիցս, բուռն է ինձ յամե-
նայն կողմանց. ճակատագրեալ անձին ի-
մում յանարդ վաստակս անցուցանել ըզ-
կեանս հեռի 'ի Վիրգինեայ:

Ասեմ. Աստուած միայն լիցի քեզ ձեռն
տու, և աղբ մարդկան քեզ կուսակից.
երկաքանջիւրոցն սրտակառ կաց: Տոհմից
և կուսակցութեանց և աղբաց և թագա-
ւորաց՝ են իւրաքանչիւր կիրք և մտահա-
ճութիւնք, և դուռն ուրեք մարթ իցէ սպա-
սաւորել նոցա առանց ախտիցն արբանե-
կելոյ. այլ Աստուած և աղբ մարդկան
զառաքինութիւն և եթ խնդրեն 'ի մէնջ:
Եւ ընդէր իսկ գեր 'ի վերոյ կամիս լինել
այլոց. ոչ տուաւ քեզ 'ի բնէ ցանկու-
թիւնդ այդ. զի եթէ ամենեքեան այդմ

ցանկային, պարտ էր ամենեցուն յար 'ի սրտերազմի կալ ընդ միմեանս: Մաս լիջի. քեզ շնուլ զպարտս կենացդ՝ յորում կացոյց զքեզ Աստուած. գոհացող լեր 'ի դմին, զի ներէ դա քեզ զխիղճ մտաց քոյ պահել անարատ, և ոչ հարկ առնէ խնդրել զբարեբաստութիւն զօրէն աւագանւոյ 'ի կարծիս սինչքոր մարդկան, և որպէս զմի 'ի սինչքորաց քծնել առ աւագանին առ 'ի կեալ: Ասա յերկրի և 'ի կեանս, ուր չեն ինչ պէտք խարկանաց և շողովոց առ 'ի կեալ, և ոչ իջանելոյ 'ի նուաստութիւն որպէս զյոգունս յեւրոպացւոյ հետամուտս մեծութեան. ուր չիք քեզ խաբան առաքինութեան, և աներկեան մարթ է քեզ՝ լինել լաւ, ճշմարիտ, անկեղծ, բարեկիրթ, համբերող, ժուժկալ, զգաստասէր, անյիշաչար և բարեպաշտ, առանց ծաղր կացուցանելոյ զգեռափթիթ իմաստութիւն քո: Է քեզ 'ի շնորհելոյ երկնից ազատութիւն, առողջութիւն և երկիւղածութիւն. են քեզ և բարեկամք. թագաւորք, առ որս ցանկաս դտանել շնորհս, չեն իբրև զքեզ բարեբաստիկք:

Ասէ. Այլ աւանդ, զի չէ առ իս Վիր-
դինիա. առանց նորա ոչ ինչ ունիմ, իսկ
նովաւ զամենայն ինչ. նա ինքն է ինձ աղ-
նուականութիւն և փառք և մեծութիւն:
Հօրաքոյր նորա կամի տալ զնա առն ա-
կանաւորի՝ ի հարսնութիւն. և զի ուսումն
և մատենիք զիտուն և երևելի առնեն ըզ-
մարդ, ցանկամ ուսանել. զի զիտու-
թեամբք օգտակար եղէց հայրենեաց, ոչ
փնաս ինչ ումեք հասուցեալ, և ոչ դերի
լեալ այլոց, անձամբ անձին արարից նո-
վաւ փառս:

Ասեմ. Որդեակ, դժուարագիւտ ևս է
հանճարքան զաղնուականութիւն և զձո-
խութիւն. և լաւագոյն իսկ քան զայնո-
սիկ է, զի է անկապտելի, և մեծարոյ ա-
մենեցուն՝ ամենայն ուրեք կացուցանէ ըզ-
մեզ. այլ ծանրագնի է սաանալ զայն:
Պարտ է հրաժարել յամենայն ազգի ազ-
գի վայելց, և զգայունս դու՝ ի բնէ՝ որով
թշուառք ՚ի ներքս ՚ի մեզ դտանիմք. և
արտաքոյ հալածեալք ՚ի ժամանակցաց:
Ատենակալք ՚ի Գալլիա ոչ նախանձին ընդ
փառս զինուորականաց, և ոչ սոքա ընդ

նաւաղին . այլ ամենեքեան անդ ցանկան
երևել հանճարեղ , և ամենեքեան կալցին
զառաջս քո : Կամիս օգտակար լինել հայ-
րենեաց . որ որայ մի աւելի տացէ պտղա-
բերել երկրի , օգտակարագոյն է հայրե-
նեաց քան զմատենագիր :

Յայնժամ պատանւոյն փարեալ զփա-
փենեաւն , համբուրեաց զայն և ասէ . Ո՛հ ,
որ զծառս զայս տնկեաց՝ մեծագոյն ինչ և
սիրելի ետ բնակչաց անառխս , քան թէ
շնորհէր նոցա մատենագարան :

Ասեմ . Չգեր 'ի վերոյ 'ի մատեանս ըզ-
սուրբ աւետարանն , որ խրատէ 'ի հաւա-
սարու թիւն , 'ի սէր , 'ի հեղու թիւն և 'ի միա-
բանու թիւն , եւրոպացիք ընդ բազում
գարս արարին մոլեգնու թեան իւրեանց
պատրուակ . և հարստահարու թիւնք բա-
զումք ցարդ ևս գործին յանուն նորա 'ի
վերայ երկրի : Ո՞ այսուհետև յուսասցի լի-
նել մատենագրու թեամբ օգտակար մարդ-
կան . յուշ լիցին քեզ որ ինչ անցք ընդ
յոգունս յիմաստասիրաց անցեալ , որ
քարոզէին զիմաստու թիւն : Հոմերոս , որ
հրաշազան տաղիւք փառաւորեացն զայն ,

մուրացիկ կեայր. Սոկրատ, որ զայնպիսի
ցանկալիսրատան ետաթենացւոց բանիւք
և օրինակաւ, դատապարտեցաւ յատենի
նոցա 'ի մահաթեղ. և զաշակերտ նորին
զվեհն Պլատոն, նոյն ինքն թաղաւորն՝
որ սաշտպանէրն զնա, մասնեաց 'ի դե-
րութիւն. և յառաջ իսկ քան զնոսա կրո-
տոնացիք այրեցին կենդանւոյն զՊիւթա-
գոր, որ յանասունս իսկ դթասիրէր:
Զինչ ևս ասացից. յոլովագունից յերևե-
լեաց անտի արանց՝ երդիծական նկարա-
գրութեամբք այլանդակեալ հասին առ
մեզ յիշատակք, այսպէս հաճոյ լեալ ա-
սլաշնորհ մարդկան ածել զնոսա 'ի տեսիլ:
Եւ եթէ սակաւուց ոմանց 'ի բազմութե-
նէ անտի՝ անեղծ և անազօտ գտանին հա-
սեալ առ մեզ փառք, այնոցիկ իսկ են՝ որք
հեռի 'ի ժամանակացացն իւրեանց կե-
ցին. հանգոյն անդրեաց՝ որ 'ի դաշտս Եւ-
լադայ և Իտալիոյ պեղին ողջանդամք, խօ-
րատոյղ ընդ երկրաւ զերծեալք յերեսաց
մոլեղնութեան խուժագուժ աղգաց: Տես
ինձ արդ, զի և առ 'ի ստանալ զբազմա-
վասանդ փառս հանձարոյ՝ մեծի առաքինու-

Թեան պէտք են, և զկեանս իսկ փոխանակելոյ: Եւ դարձեալ կարծիցէս զի վաստակք դրաւորականք շարժեսցեն զսիրաս ճոխից Գալլիոյ. ոչ ինչ փոյթ է նոցա զգլխնոց, որոց գիտութիւնք ոչ հասուցանեն զնոսա յաւագութիւն և ՚ի յանձանձանս իրաց պետութեան, և ոչ բանան նոցա մուտս յարքունիս: Սպաքէն ՚ի մերումս դարու, որում չէ ինչ փոյթ զիմքէ՛ բաց ՚ի գանձուց և ՚ի բերկրանաց, չհալածին գիտունք. բայց գիտութիւն և առաքինութիւն չառնեն զոք ականաւոր, զի ամենայն ինչ արծաթով վճարի արդ: Էր երբեմն զի սլատրաստ կային նոցա մրցանակք յեկեղեցական և ՚ի քաղաքական աստիճանս. այլ արդ ոչ մնայ ինչ նոցա, բայց մատենագրել: Սակայն վաստակք նոցա, թէպէտ և ոչ ինչ յաչս աշխարհի մեծարեալք, արժանի են միշտ երկնաւոր իւրեանցն ծագման. զի մատենագրութեան է առաւելապէս սլայծաւացուցանել զառաքինութիւն լքեալ ՚ի մթան, սփոփել զտառապանս, լուսաւորել զազգս, և առ թագաւորս իսկ խօսել

զճմարտութիւն. և չէ մարթ երկնից վե-
հագոյն քան զայսպիսի փառս շնորհել
մարդոյ մահկանացուի: Իսկ ո՞վ որ ոչ
սփոփեսցի 'ի կրել զըկանս և արհամար-
հութիւն յիշխանաց՝ ածեալ զմտաւ զի
վաստակ իւր դարուց 'ի դարս և յազգաց
յազգս կացցէ ամբարտակ ընդդէմ մուր-
րութեան և բռնաւորութեան, և փառք
իւր ծագեալ 'ի խաւարէն յորում եկեաց՝
ածցէ սառւերածս յորունս 'ի թաղաւո-
րաց, որոց արձանք յիշատակի անկցին
'ի մոռացօնս կանգնեալք և դրուատեալք
'ի շողովից:

Ասէ. Այլ ես առ 'ի փառաւորել և եթ
զՎիրդինիա, և առ 'ի սիրելի առնել զնա
ամենեցուն, խնդրեմ զփառս: Ի ու, որ
այդքանեաց իրաց քաջահմուտդ ես, աղէ
ասա, իցէ՞ թէ յաջողեսցի մեզ սլսակել
ընդ միմեանս. ցանկայի ուսանել, դէթ
առ 'ի գուշակելոյ զհանդերձեալս:

Ասեմ. Ոչ որ հանդերձելոցն լեալ դի-
տակ՝ թէ յօժարեսցի կեալ. արկածք մօ-
տալուտք յաճախեսցեն նմա տադնապս
'ի զուր, և հաւաստիք ակնկալեալ աղե-

տից՝ դառնացուցեն զաւուրս նորա մինչև
ցօրն աղիտաբեր: Զէ իսկ պարտ խօհալ
յաղէաս՝ որ շուրջ կան զմեօք. երկինք,
որ ետուն մեզ խելամուռ-թիւն՝ առ ՚ի նա-
խահոգ խնամս պիտոյից մերոց, յաւելին
տալմեզ զպէտս՝ առ ՚ի չափու ունել զխե-
լամուռ-թիւն:

Ասէ. Եթէ արծաթով՝ որպէս ասա-
ցերդ՝ մարթ է յՆերոպա հասանել բարձի
և աւագութեան, թող ինձ ապա գնալ ՚ի
Պենկալ և հարստանալ՝ առ ՚ի կարող լի-
նելոյ ժառանգել զՎիրգինիա. հապա եր-
թայց:

Ասեմ. Եւ ոչ խնայեսցես ՚ի մայր նորա
և ՚ի քոյդ, լքանել զնոսա աստ:

Ասէ. Ո՛չ ապաքէն գու ինքնին խրատ
տայիր ինձ գնալ ՚ի Հնդիկս:

Ասեմ. Այլ յայնժամ աստ էր Վիր-
գինիա, իսկ արդ ՚ի քեզ կան ապաստան
քոյդ և նորին մայր:

Ասէ. Բայց օգնեսցէ նոցա Վիրգինիա
՚ի ձեռն իւրոյ ճօխ ազգականի:

Ասեմ. Ճօխք գուն ուրեք բարերարեն
այնոցիկ, որք չենն նոցա ՚ի պարծանս.

են իսկ նոցա աղքատից քան զտիկինն
Լազուր եղիւ լիք, որոց չգտեալ ՚ի նոցանէ
նպաստ՝ մտանեն ՚ի ծառայութիւն առ ՚ի
չափել զկեանս :

Ասէ. Իցէ՞ իսկ ասլա երկիրդ այդ ար-
ժանի բնակութեան. ո՛հ, ընդէր Վիրգի-
նիա չգառնայ այսրէն. զի՞նչ օգուտ է նմա
ուռնել աղքատի ճոխ. սրպէս դո՛հ էր նա
աստ ընդ տաղաւարօքս. սրպէս չքնաղ և
գեղանի՝ Թաշկինսի կարմիր ածեալ զվար-
սիւք, և սլասի ՚ի ծաղկանց բոլորեալ ՚ի
գլուխ : Արի՛ եհ, քոյր իմ, Թող զասլա-
րանս և զմեծութիւն, դարձի՛ր ընդ քըւա-
ժայուիցս, ընդ հովանեաւ մայրեացս և
քոքենեաց մերոց. աւանղ, գուցէ տառա-
պիս դու արդ :

Եւ զայսոսիկ արաստուօք ողբաձայ-
նեալ, յաւել. Հայր իմ, մի Թագուցա-
ներ յինէն. եթէ զհարսանեացն Վիրգի-
նեայ ընդ իս չկարիցես ասել ինչ, գէթ
զայն ինձ ասա՝ Թէ տակաւին սիրիցէ՞ նա
զիս, չըջասպատեալ յաւադանուոյն՝ սրբ
խօսակից լեալ ընդ արքայի և այց առ-
նեն նմա :

Ասեմ. Լէր աներկեան, որդեակ, զի սիրէ նա զքեզ 'ի բազում իրաց յորդօրեալ, և մանաւանդ յառաքինութենէ:

Յայնժամ անկեալ զպարանոցաւ իմով ցնծալից, ասէ. Իցե՛ն արդարև կանայք Եւրոսայ որպէս 'ի կատակերդութիւնս անդ նկարագրին և 'ի դրեանն՝ զոր ետուր ինձ յընթերցումս:

Ասեմ. Կանայք չեն հաւատարիմք, ուր բռնաւոր են արք. զի ամենայն ուրեք բռնութիւն գրդէ 'ի նենդ:

Ասէ. Եւ որպէս մարթ իցէ բռնանալ 'ի վերայ կանանց:

Ասեմ. Ամուսնաւորելով զնոսա առանց յօժարութեան ընդ միմեանս, զօրիորդ մատաղ ընդ առն ծերոյ, և զհարսն դիւրազգաց ընդ անզգայ փեսայի:

Ասէ. Եւ ընդէր իցէ չպատշաճել պատանի ընդ պատանւոյ և սիրելի ընդ սիրուհւոյ:

Ասեմ. Զի 'ի Գալիա յորոշնց 'ի պատանեաց չիք ճոխութիւն առ 'ի հարսանիս, և ճոխանան 'ի ծերութեան. վասն որոյ չև ծերացեալ՝ ապականեն զգրացի

կանանին, իսկ 'ի ծերանալն ոչ ևս սիրելիք են ամուսնացն: Պատրեն զայլ յերթտասարգութեան, և պատրին յայլոց 'ի ծերութեան. այսպէս զփոխարէնսն ընկալեալ յարգարութենէ՝ որ վարէն զախնդերս, ուր չարեաց կշռին փոխարէն չարիք: Ըստ այսմ օրինակի յորովք յեւրոպացւոց 'ի կրկնակի անկարգութեանս յայսմիկ կենցաղավարին, և յաճախէ անկարգութիւնս այս՝ որչափ 'ի սակաւս ամփոփին մեծութիւնք: Պետութիւն պարտէզ իմն է, ուր ոչ բարգաւաճեն թուփք առ ստուար մայրեօք՝ որ խափանեն զարեւոցա. և թէպէտ ծառք սակաւք բարձրուղէք կարեն գեղաղարգել զպարտէզ, այլ պետութիւն ոչ պայծառանայ՝ ի ձեռն սակաւուց ոմանց ճոխից՝ առանց բազմութեան և հաւասարութեան հպատակաց:

Ասէ. Եւ զի՞նչ պէտք իցեն ճոխութեան առ 'ի հարսանիս:

Ասեմ. Որպէս զի ամուսնացեալք կեցցեն 'ի լիութեան առանց վաստակելոյ:

Ասէ. Եւ ընդէր իցէ չվաստակել, ահա ես քաջիկ վաստակեմ:

Ասեմ: Ձի չէ 'ի պատուի յՅերոսպ
վաստակ ձեռագործ, վասն որոյ և կոչի
ծառայական. երկրագործութիւն իսկ
անդ անարդ քան զամենայն վաստակս է,
և ձեռագէտ պատուականագոյն համարի
քան զարդիւնարար:

Ասէ. Չարմանք են. անարդի ուրեմն
յՅերոսպ արուեստ՝ որ կերակրէն զմար-
դիկ. չկարեմ 'ի վերայ կալ բանիցդ:

Ասեմ: Չէ իսկ մարթ սնելումն ըստ
կարգաց բնութեան, խելամուտ լինելան
կարգութեանց քաղաքաժողովմարդկան.
զկարդի մարթ է ճգրտիւ 'ի միտ առնուլ
զկերպարանս, այլ զանկարգութեան ոչ
ևս: Են ինչ օրէնք համեմատութեան գե-
ղոյ և առաքինութեան և բարեբաստու-
թեան, այլ ազեղութեան, յոռութեան
և թշուառութեան չիք և ոչ մի:

Ասէ. Ապա ուրեմն երջանիկք են ճոխք,
զի չիք ինչ նոցա խոչընդոտան, և կարեն
վայելել 'ի հաճոյս և 'ի սիրելիս իւրեանց:

Ասեմ. Այլ յոլովք 'ի նոցանէ յափրա-
նան 'ի հաճոյից, այնու զի առ ձեռն պա-
րաստ կան նոցա: Չիցէ՞ քո զփորձ ա-

ուեսը զի հանգիստ 'ի վաստակէն է ա-
խորժելի, ճաշակ 'ի քաղցնուն, և ջուր
'ի ծարաւի. այսպէս և 'ի հաճոյս սիրոյ
և փոխադարձ սիրելու թեան անձկու-
թեամբք և հրաժարմամբք է վայելել:
Արդ մեծութիւնք բառնան 'ի ճոխից զայս
ամենայն ախորժակս, կանխեալ քան ըզ-
պէտս նոցին զվայելս: Ի յափրանս անդր՝
որ զհետ դայ յըփութեան, յաւել և զհը-
պարտութիւն՝ որ 'ի մեծութեանց անտի,
և զայն ևս զի 'ի դուզնաբէկից խիզ զրկումն
կարեվէրս խոցէ զնոսա, թէպէտև մե-
ծամեծայն վայելք ոչ ևս քաղցրանան նո-
ցա: Բուրմունք բիւրաւոր վարդից վայ-
րիկ մի ընծայեն ախորժ, այլ միոյ 'ի փշոց
նոցա խայթուած ածէ յաւս երկարատև.
վիշտ ինչ 'ի բերկրանս՝ փուշ է 'ի մէջ ծաղ-
կանց վասն մեծատան, խիզ վասն աղքա-
տին ծաղիկ 'ի մէջ փշոց բերկրութիւն 'ի
վիշտս. զի ամենայն աղքուումն հակառա-
կաւն զօրանայ, զուգակշիւ զամենայն ինչ
սնորինեալ բնութեան: Եւ քաջ խիզ
կշուեալ, ո՞ր իցէ քեզ ընտրելի, չյուսանլ
լմիք և կասկածել յամենայնէ, թէ չկաս

կածել յիմեքէ և յուսաւամենայնի. այն է բաժին մեծատանց, և այս աղքատաց: Այլ դժոխըմբերք են մարդկան երկոքին ևս այսոքիկ ծայրայեղ անչափութիւնք, 'ի միջասահմանին կալով և յառաքինութեան բարեբաստութիւն:

Ասէ. Եւ զի՞նչ իցէ առաքինութիւն:

Ասեմ. Որ վաստակօք քովք զընանիսդ կերակրես՝ չեն ինչ պէտք, որդեակ, տալ քեզ զսահման առաքինութեան:

Առաքինութիւն է բուռն առնել անձին յօգուտ այլոց, առ 'ի հաճոյ լինել Աստուծոյ:

Ասէ. Առաքինի ուրեմն է Վիրդինիա. այո՛ վասն առաքինութեան յանձն էառնա մեծանալ առ 'ի բարերարել այլոց. վասն առաքինութեան մեկնեցաւ աստի, և առաքինութիւն դարձուցէ զնա այսրէն:

Եւ այնպէս զուարթացեալ յայնժամ միտք պատանւոյն 'ի յոյս մօտալուտ դարձի օրիորդին, զի փարատեցան ամենայն անձկութիւնք նորա, և ասէր. Վիրդինիա չգրէ ինչ, զի մերձ իսկ է 'ի հասանել. զի 'ի շնչել աջողակ հողմոյ 'ի սուղ

Ժամանակի մարթ է գալ այսր յԵւրոպայ:
Թուէր մի ըստ միօջէ զնաւս՝ որոց 'ի
նուազ քան զեռամսեայ աւուրս արա-
րեալ էր զայն նաւարկութիւն չորէքհա-
զար և հինգհարիւր փարսախաց, և յա-
ւելոյր. Նաւն Վիրգինեայ ոչ ինչ աւելի
քան զերկամսեայ աւուրս յամեսցէ, վասն
նաւակերտիցն արդեաց ճարտարութեան,
և նաւաստեացն հմտութեան: Խօսէր և
զհանդերձանաց ընդունելութեան նորա,
զրնակութենէն՝ զոր կամէր կառուցանել
նմա, և զզբօսանաց և զնորանոր իրաց՝
զորս երկնէրն 'ի մտի հայթայթել օր ըստ
օրէ հարսին իւրում: Եւ 'ի խորհէն 'ի
նա՝ զմայլէին միտք իւր, և ասէր յիս.
Յայնժամ և դու, հայրիկ, գոնէ յայն-
ժամ ոչ ևս վաստակեսցիս՝ բայց ըստ հա-
ճոյից քոց, զի հնդիկք արծաթագինք
Վիրգինեայ փոխանակ քո վաստակես-
ցեն. իսկ դու կացցես ընդ մեզ հանապազ
աւանց հոգոց 'ի զբօսանս և 'ի վայելա:
Եւ յափշտակեալ մտօք երթայր առ ըն-
տանիս իւր, զէղուլ 'ի նոսա զլննդութիւն
որով զմայլեալն էր:

Բայց սասաիկ յուսոյ արագ յաջորդէ
կասկած սասաիկ, և բուռն կիրք ծայ-
րայեղ 'ի ներհակակիրս զառածանին: Ի
վաղիւ անգր դառնայր առ իս պատանին
ընկձեալ 'ի արամութենէ, և ասէր. Վիր-
դինիա չգրէ առ իս. եթէ էր նա մեկնեալ
յԱւրոսպայ, կանխէր զեկուցանէր ինձ.
ճճ, ոչ վայրապար ընթանային զըոյցք
զնմանէ՝ ումեմն յաւադաց հարսնացեալ.
Խարդաւանեցաւ և նա հանգոյն այլոց 'ի
սէր մեծութեանց: Ի գիրս անգ, ուր քա-
ջիկ նկարագրին կանայք, առաքինութիւն
սեթեւեթ և եթ վիպացն է. եթէ առաքի-
նի էր նա, չթողոյր զմայր իւր և զիս.
մինչ ես խորհիմս 'ի նա հանապազ, նա
զիս ոչ ևս յիշէ. ես 'ի վիշտս կամ, նա 'ի
զբօսանս. ճճ ճճ, այս զիս սրտաբեկէ,
այս ինձ տաղտկալի առնէ զվաստակ, և
ծանր զընկերութիւն. ո՛ տայր ինձ պատե-
րազմ 'ի Հնգիկս, և գնայի անգր 'ի մահ:
Ասեմ. Հարեանցիկ է արիութիւն, որ-
դեակ, որ մղէն զմեզ 'ի մահ, և 'ի սնտի
դրուատեաց դրդեալ. է է արիութիւն
այլ, չքնազ և կարևոր, որ տայ մեզ հա.

նապտղորդ արկածից կենցաղոյս ժուժկալէլ՝ անտես 'ի մարդկանէ և անխրախոյս. այն խակ է համբերութիւն: Սա ոչ 'ի կարծեաց մարդկան առնու զօրութիւն, և ոչ 'ի 'բերմանէ կրից, այլ 'ի կամայն Աստուծոյ. համբերութիւն խրախոյս է առաքինութեան:

Ասէ. Եղնկ ինձ, չեմ ես սպտ առաքինի. ամենուստ տագնասլ է ինձ և յուսահատութիւն:

Ասեմ. Առաքինութիւն յարատե, առաքինութիւն հաստատուն և անյեղլի, ոչ է մարդոյ մահկանացուի բաժին. 'ի խռան յուղելոց 'ի մեզ կրից՝ միաք մեր աղմկեալ մթագնին. այլ մարթ է մեզ լուսաւորել զայն ջահիւք գիտութեանց: Գիտութիւնք, որդեակ իմ, են նպաստք երկնաձիրք, և ճաճանչք իմաստութեանն՝ որ վարէ զաշխարհ, որոց գիտաց մարդաստուածուսոյց հնարիւք տալ կայունս յերկրի. որք զօրէն ճառագայթից արեգական լուսաւորեն, զուարթացուցանեն և ջեռուցանեն: Գիտութիւն հուր է երկնային, և հանգոյն հրոյ 'ի սպաս

պիտոյից մերոց ածէ զհամադոյս. նովաւ
ամենայն ինչ, և վայրք, և մարդիկ, և
դարք, համախմբին զմեօք. նա զմարդ-
կայն կեանս բարեկարգէ, զկիրս խաղա-
ղէ, զախոս նուաճէ, զառաքինութիւն՝
լաւադունացն վէհ օրինակօք՝ յորդորէ,
հռչակելով զնոսա, և զպատկերս նոցին
մեծարեալս յամենայն դարուց՝ յանդի-
ման առնելով մեզ: Գիտութիւնք հողիք
են երկնաւորք իջեալք ՚ի յերկիր առ ՚ի
տիտիւն զաղէտս մարդկան. ազգեցու-
թեամբ նոցա կացին մատենագիրք հզօրք
յամենայն դարս, ևս և ՚ի դժոխումբերս
մարդկութեան, յաւուրս վայրենութեան
և աւարառութեան: Գիտութիւնք քա-
ջալերեցին զթշուառադոյնս քան զքեզ
բազումս, որդեակ իմ. զՔսենոփոն զտա-
րագրեալն ՚ի հայրենեաց՝ յեա գարձու-
ցանելոյ անդր զբիւր հայրենակիցսն.
զԱկիպիոն Ափրիկեցին զսփարաասեալն ՚ի
քաղաքակցացն զըպարաութենէ, զԵու-
կուլլոս ՚ի չարանիւթ հնարից նոցին, և
զԿատինաս յարքունեացն ապերախտու-
թենէ: Հելլէնք, ազգ հանձարեղ, բաշ-

խեցին գիցն իմաստուհեաց զմասունս իմացականին 'ի տեսչութիւն: Թողցուք ասպա 'ի խնամս գիտութեանց զկիրս մեր, նուաձեւ զայնոսիկ ընդ լծով և սանձահարել. նոցա սպարտ է զզօրութիւնս մեր հոգեղէնս վարել, որպէս ժամբ առասպելեալք զքառաձի արեգականն լծեալ երասանակեն: Ընթերցիր ապա, որդեակ իմ, որ երիցագոյնք քան զմեզ ժամանակաւ կային մատենագիրք իմաստունք, որպէս ուղևորք յառաջընթացք կարասպետեն նոքա մեզ ընդ շաւիղս թշուառութեան, աջ կարկառեն անկելոցս և լքելոց յամենեցունց, և հրաւիրեն զմեզ յուղեկցութիւն: Որպէս մտերիմ բարեկամ, այնպէս է մատեան ընտիր:

Յայնժամ գոչեաց սպտանին. Ո՛հ, չէին ինձ պէտք ուսանելոյ, ցորչափ առ իս էր Վիրգինիս. ինքն իսկ չէր ինչ ուսեալ քան զիս, այլ յակնարկել նորա յիս և 'ի կոչել եղբայր իւր զիս՝ չէր մարթարամուծեան մուտ ունել առ իս:

Եւ ես ասեմ. Ս, յո ամենևին, չիք ինչ քաղցր հանգոյն սիրուհւոյ. և թող զայս,

հոգեղէն իմն զուարթութիւն կնոջ փա-
րատէ զարամութիւն առն, և շնորհք որ
'ի նմա՝ մերժեն զստուր ցնորս խորախոր-
հուրդ մտայ: Քաղցր հրապոյրք մաեր-
մնութեան են 'ի գէմս նորա, և ո՞ր այն
խնդութիւն՝ որ 'ի խնդութենէ նորա ոչ
յաճախեսցէ, ո՞ր այն ճակատ խորշո-
մեալ՝ որ 'ի ժպիտ նորա ոչ պարզեսցի,
ո՞ր այն զայրոյթ՝ որ արտասուաց նորա
հանգարակեսցէ: Ախրդինիա դարձցի ճօխ
քան զքեզ իմաստասիրութեամբ, և զար-
մասցի 'ի տեսանել չլ ևս նորոգեալ զսար-
ակէն, զոր ինքն 'ի նեղութեան իսկ իւ-
րում յազգականէն, և 'ի պանդխտու-
թեան իւրում հեռի 'ի մօրէ իւրմէ և 'ի
քէն, խորհի զարգարել:

Այսպէս 'ի յոյս դարձի օրիորդին ընդ
հուսի՝ քաջալերեալ անգրէն պատանին,
ղշինական վաստակոց իւրոց դարձեալ
բուռն և հար, խնդամտեալ 'ի վիշտս անդ
ընդ կէտ նպատակի վաստակոցն՝ որ ըզ-
կիրս նորա սիոփէր:

Յամին 1744 'ի քսաներորդի չորրորդի
աւուր ամսեան դեկտեմբերի, յարու-

ցեալ Պօղայ ընդ առաւօտն՝ ետես դրօշակ սպիտակ 'ի լեառնն Դիտարան, նշանակ գալստեան նաւու: Եւ ընթացեալ 'ի քաղաք անդր՝ առնուլ զըրոյց, եկաց անդ մինչև 'ի դարձ վերակացուինաւահանգստին՝ որ երթեալն էր ըստ սովորութեան յայց եկաւորի նաւուն: Որոյ դարձեալ ընդ երեկս, սլտամեաց քաղաքապետին՝ զի երևեալն այն նաւ էր Սէնժերան, որ տանէր լտերս 140 բիւր, զինաւապետին անուն էր Ուլէն, զի չորիւք փարսախօջ կայր 'ի բացեայ, և զի 'ի շնչել աջողակ հողմոյ՝ 'ի վաղիւ անդր ընդ երեկս մարթէր նմա մտանել 'ի նաւահանգիստն Լուդովիկեան. այլ հանդարտութիւն էր յայնժամ հողմոց: Նա ինքն և զնամականին, զոր բերէր նաւն այն 'ի Գաղղիոյ, և աքաղաքապետին. յորս էր և առ Լադուր տիկին գրեալ 'ի Վիրգինեայ: Ընկալաւ զայն Պօղ, և համբուրեալ հրճուանիօջ եդ 'ի ծոցին, և դիմեաց 'ի տուն. և 'ի նշմարել 'ի հեռուստ զընտանիան՝ որ մնային դարձի նորա՝ 'ի Վէմն հրաժեշտի, ամբարձ զթուղթն 'ի վեր՝ ոչ կարելով բարբառել:

յայնժամ փուլթացան ամենեքին առ Լա-
դուր տիկին, ըսել զբանս թղթոյն:

Եւ գրէր Ախրզինիա առ մայր իւր՝ որ
ինչ 'ի հօրաբեռէն կրեալ տառապանս.
քանզի բռնի զնա կամեցեալ հարսնացու-
ցանել, և 'ի չառնուլ նորա զայն յանձն՝
անժառանգեալ էր զնա, և նոյնհետայն
յուզարկեալ յետս, որով հարկ լեալ նմա
'ի մրրկալից եղանակի հասանել 'ի կղզի
անդր: Ձի ընդունայն լեալ էին ամենայն
տղերսական բանք իւր առ 'ի համոզել
զնա՝ յանդիման առնելով նմա զկարօտու-
թիւն մօրն օգնականութեան իւրում, և
զայլազգ կեանսն՝ յոր սովորեալն էր 'ի
մանկութենէ: Ձի յիմար յաչս նորա
թուէր և զգլխեալ յընթերցմանէ առաս-
պէլեաց. զի ցնծայր ընդ բախտ իւր տե-
սանելոյ վերստին զընտանիսն և գիրկս
արկանելոյ նոցա. և զի առօրին զանձուկ
սիրոյն մարթէր նմա ընուլ, և թէ նաւա-
պետին ներեալ էր նմա իջանել 'ի մակոյկ
վերակացուի նաւահանգստին. այլ նա-
ւապետին չէր թողացուցեալ նմա զայն՝
վասն հեռաւորութեան իւրեանց 'ի ցա-

մաքէ, և վասն երրադարձ խորոց ծովուն
'ի հանդարտել իսկ հողմոց:

Ի լուր բանից գրոյն՝ ընտանիքն առ հա-
սարակ ձայն բարձին հրճուանօք, տե-
րանց և ծառայից գիրկս արկեալ միմեանց՝
Թէ ահա եհաս Վիրգինիա: Յայնժամ՝
Լադուր տիկին ասէ ցՊօղ. Ե՛րթ, որ-
դեակ իմ, ազգ արա դրացեաց զգալուսս
Վիրգինեայ: Եւ Դոմինիկ ընդ նմա ոստ
բեկեանեայ ջահ 'ի ձեռին՝ յուղի անկեալ
դային առ իս: Էր ժամ իբր տասներորդ
երեկոյին, և իմ այն ինչ անցուցեալ զճը-
րագն և ընկողմանեալ՝ տեսանէ ի լոյս յան-
տառին ընդ ծերպս հիւղին. և լուայ ան-
դէն զձայն պատանւոյն՝ որ կոչէրն զիս:
Յարեայ առ ժամայն. և չև իմ զգեցեալ՝
գիմեաց նա առ իս, և անկեալ զպարանո-
ցաւ իմով շնչասպառ և խելայեղեալ, ասէ.
Արի՛ եկ ընդ իս, զի ահա եհաս Վիրգի-
նիա. երթիցուք 'ի նաւահանգիստ անդր,
ուր 'ի ծագել այգուն մտցէ նաւն խարխիս
արկանել: Վաղվաղակի անկաք յուղի. և
յանցանել ընդ լեառնն Երկայնանիստ, 'ի
ճանապարհին՝ որ 'ի Բամբլըմուսէ գնայ

'ի նաւաՀանգիսան, լուայ ոտնաձայն 'ի
յետուսա՝ զի գայր հնգիկ ոք ճեպընթաց:
Եւ իբրև եհաս, ասեմ. Ուստի՞ դաս, և
ուր գնաս տազնապաւ: Ասէ. Գամ 'ի
Բուտրըտոր թաղէ, և գնամ առ քաղաքա-
պեան՝ ազգ առնել զի նու մի գալլիա-
ցի խարխիս արկեալ առ Սմայր կղզեաւ,
հրեաս արձակէ, խնորէ օգնութիւն: Եւ
զայս ասացեալ, անց գնաց ճեպով:

Յայնժամ ասեմ ցՊօղ. Երթիցուք անգր
'ի Բուտրըտոր ընդ առաջ Վիրգինեայ, զի
երիւք և եթ փարսախօք հեռի է աստի:
Գնայաք ընդ հարաւակողմն կղզւոյս, և
էր տօթ հեղձամղձուկ. լուսին 'ի բարձու
'ի բակ մթին եռապատիկ պարուրեալ, և
երկինք աղջամղջին ահարկու. 'ի նշոյլ խիտ
առ խիտ փայլատականց՝ երևէին ամսք
երկայնաձիգք թանձուհք և նսեմք, զի
գային սրընթացք 'ի ծովէ, ընդ խոնարհ,
թէ և ոչ շնչէր հողմն 'ի ցամաքի, և գիզա-
նային 'ի մէջ կոյս կղզւոյս: Թուէր մեզ
լսել և որոտաձայն 'ի գնալս մերում. այլ
ուշ եգեալ ծանեաք, զի էին բոմբիւհք
հրեաից կրկնեալք յարձադանգաց: Ի

ձայնէ անտի, և 'ի տեսիլ մըրկին ընդ ծով,
զգողանի հարեալ ոչ ևս տարակուսէի զի
'ի վտանգի կայր նաւն 'ի ծովու մերձ 'ի
կորնչել: Վայրիկ մի անցեալ իբր կիսա-
ժամու, և ոչ ևս լսելի լինէին ձայնք հրե-
տից. բայց լուծիւնն այն՝ ահաւոր ևս
քան զթնդիւնն էր: Ճեպէաք յընթացս
անըըշուշք, ոչ իշխելով երկաքանչիւր ըզ-
տազնաս սրտից մերոց յայտնել իրերաց.
և 'ի մէջ գիշերի 'ի ծովեզը անդր հասաք
'ի Բուտրըտոր ընդ քիրան թաթաւեալք:
Գային անդր ալք և խորտակէին ահեղ
շառաչմամբ, ծածկելով զխիճ և զժայռ 'ի
սպիտակափայլ փրփուր ակնախափղ, և
'ի լուսաբեր կայծա՝ յորոց 'ի նշոյլ նշմա-
րէաք 'ի խաւարի անդ զմակոյկս ձկնոր-
սաց արկեալ 'ի ցամաք քաջ 'ի բաց 'ի
ծովէ:

Անտի ոչ յոյժ 'ի բացեայ 'ի մուտս ան-
տառին տեսանէաք զբազումս 'ի բնակչաց
կղզւոյն առ հրով. անդր և մէք մատեաք
'ի հանգիստ, մնալով այգուն լինելոյ: Եւ
մինչ դեռ բազմեալն էաք անդ, մի ոմն 'ի
նոցանէ պատմեաց և ասէ. Տեսի ընդ ե-

ընկա 'ի խորս ծովուն նաւ մի՝ որ 'ի կղզի
այսր վարէր 'ի յալեաց, այլ գիշերոյ 'ի
վերայ հասեալ՝ գողացաւ զայն յաչաց ի-
մոց. և յառաջնումն պահու գիշերոյն լսե-
լի եղեն թնդիւնք հրեաից 'ի խնդիր օգնա-
կանութեան, այլ առ սաստիկ մրրկին՝
չեղև հնար իջուցանել կուր 'ի ծով, և
հասանել յօգնութիւն. և վայրիկ մի յե-
տոյ թուէր ինձ տեսանել լուցեալ զապ-
տերս նաւուն, և յայնչափ մերձենալոյ
նորա 'ի ծովեզր՝ կասկածեմ, զինցանէր
նա ընդ ցամաք և ընդ Ամսր կղզեակ՝ այլ
ընդ այլոյ առեալ զայն ընդ Անկեան 'ի-
տակի, առ որով անցանեն նաւք եկա-
ւորք 'ի նաւահանգիսան Լուգովիկեան.
և եթէ արդարև այս սյսպէս իցէ, որպէս
կասկածեմս, 'ի մեծի վտանդի կայ նաւն:
Բայց այլ ոք 'ի կղզայնոց աստի ասէր.
Բազում անպամանցեալ է իմ ընդ կիրճն՝
որ անջրպետէ ընդ Ամսր և ընդ ծովեզր,
և չափեալ զանդունդս նորա. ընդարձակ
է ծով և խոր 'ի կրճին, և քաջ իսկ յա-
պահովի կարեն անդ նաւք զկայ առնուլ
և խարխիս արկանել որպէս յանբոյթ նա-

ւահանգստի. մարթ է ինձ անդ իբր 'ի
ցամաքի հանգչել յանդորր 'ի.բուն, գոյիւ-
չափ զկեանս իմ՝ գրաւականեալ: Եւ այլ
ոք անդուստ պնդէր ընդ հակառակն, և
ասէր. Անհնարին է նաւու անցանել ընդ
կիրճն, ընդ որ հազիւ երթեկէ ակատ-
տեսի իսկ զնաւն զայն անդր. քան զԱմսր
խարիսխ արկեալ, և մարթ իսկ է նմա
ընդ այգն 'ի շնչել հողմոյ խաղալ 'ի խորս
և կամ 'ի նաւահանգիստ այսր մտանել:
Այլք այլ իմն վիճեալ պնդէին, որպէս է
իսկ սովորութիւն անդործ որերոյ առ
գաղթականս եւրոպացւոց: Իսկ Պօղ և ես
լուռ և եթ կայաք անդ մինչև յայդ. այլ
այգուն այնորիկ այնպէս աղօտ էր լոյս,
զի երևէր և ոչ ինչ ընդ ծովն միգաստա:
Թուէր մեզ տեսանել ամալ թուխ 'ի բացէ,
և ծանեսք զի էր այն Ամսր կղզի փար-
սախաւ հեռի 'ի ծովափնէ, և չտեսանէաք
այլ ինչ 'ի գիշերակերպ առ ընջեանն, բայց
զսպառուած ծովեզերն՝ ուր կայաք, և
սարաւանդս ոմանս 'ի ներքնակողմն կըզ-
ղւոյս՝ որ երբէք երբէք գային յերևան 'ի
ծոցոյ շրջասպատեալ ամսոց:

Զեօթն ժամաւ առաւօտուն դափէին
Թմբուկք ընդ անտառս. և ահա դայր հա-
սանէր քաղտքապեան հեծեալ, և ընդ
նմա դունդ հրազինեալ և ամբօխ հնդկաց
և կղզայնոց: Աարգեացնա զզօրականն առ
ծովեղերք, և հրաման ետ հուր 'ի միասին
'ի զէնան առնել. և ընդ ճայթել հրազի-
նուցն՝ երևէր լոյս աղօտ 'ի ծովու, և նոյն
հետայն Թնդալ հրետի: Յորմէ իմացեալ՝
զի ոչ յոյժ հեռի էր նաւն 'ի ցամաքէն,
փութացաք ամենեքին յայն կողմն՝ ուստի
լսելի եղև Թնդիւն. և տեսաք 'ի միզի անդ
զողնափայտ և զկայմս նաւու մեծի այն-
պէս մերձ հասեալ՝ զի և 'ի դոչել ալեացն
լսեաք զսուլել նաւապետին առ նաւազն
'ի գործ, և զկարդալ նորա կեցցէ արքայ,
որպէս սովորութիւն է գալլիացւոց յան-
հնարին վտանգս և 'ի մեծի խնդութեան,
զարքայն իւրեանց յօգնութիւն կոչել
կամ զկեանս իւրեանց նուիրել նմա:

Յուսացեալ այնուհետև նաւապետին
օգնականութիւն գտանել 'ի մէնջ, ոչ ևս
գաղարէր 'ի տալոյ նշան՝ ռումբս ստէպ
արձակելով: Հրաման ետ յայնժամ քա-

ղաքապետն հրատու խիտ առ խիտ առ ծո-
վեզերքն լուցանել. և առաքեաց շուրջ
առ բնակիչս՝ ածել պարէն, տախտակ,
պարան, և կարտաս փայտակերտս: Եկին
հասին անդր նոյնժամայն ամբոխ մեծ՝ ի
կողմանց Բուտրըտորի և Ֆլաքայ և ՚ի
Ռամբար գետոյ, հանդերձ գերուղք՝ որք
բարձեալ բերէին սաշար և սարխանաւու:
Անդ ծերունի ոմն ՚ի բնակչաց վայրացն,
մատուցեալ առ քաղաքապետն, ասէ.
Հնչիւն աղօտաձայն լսելի լինէր զցայդ ՚ի
լերինս, սաղարթք մայրեաց առանց հող-
մոց տատանէին յանտառիս. հաւք ծո-
վայինք դիմէին ՚ի ցամաք. այս ամենայն
գուժենն, տէր, մրրիկ մեծ: Եւ քաղա-
քապետն ասէ. Իցէ իսկ որպէս ասեսդ,
բարեկամ. այլ մեք կազմ և սատրաստ
կամք, զնոյն և նաւորդք աներկբայապէս:

Եւ արդարեւ ամենայն ինչ մօտալուս
մրրիկ էր գուժեկան. ամալք զկուտակօք
երկնից մթինք ՚ի ծոցի՝ ի մուայլահարկու,
և յեղերան սղնձաշորթք. ծաղրիկք և
հողամաղք և երամք ազդի ազգի հաւուց
ծովայնոց ընդ խաւարչտին օդս կարկա-

չելով, թուուցեալ շուրջանակի յամենայն
կողմանց 'ի կղզի այսր դիմէին ապաստա-
նել: Եւ զինն ժամաւ առաւօտուն հնչէին
'ի ծովէ ձայնք ահագինք որպէս հեղեղաց
խառն ընդ որոտընդոստ ամպրոպս հո-
սելոց 'ի լերանց բարձանց. յայնժամ գո-
չեցին ամենեքեան՝ թէ ահա մրրիկ: Եւ
մրրիկ ահեղ փարատեաց իսկոյն զմէզն՝
որ զԱմպր հանդերձ կրճիւն պարածած-
կէր, և նաւն բաղմուժեամբ նաւորդաց
եկն յերևան. կայմք և թէք առագաստից
տախտապարեալ, և դրօշակն խոնար-
հեալ. քառեակ մալխօք յառաջակողմն
կուսէ, և միւսով յետկուսէ պարաւան-
դեալ: Եւ կայր նա ընդ Ամպր և ընդ ցա-
մաք խարխիս արկեալ յայսկոյս ժայռից՝
որ զկղզեաւս կան շրջապատ, և մտեալ
անդր ընդ խրամատ՝ ընդ որ ուրուք 'ի նա-
ւաց յառաջ քան զնա չէր երբէք անցեալ:
Առաջ նորա կայր դէպ ուղիղ ընդդէմ ա-
լեաց՝ որ 'ի խորոց ծովուն դիմէին անդր,
և 'ի խուժեւնոցին 'ի կիրճ անդր՝ ամբառ-
նայր վեր 'ի վեր, և ողնափայտն ողջոյն
ընդ օդս երևէր. իսկ խելք նաւուն յալիս

անդր յայնժամ ընկղմեալ վայր 'ի վայր՝
ծնօտիւքն չափ կորնչէր յաչաց իբր խ-
պառ խորասուզեալ:

Այսպէս հողմոյն և ալեաց յերկիր զնա
մղելով, ոչ դառնալ յետս կարէր ուստի
եկեալն էր, և ոչ խղեալ զպարանս՝ յա-
ւազուտ անդր խրել, ուստի զնա խորք և
խուժք անջրպեակէին: Որք 'ի ծովեզր այսր
գային խորտակել ալիք, անդր ևս մինչև
'ի խորշս ներքինս մրմուռելով գիմեալ՝ ար-
կանէին զի՛նձս 'ի բաց ցլխօռն ոտնաչափ,
և յընկրկէլն անդրէն՝ Թողուին ցամաք
դատակ ծովուն ցմեծ հեռաստան, Թա-
ւալեալ զքարինս 'ի միասին 'ի կերկերա-
ձայն մանչիւն ահեղ: Առնանայր ծովն
հողմուռոյց, և կիրճն ողջոյն՝ որ ընդ
Ամսր և ընդ ծովեզր կղզւոյս՝ համակ սպի-
տակ 'ի փրփուր, կոհակս ուրեք ուրեք 'ի
խոր Թխասիպս ածէր 'ի տեսիլ. և հողմ
զփրփուրան, որ 'ի խորշս անդ գիզանային
ցլեց ոտնաչափ, քերեալ զնորօք՝ առնայր
տանէր ընդ զառ 'ի վեր ափանց ծովուն
անդր քան զիարսախ և կէս 'ի բաց. և
տեղ սպիտակ 'ի ցայտից նոցին հասա-

John
John

ներ հողմավար մինչև 'ի ստորոտս լերանց
շուրջանակի, որպէս ձիւնաբերք ամբար-
ձեալ 'ի ծովէ: Ամենայն ինչ 'ի ծիրս եր-
կնից սպառնայր մրրիկ երկարատև. ծով
ընդ երկինս խառնեալ, ամպք ահարկուք
անդադար 'ի վեր երևէին, կէսք արա-
գաթուխք հանգոյն թռչնոց սլացեալ ըզ-
մեօք, այլք զօրէն ժայռից կայկայեալ:
Ոչ ևս երկնից կապուտակ ուրեք մասն
ինչ երևէր, 'ի լոյս լըթագոյն և թխատե-
սիլ երևեալ աղօտ էիցս ընդ երկիր ընդ
ծով և ընդ օդս:

Արկածքն, յորմէ խիթայաք, պատա-
հեցին. 'ի սաստկակոծ բաղխմանէ ալեաց
առաջակողման նաւուն խղեցան սարանք,
և միոյն եւեթ յետկուսէ կալեալ՝ հարաւ
ընդ ժայռս հեռի 'ի ցամաքէ իբր վաթսուն
գրկաչափ: Յայնժամ դոյժ բարձաք ամե-
նեքին, և Պօղ 'ի ծով անդր գիմէր. այլ
բունն հարեալ իմ զնմանէ, ասեմ. կա-
միցիս, որդեակ, գնալ 'ի կորուստ: Իսկ
ինքն գոչէր. Թող երթայց օգնել նմա կամ
մեռանել: Եւ զի խելայեղէր առ յուսա-
հատութեան, Իոմինիկ և ես սարան եր-

կայն զգօտուոյ նորին խորհեցաք կապել,
և կալեալ զծայրէն՝ թողաք նմա գնալ
ընդ ալիս . և երթայր նա մերթ 'ի լող, և
մերթ ընդ ժայռս, քաջալերեալ երբէք
երբէք մտաչել 'ի նաւ անդր: Քանզի ծով
'ի սաստիկ մրրկի անդ՝ էր զի նահանջեալ՝
թողոյր զնաւն գրեթէ 'ի ցամաքի, մինչև
մարթեւ հեռակակել շուրջ զնովաւ . և էր
զի անդրէն զայրագին ևս դարձ արարեալ՝
ծածկէր զայն լեռնաձև ալեօք, և զառա-
ջակողմն նորին յօգս ամբառնայր . և ըզ-
հէք սպտանին քաջ 'ի բաց յետս 'ի ծով
եզք անդր ընկենոյր կիսահեղձոյց, արիւ-
նաթաթաւ ոտիւք և լանջիւք կոչկոճե-
լովք: Այլ այն ինչ ոգի առեալ, գիմէր
նա անդրէն արիագոյնս 'ի նաւ անդր՝ որ
սկսանէրն փեռեկել յահագին ալեկոծմա-
նէն: Յայնժամ նաւորդայն յուսահա-
տեալ 'ի կենաց՝ ընկեցին զանձինս 'ի ծով,
որ 'ի կայմս, որ 'ի տախտակս, որ 'ի կա-
րասի, և որ 'ի տակառս բռւռն հարեալ:
Անդ էր տեսանել աղէտս արժանի ան-
սպառ մորմոքանաց . օրիորդ մատաղ 'ի
խելս նաւին բազկատարած առ տարիա-

լին իւր՝ որ ոգւով չափ ճգնէրն հասանել
նմա յօգնականութիւն. զի յարիութենէ
անտի նորա ծանեաւ զնա Վիրգիլիսիա: Ի
տեսիլ սիրելի օրիորդին, որ յահագին
վտանգի անդ կայր, վիշտ և յուսահա-
տութիւն զսիրտս մեր կեղեքէին. իսկ
ինքն վեհ և անվեհեր գիմօք նշանացի առ-
նէր մեզ ձեռամբ, իբր ողջունելով՝ ի հրա-
ժեշտ անդարձ: Նաւորդաց առ հասարակ
խուժեալ՝ ի ծով, մի և եթ՝ ի նոցանէ կայր
գեռ ևս ի նաւին մերկ և յաղթ՝ որպէս
միւս այլ Հերակլէս. որոյ մատուցեալ
պատկառանօք առ օրիորդն, և խոնար-
հեալ առ ոտս նորա, տեսանէսք զի հնա-
րէր ՚ի բաց առնուլ՝ ի նմանէ զհանդերձսն.
այլ նորա մերժեալ սաստիւ զայրն, շք-
ջէր զաչս իւր ՚ի բաց: Իսկ որք ՚ի զնին
արկածիցն կային, զաղաղակ բարձին.
Ապրեցո զգա, մի թողուր: Եւ ահա լեռ-
նաձև կոհակ ահագին գիմեալ ընդ Ամպր
և ընդ ծովեզր, գայր մրմուտեալ ՚ի նաւ
անդր. և լրթագոյն ՚ի կողս, փրփրագէզ ՚ի
գագաթն, սպառնայր կլանել զնա: Յոր-
մէ զահի հարեալ առնն, ընկէց զինքն ՚ի

Ծով. Խսկ Վերգինիա 'ի տեսիլ անհրա-
ժեշտ մահուն՝ աջովն զհանդերձան ամ-
փոփեալ, ահեակ զօրտիւն, և զաչս ամ-
բիծս 'ի վեր ամբարձեալ, Թուէր յի 'ի
զուարթնոց, 'ի Թուիչս ահա ընդ երկինս
ստարաստեալ:

Օր աղիօղորմ. աւանդ, կորեաւ ամե-
նայն ինչ անդնդասոյց: Խուժան ալեացն
յեաս ընդ կրունկն արկ յերկիր զկէսս
յայնցանէ՝ որ առ դուժ օրիորդին 'ի ծով-
եզը անդր ընդ առաջ նորա մատուցեալ
էին, և զնաւազն ինքնին՝ որ կամերն փր-
կել զնա 'ի լոյ: Որոյ մաղապուր անկեալ
'ի յերկիր, եգ ծունր յաւազի անդ, և
ասէ. Դու կեցուցեր զիս, Տէր, այլ ես
մտադիւր տայի զկեանս իմ ընդ ամբիծ
օրիորդին, որ զիւրն ընդ սարկեշաու-
թեան փոխանակեաց: Յայնժամ ձգեցաք
ընդ Գոմինիկեայ յալեաց սնախ 'ի բաց
զՊօլ անդդայեալ, և արիւն ընդ քիթ և
ընդ բերան և ընդ ահանջս նորա դայր:
Քաղաքապետին զնա 'ի խնամս վերաբու-
ժից յանձնեալ, խսկ մէք խնդիր ընդ ծո-
վեզերս առնէաք զիսկան օրիորդին, ա-

լեաց թերևս զնա անդր արկանելով. այլ
'ի շրջել յանկարծ հողմոյն՝ որպէս պա-
տահէ 'ի մրրկի, տրամեալ կայաք՝ ոչ կա-
րելով և ոչ զսպաս թաղման մատուցանել
հիբին: Եւ մեկնեցաք անտի արհաւրօք,
'ի կորնչել այնչափ մարդկանն 'ի նաւա-
բեկելոյ՝ ամենեցուն ընդ միոյն կորուստ
աղեկիղեալ, և բազմաց զաստուածա-
խնամ տեսչութենէն երկմտեալ 'ի տեսիլ
եղերական մահու առաքինասէր օրիոր-
դին. զի են են արկածք ահադինք և ա-
ղէտք անսարտակիրք, ուր և իմաստնոց
սասանի յոյս:

Բայց Պօղ'ի մերձակայ ուրեք տան՝ ուր
ածեալն էր՝ սկսանէր անձին զգալ, մինչև
մարթեւ ապա 'ի բնակութիւն իւր ածել
զնա: Իսկ ես ընդ Բոմինիկեայ դառնայի
անդրէն առ 'ի սպարաստել զմայրազկանն
և զՄարգարիտ 'ի լուր, չարագոյժ աղե-
տիցն: Եւ 'ի հասանել 'ի մուտս հովտին
Լագանեայ դետոյ՝ լուեալ 'ի հնդկաց զի
բեկորս բազումս նաւու խորտակելոյ ըն-
կենուին ալիք 'ի ծոց անդր հանդիպակաց,
իջաք անդր. և ահա անդէն տեսի զգիական

Վիրդինիայ խրեալ յաւազն 'ի նոյն 'ի
կերպի՝ յորում տեսեալ էր զնա 'ի յա-
փըշտակէլ ալեաց. դէմք նորա ոչ ինչ
դողցես այլայլեալ, աչք նորա փակեալ,
այլ զուարթութիւն գեռ ևս 'ի ճակատուն
բերելով. մանուշակք և եթ գունատք և
մահատիւք խառն ընդ վարդագեղ պատ-
կառանս յայտս նորա երևին. աջ նորա
զհանգերձիւքն, իսկ ահեակն՝ որ 'ի վերայ
սրաին՝ կծկեալ կայր և բրտացեալ, և
տուփ 'ի նմա փոքրիկ: Բացի զձեռնն ուժ-
գին, ձգել 'ի բաց զափիկն. և 'ի տեսա-
նէլ 'ի նմա զկենդանագիր պատանւոյն՝
զոր խոստացեալն էր ունել առ իւր մինչև
'ի մահ, կարկեցայ կացի հիացեալ. և ընդ
այն յետին առհաւատչեայ անյեզլի սիրոյ
հէք օրիորդին լացի դառնապէս: Իսկ Դո-
մինիկ կոծէր զկուրծս իւր, և 'ի ճիչ սրը-
տառուչ ընոյր զայերս: Ածաք զգիակնն 'ի
տաղաւար ուրեք ձկնորսաց, և աւանդե-
ցաք Մալապարից ոմանց կանանց՝ որք
խնամ կալան լուանալ զայն:

Մինչդեռ նոքա 'ի տխուր սպասուն
կային, ելաք մէք սասանեալ 'ի տուն անդր.

և գտաք անդ զԼադուր տիկին և զՄարգարիտ, զի կային յաղօթս՝ մնալով առնուլ զրոյց: Իբրև ետես զիս տիկինն, դռջեաց խիոյն. Ո՞ւր է Վերդինիա, ո՞ւր է գասարիկն իմ սիրելի, ո՞ւր է զաւակն իմ: Եւ՛ ի լուռութենէ իմմէ և յարտասուաց գուշակեալ զաղէտան, հեղձամղձուկ և դառնակակիժ՝ կողկողէր հեկեկանօք: Անգուստ և Մարգարիտ ողբս առեալ՝ Ո՞ւր է որդեակն իմ, ոչ ևս երևի, անկաւ նուազեալ: Ի վերայ հասաք զգաստացուցանել զնա, և հաւատարիմ արարի նմա զի կենդանի էր Պօղ, և կայր ընդ խնամովք քաղաքապետին: Ոչ առ այլ ինչ թուէր յինքն եկեալ Մարգարտայ, բայց առ ՚ի խնամել զտիկինն Լադուր՝ որ ստէպ նուաղէր, և կայր անզգայեալ: Զգիշերն ողջոյն անցոյց նա այսպիսեօք դառն տառապանօք. յորոյ երկարութենէ խելամուտ լինէի, զի չիք ցաւ հաւասար մայրենի ցաւոց: Ապա ՚ի զգալ անձին՝ պշուցեալ հայէր ընդ երկինս տխուր և անթարթ աչօք. և թէպէտ Մարգարիտ սիրելին իւր և ես կալեալ զձեռանէ նորա՝ սիրայորգոր ա-

նուամբք ձայնէաք զնա, այլ թուէր նա
անզգայ սիրոյ մերոյ՝ զոր ճանաչէրն իսկ,
և ՚ի հեղձամղձուկ սրտէ նորա հառաչանք
և եթ արձակէին:

Ի վաղիւ անդր բարձեալ բերին զՊօղ
դեստակաւ, և էր սպտանին ուշաբե-
րեալ՝ այլ չկարէր յօդել բարբառ: Տե-
սութիւն նորա ընդ մօրն և ընդ Լազուր
տիկնոջ, որ յաւելլորն ինձ կասկած, եղև
նոցա օգտակար քան զամենայն խնամս՝
զոր արարեալ էր իմ ցայնվայր: Նշոյլ ինչ
մխիթարութեան սկսաւ երևել ՚ի դէմս
երկոցունցն իսկ տառապելոց մարց, եր-
կաքանչիւր բաղմեալ առ նմա, և զիրկս
արկեալ զնովաւ, համբուրէին զնա. և
արտասուք նոցա՝ առ վշտին սաստկու-
թեան արգելեալք ցայն վայր՝ սկսան աղ-
բերանալ, և սպտանին զիւրան խառնէր
ընդ նոցայն: Եւ ՚ի սիրտիւ ընութեան
տառապելոցն երեցունց՝ դառնակսկիծ
ցաւոց նոցա յաջորդեաց երկար թմբբու-
թիւն, և անկաւ զնորօք քուն խորին՝ սա-
կաւ ինչ ընդհատ քան զմահտքուն:

Աղջ եղև ինձ ՚ի քաղաքապետէն, զի

դիակն Ալիրզինեայ 'ի քաղաք անդր ըստ
հրամանի նորա ածեալ՝ անտի յուղարիե-
լոց էր յեկեղեցի անդր 'ի Բամբըմուս.
և փութացեալ իջի 'ի Բոր-Լուի, և գտի
անդ ժողովեալ յամենայն կողմանց զքնա-
կիչս 'ի հանդէս յուղարկաւորութեանն ու-
րա, որպէս սիրելոյ քան զամենեսեան 'ի
կղզւոջս: Նաւք 'ի նաւահանգստի անդ,
'ի Թեւս կայմից խաչաձեւ և 'ի դրօշակս
խոնարհեալս, հրետս երբէք երբէք Թըն-
դեցուցանէին: Զառաջեաւ յուղարկաւո-
րացն գնային զօրք հրազինեալք՝ զհրա-
զէնս դըխիւլայր խոնարհեալ. Թմբուկք 'ի
քօղ երկայն պարածածկեալ՝ դափէին 'ի
դրնդիւն եղերական. և տխրութիւն նկա-
րեալ 'ի դէմս պատերազմիկ որերոյ, որոց
յաճախ 'ի մարտի անայլայլակ դիմօք դի-
մագրաւեալ էր մահու: Օրիորդք ութ
սպիտակազգեացք յաղնուականագունից
կղզւոյս, ոստ արմաւենի 'ի ձեռին, զհա-
սակակցին իւրեանց բարձեալ բերէին ըզ-
դիակն զառաքինւոյ օրիորդին՝ ծածկեալ
համասփիւռ 'ի ծաղկանց: Զհետ դայր
մատաղերամամանկաւոյ պար ողբանուագ,

և զհետ նոցա աւագորեար կղզւոյս և ըս-
տայագունդ, և ապա քաղաքապետն ին-
քնին հանդերձ բազմամբոխ ժողովըր-
դեամբ: Այս ամենայն այսպէս 'ի սպաս
առաքինութեան օրիորդին 'ի պետութե-
նէ անօրինեալ:

Այլ իբրև եհաս զիական նորա 'ի ստո-
րոտ լերինս, 'ի տեսիլ հիւղիցդ՝ յորս կե-
ցեալն էր նա երջանիկ ընդ այնչափ ամս,
և որ յայնժամ ընուին անմխիթար տըրտ-
մութեամբ, խռովեցաւ չուն եղերական,
ընեցին սաղմոսերգութիւնք և նուազք, և
ոչ այլ ինչ լսելի լինէր 'ի հովանն՝ բայց
հառաչանք և հեկեկանք: Հասանէին անդր
'ի մերձաւոր վայրաց երամբ դասերաց՝
հպել 'ի դագաղս նորա թաշկինակս, վար-
դարանս և պսակս 'ի ծաղկանց, կարգա-
լով զնա իբրև զմի 'ի սրբուհեաց յօգնու-
թիւն: Մարք խնդրէին 'ի Տեառնէ գտտերս
այնպիսիս, պատանիք սիրուհիս նայա-
պէս անյողգողոս, ալքատք բարերարս
հանդոյն նմին ողորմածս, և ստրուկք
տեարս որպէս զնա մարդասէրս: Եւ 'ի
հասանել դագաղացն 'ի դերեզման անդր,

կանանին հնգիկ՝ եկք 'ի Մատակասգարէ
և 'ի Քափրաստանէ 'ի դաւառաց Մողամ-
պեան աշխարհին, դնէին զնովաւ ըստ սո-
վորութեան իւրեանց սակառիս պտղա-
լիցս, և կերպաս շուրջանակի կախէին
զծառոց. իսկ հնգիկք Պենկալայ և ծովե-
ղերեայց Մալապարայ ածեալ թուչունս
'ի վանդակի, թուոցանէին զգիսկամբն
յազատութիւն: Այսպէս ընդ մահ սիրե-
ցելոյ մորմոքին ամենեքեան. և առաքի-
նութեան տառապելոյ այնքան է ազգե-
ցութիւն 'ի սիրա, զի զամենայն իսկ այլ
և այլ կրօնս զգերեզմանաւ իւրով ժո-
ղովէ:

Հարկ եղև պահ առ գերեզմանաւն կա-
ցուցանել 'ի զգուշութիւն դստերաց աղ-
քատանւոյն, որ անդր խնդրէին հոսել
զանձինս՝ ասելով. Զիք մեզ այսուհետև
յուսալ սփոփանս, լաւ իցէ մեզ մեռանել
ընդ միակ մերումս բարերարի: Եւ թա-
ղեցաւ Վիրգինիա առ եկեղեցեաւն 'ի
Բամբլըմուս, յարևմտից կուսէ, մերձ 'ի
Համբուտն, ուր նա՝ 'ի գնալն յեկեղեցի
ընդ մօր իւրում և ընդ Մարգարտայ՝ ա-

խորժէր հանգչել, հանգերձ եղբարն՝
որպէս անուանէրն նա յայնժամ զՊօղ:

Յեա եղերահան հանգիսին եւ այսր
Պուրտոնէ ոմամբք յիւրոյն, և խոստա-
ցաւ Լագուր Թիկնոջ և Մարգարայ օդ-
նել յամենայնի՝ յոր ինչ և կարէր. եցոյց
սուղ ինչ բանիւ զայրոյթ ընդդէմ անո-
ղորմ հօրաբեռնորա. և ապա մատուցեալ
խօսեցաւ ընդ սլատանւոյն՝ որ ինչ 'ի սփո-
փանս նորին համարէր, և յաւել. Վկայէ
ինձ Աստուած, զի ցանկամ զքո և զքոյոց
ընտանեացդ բարեկենդանութիւն. այլ
սարտ է քեզ գնալ 'ի Գալլիա, սիրելիդ
իմ, և արարից քեզ անդ մտանել 'ի դործ
արքունի. և ցորչափ դու անդ կայցես,
ես ինքն խնամ կալայց աստ մօր քում որ
պէս իմումս: Եւ աջ մատոյց նմա. այլ
Պօղ ամփոփեաց զիւրն 'ի նմանէ, և ըղ-
գըուի իւր դարձոյց 'ի բաց առ 'ի չտեսա-
նելոյ զնա:

Իսկ ես կայի մնայի առ երկոսին տա-
ռապեալ Թիկնայն բարեկամս իմ, օդ-
նելնոցա և սլատանւոյն որչափ ձեռն-
հասն էի: Եօթնեակք երեք 'ի վերայ ան-

ցին, և Պօղ զօրացեալ՝ սկսաւ շքել: Բայց
Թուէր ըստ զօրանալ մարմնոյն՝ յաւե-
լուլ ցաւոց սրտին: Անդգայեալ իմն էր.
նուազեալ էին աչք նորա, և ոչ ինչ առ
հարցուածս առնէր պատասխանի: Տի-
կինն Լազուր, որ իբր զխակիր շքէր, ա-
սէր ցնա ստէպ. Որդեակ իմ, ցորչափ
տեսից դքեզ՝ համարեցայց տեսանել զիմս
Վիրդինիս: Իսկ նա՝ ի լսել զանուն օրիոր-
դին՝ զզողանի հարեալ դնայր՝ ի բաց, ոչ
անաալով հրաւիրանաց մօրն՝ որ կոչէրն
զնա առ սիրելին իւր. և մեկնեալ միայ-
նակ ի պարտէզն, բազմէր ընդ քոքե-
նեաւն՝ աշուցեալ յաղբիւր անդր: Բժիշկ
քաղաքապետին, որ զամենայն ջան ի
զօրծ առնէր ի խնամս նորա և տիկնայցն
երկոցունց, ասաց ցմեզ՝ զի առ ի բոյժ-
սււամաղձ օխրութեանն պարս էր Թո-
ղուլ նմա առնել որ ինչ և յօժարէրն, և
մի ընդդէմ դառնալ կամաց նորա. զի այ-
սուիկ և եթ մարթէր բժշկել զյամառ-
լուութիւն նորա: Եւ եղի ես ի մօի առ-
նել ըստ խրատու բժշկին:

Ի կազդուրել զօրութեան պատանւոյն,

մեկնեցաւ 'ի տանէ. և գնայի ես զհետ
նորա՝ առանց կորուսանելոց զնա յաչաց,
սպասուէր տուեալ Բոմինիկեայ՝ առնուլ
պաշար և գալ զհետ: Յեջս սպասանոյն
'ի լեւնէ ասախ՝ յաւելոյր 'ի նմա տակաւ
զօրութիւն, և թուէր զուարթանալ. և
գնայր նա դէմ եզեալ 'ի Բամբղմուս: Իբր
բևեհաս մերձ յեկեղեցի անդր 'ի շամ-
բուտն, մատեալ 'ի տեղին՝ սւր դեռ և ս
քրքրեալ կայր երկիրն. և ծունր եզեալ,
զաչս յերկինս ամբարձեալ, եկաց հա-
րուսա մի ժամ յաղօթս: Յայնժամ քա-
ջալերեցայ 'ի յոյս զգաստութեան մտաց
նորա. զի ապաւինեւ սպասանոյն յէն
դերտբուն՝ գուշակ լինէր յինքն գալոց
մտաց նորա. ծունր եգաք և մեք, և ա-
ղօթէաք ընդ նմա: Սև ապա յարուցեալ՝
կալաւ զճանատարճ ընդ հիւսիսակողմն,
անտես արարեալ զմեզ. և զի չգիտէր նա,
ոչ միայն զթաղումն դիականն Վիրդինեայ
անդ, այլ և ոչ զի գտեալ էր մեր զայն և
հանեալ 'ի ծովէ, հարցի ցնա զվասն էր
կալոց նորա անդ յաղօթս. և սպասախա-
նեաց՝ զի յաճախէին անդր 'ի միասին:

Եւ յառաջ ընթացեալ մինչև 'ի մուտս
անտառին, եհաս մեզ անդ դիշեր. և բռն-
նադատեցի զնա առնուլ ընդ մեզ կերա-
կուր, և ապա հանդեաք անդ 'ի քուն ընդ
միով 'ի ծառոց: Ի վաղիւ անդր կարծէի
գարձ առնել նմա յեսս, զի եկաց խի նա
վայրիկ մի գիտելով 'ի կողմն դաշտին ընդ
Բամբլըմուս զեկեղեցին և զճանապարհսն
անկախիտս երկուստեք 'ի շամբից հնդիկ
եղեդանց. այլ այն ինչ սոն առեալ կերոյ
'ի գարձ, կառեաւ եմուտ յանկարծ յան-
տառն՝ դէմ եղեալ գարձեալ ընդ հիւսիս:
Ծանեայ զմիտս նորա, և գուն գործէի
չբջել զնա 'ի խորհրդոցն, այլ 'ի զուր. և
հասեալ զմիջաւորք 'ի Բուարբտոր, ա-
ճապարեաց նա 'ի ծովեզր՝ ուր կորեաւն
Սէնժերան: Եւ իբրև ետես զկղզին Ամար,
և զիւրձ նորա՝ որ յայնժամ հողմախա-
ղազ կայր հարթարգակ իբր հայելի, գո-
չեաց ողբաձայն. Վիրգինիա, խմս Վիր-
գինիա. և անկաւ նուազեալ: Բարձեալ
տարաք զնա 'ի ներքս յանտառն, և հա-
ղիւ եղև մեզ ածել զնա 'ի զգաստութիւն.
և յինքն եկեալ՝ կամեր դառնալ 'ի ծով-

եզրն. այլ աղաչեցաք զնա՝ մի՛ զիւրն և զմեր վիշտս նորոգել դառն յիշատակօք. և կալաւ այլ ճանապարհ: Եւ զի՞ երկաբեմ, յութ աւուրս այց արար նա ամենայն վայրաց՝ յորս ՚ի մանկութենէ հետէ լեալ էր ընդ Վիրգիլնեայ. անց ընդ ուղին՝ ընդ որ երթեալն էին ՚ի Սեաւ դեա, խնդրել ներու մն հնդիկ գերւոյն. եղև ՚ի գետեզը Եւաստին լերին՝ ուր հանդեանն վաստակաբեկ, և ՚ի կողմն անտառին՝ ուր մոլորեցանն: Եւ վայրք ամենայն՝ որք յուշ ածէին նմա զանձկութիւնս սիրուհւոյն, զիսաղս, զճաշ և զբարերարութիւնս նոցա, գեան Երկայնանիստ լերին, հիւզն իմ, սահանք ջուրցն անդր մերձակայք, փափենին ձեռատունկ նորա, արօտք ընդ որս սիրէրն արշաւել, կիցք ուղեաց անտառին՝ սւր ախորժէրն նուագել, դարձեալ վերստին իջուցանէին արատսուս յաչաց սլաասնւոյն. և որ ստէպ զձայնս ցնծութեան նորա կրկնեալն էին արձագանդք, զողբոց նորա հնչմունսն յայնժամ երկրորդէին՝ յեղյեղելով Վիրգիլնիս, իմս Վիրգիլնիս:

Բայց 'ի բացօթեագ և 'ի թափառական
կենաց անտի սորեցին աչք նորա, հատաւ
դոյն երեսացն, և առողջութիւն նորա ևս
քան զևս նուազեաց: Եւ զի մի աղէտք
նորա յաճախեսցեն յիշատակաւ անցելոց
բերկրութեանց, և սաստկանայցեն կիրք
նորա 'ի միայնութեան, խորհեցայ հեռա-
ցուցանել զհէք պատանին 'ի վայրաց՝ որ
յուշ աւնէին նմա զկորուստն, և ածել
ուրեք՝ ուր զբաղէին միտք նորա: Եւ ածի
զնա յՈւիլէէմ 'ի բնակաւէս բլուրս կրղ-
զւոյս՝ ուր չէր նորա լեալ, և ուր երկրա-
գործութիւն և վաճառականութիւն յա-
ճախեն շարժումն և փոփոխութիւն: Սմ-
բոխ հիւսանց տաչէին անդ զբունս ծա-
ռոց 'ի դերանս, և սղոցէին 'ի տախտակա-
կառք ընդ արահետս երթեկէին. ճարա-
կէր նախիր բազում եզանց և ձիոց ընդ
արօտս. և համասփիւռ ընդ արտորայս
էին բնակութիւնք, և 'ի բարձունս անդ
բազում ուրեք յաջողեալազգի ազգի բու-
սոց եւրոպականաց մշակութիւն: Հունձք
'ի դաշտս անդ ուրեք ուրեք երեկէին, զա-
րեգունի վայրս անտառաց ծածկէր ելակ

որպէս գորգ, և ցանկը վարդենեաց գնային
երկուստեք ճանապարհաց: Օգոց խակ անդ
զովու թիւն ձգտեալ զջիզս՝ օգնէ յառող-
ջութիւն եւրոպացոց: Ի բլրոց անախ՝
զորս 'ի մէջ կոյս կղզւոյս շրջապատեն
ստուարածառք՝ ոչ զծով է տեսանել, ոչ
զհոր-լուի, ոչ զեկեղեցին՝ որ 'ի Բամբլը-
մուս, և ոչ այլ ինչ՝ որով 'ի յուշ դայր
Վիրգինիա՝ սպառանդոյն. լերինք խակ որ
'ի Բոր-լուի քաղաքէ երևին յայլ և այլ
առաջաբաժանեալ՝ 'ի դաշտոց Ուիլէէմայ
թուին հրուանդան իմն երկայնատարած
և ուղղաբերձ, քառաժայռք 'ի նմա խիտ
առ խիտ բրդաձև յամպս ծրարեալ:

Արգ 'ի դաշտս անդր ածի զՊօղ, և ոչ
տուեալ նմա հանգիստ՝ զցոյգ և զցերեկ
յարևու և յանձրևի շքէի ընդ նմա, մո-
լորեցուցեալ զնա ընդ անառուս ընդ ան-
գաստանս և ընդ դաշտորոյս՝ առ 'ի զբօսե-
ցուցանել զմիտս նորա աշխատութեամբ
մարմնոյն, և շքէլ զխորհուրդս նորա
անդիտութեամբ վայրացն՝ ուստի ուր
գնայաքն: Բայց սիրտ տարփածուի դտա-
նէ ամենայն ուրեք զլիշատակս սիրոյ.

նոյն. ոչ Թիւ և ոչ դիշեր, ոչ խաղաղու-
թիւն անմարդի վայրաց և ոչ շփնդն բնա-
կախիտ շինից, և ոչ ժամանակ՝ որ զայն-
քանեաց իրաց յիշատակս յափշտակեալ
տանի, ոչ կարեն հեռացուցանել զմիտս
նորա՝ ի սիրելչոյն. որպէս ասեղն շփեալ
ընդ խանդումանդ թէ և շարժեսցի, այն
ինչ դադարեալ՝ ի բեւեռն կոյս ասնէ դարձ
անդրէն: Ի հարցանել իմում՝ ի դաշտս
անդ թէ յո՞ երթայցեմք, դառնայր ի
հիւսիս և ասէր ցիս միշտ. Ահա լերինք
մեր, անդր երթիցուք:

Իբրև տեսի զի անհնար էր սփոփել
զնա, և զի չմնայր այլ ինչ՝ բայց ճակա-
տել դէմ ընդդէմ կրից նորա, բովանդակ
խոկ զփանաքիմաց մտացս ի կիր արկեալ
զհնարս, ասացի ցնա. Այո, ահա լե-
րինքն՝ ուր սիրելին քո բնակէր, և ահա
պաակեր քոյին՝ զոր դու ինքնին ետուր
նմա, և զոր առ սրտին ի մեռանէն իւ-
րում ունէր՝ զյետին իղձս իւր քեզ նուի-
րեալ: Եւ զոյդ ընդ բանիցս մատուցի նմա
զկենդանագիրն, զոր առ աղբերբն քոքե-
նեաց տուեալն էր Վիրգիլնեայ: Խնդու-

Թիւն մահաշուկ'ի տեսիլ սպատկերին առ-
կայծեաց յաչս նորա. ընկալաւ զայն գող-
դոջէլով ձեռին, և 'ի շրթունս իւր մա-
տոյց. յայնժամ դէլաւ սիրտ նորա, և
յարիւնուուշտ աչս իւր եկաց արասոր 'ի
հոսեւոյ: Եւ յաւելի. Լ'ուր ինձ, որդեակ
իմ, որ սիրեմս զքեզ, և որ սիրէի զՎիր-
գինիս, և սնգակազմ զքեզ ընդդէմ յե-
ղակարծ արկածից կենաց յաճախ յար-
գարէի. առ ինչ է քո այդ սուգ անհնա-
րին, զքոյն 'ի թէ զՎիրգինեայ զդառ-
նակսկիծ աղէաս աշխարես: Եթէ զաղէաս
քոյին, արդարեւ ծանունք են. կորուսեր
զյանհալին յօրիորդս, որ հանգերձեալն
էր լինել արժանագոյնն 'ի կանայս. նա
զիւրն զամենայն փոխանակեաց 'ի վերայ
քո, նախամեծար զքեզ արար մեծու-
թեան՝ արժանի փոխարէն առաքինու-
թեան իւրում զքեզ միայն համարեալ:
Այլ որով դու ակն ունէիրն վայելել յեր-
ջանկութիւն անխառն 'ի վշտաց, ո՞ դիտէ,
գուցէ նոյն ինքն լինէր քեզ աղբիւր ան-
սպառ աղէտից: Ի տեսանէլ քո զնա չքա-
ւոր մերժեալ 'ի ժառանգութենէ, չմնայր

քեզ այլ ինչ հնար՝ բայց վաստակել ընդ նմա . այլ նա , փափկագոյն ևս՝ ի դարձին ըստ հարկի դաստիարակութեանն , և արիագոյն ՚ի վշտակրութենէն , ընկճէր արդեօք օր ըստ օրէ ընդ ճգամբ՝ վաստակակից ընդ քեզ կամելով լինել : Իսկ ՚ի ծնանել որդւոց , և ևս յաճախէին երկաքանչիւրոցդ վիշտք , զի ոչ զիւրին ինչ էր ձեզ վաստակովք և եթ ձերովք ծերատածել զմարս ձեր՝ միանգամայն և զնորածին աղգատոհմդ :

Ասիցես թէ քաղաքապետն օգնէր ձեզ . այլ զի՞ դիտիցես՝ թէ՛ ի տեսչութիւն գաղութականիդ , ուր յաճախ փոփոխին քաղաքապետք , յաջորդեսցեն նմանիք Պուրտոնեայ . գուցէ փոխանակ նորա գայցեն արք ժանտք և չարաբարոյք , և գուցէ չմարթէր հարսին քում՝ առանց սպաս հարկանելոյ նոցա՝ գտանել նսպատ : Եւ եթէ յանկարծ պատահէր նմա գթել , եղկելի լինէիր . իսկ եթէ անասան կայր , մնայիր աղքատ , թէ արդեօք և հալածեալ վասն գեղոյ նորա և զգաստութեան , յայնչանէ՝ յորոց յուսայիրն օգնականութեան :

Ասիցես զի և առանց մեծութեան մար-
թէր . քեզ վայելէ 'ի բերկրանս խնամելոյ
զսիրելին . քո՝ որ առաւել ևս յարէր 'ի քեզ
կարօտութեամբն , մխիթարելոյ զնա հո-
գովքդ , ուրախ առնելոյ արամութեամբդ ,
և առնելոյ 'ի ձեզ փոխադարձ սիրելու թեան
'ի վշտաց անտի : Այո ամենեկն . սէր և
առաքինութիւն վայելեն 'ի բերկրանս յայ-
զոսիկ գառինս . բայց Վիրդինիա ոչ ևս
է , և մնան քեզ որ ինչ յես քո սիրելիք
էին նմա՝ մայր իւր և քոյդ , զորս անմխի-
թար սղովք իջուսցես 'ի դերեզման . բեր-
կրութիւն քո , որպէս էր իսկ նորայն ,
լիցի օգնել նոցա : Բերկրանք առաքինեոյ ,
որդեակ իմ , այն իսկ է բարերարել . և
քան զայսպիսի բերկրանս չիք գերագոյն
ինչ և սրբազնագոյն . մարդոյ մահկանա-
ցուի , որ պանդուխան է և անցաւոր 'ի
վերայ երկրի , ոչ է վայելէ 'ի զբօսանս 'ի
հանդիսա 'ի դրզանս 'ի լիութիւն և 'ի
փառս . տես զի այն ինչ կամեցեալ 'ի մե-
ծութիւն անգր . քայլափոխել , յորպիսի
անդունդս գահավիժեցաք : Ապաքէն հա-
կառակ կացեր դու այնմ , այլ ո՞ իսկ զու-

ղևորութիւն Վիրգինեայ չհամարէր նմա
և քեզ 'ի բարեբաստութիւն. հրաւէրք
ձոխ և պառաւ հօրաքեռ, խորհուրդ ի
մաստուն քաղաքապետին, խրատ և պա-
տուէր քահանային, սահմանեցին զաղէսս
օրիորդին: Այսպէս 'ի կորուստ մեր ըն-
թանամք, մղեալք և 'ի խոհականութենէ
այնոցիկ՝ որ մեզն հրամայեն. լաւ ևս էր
արդեօք չանսալ նոցա, և չվստահել 'ի
յուսագրութիւն սխալոտ մարդկան. այլ
ո՞վ որ յայնքան բազմութենէ՝ որք 'ի դաշ-
տավայրս յայտոսիկ կան պարապեալ,
կամ 'ի խնդիր մեծութեանց գնան 'ի Հըն-
դիկս տարագէմ, կամ անգէն իսկ յաշ-
խարհին իւրեանց յՆերոպա վայելեն յան-
դորրու 'ի վաստակս այլոց, անկորուստ
ժառանգիցէ զայն՝ որ քան զամենայն ինչ
սիրելին է նմա, զմեծութիւն, զգանձ,
զկին, զորդիս կամ զբարեկամս: Նա ա-
ւանիկ յոգունք 'ի նոցանէ ընդ աղէսս
կորստեան յաւելուն ողբալ և զանխոհե-
մութիւն իւրեանց. իսկ դու թէ յանձն
քո հայխս, չունիցիս մեղադրել ինչ քեզ:
Հաւատարիմ կացեր 'ի խոստմանդ, 'ի

Ծաղկի հասակիդ զղզօնութիւն իմաստնոյ
բերեր յանձին՝ ոչ խոտորեալ յաղղեցու-
թենէ բնութեան: Սրինաւոր էին իղձք
.քո, զի էին ամբիձք և պարզք և ոչ 'ի
խնդիր անձին ինչ օգտի. և Ժառանգէիր
'ի վերայ Վիրգինեայ իրաւունս սուրբս,
որոյ ոչ հաւասարէին մեծութիւնք աշ-
խարհի: Կորուսեր զնա. այլ ոչ անխոհե-
մութիւն քոյին, ոչ ազահութիւն, և ոչ
սնտախ Ծարտարմատութիւն եղեն պատ-
ճառք հորստեանդ. այլ Տէր ինքնին՝ Թո-
ղացուցեալ մարդկեղէն կրկց 'ի ներքս ան-
կանեւ՝ էառ զսիրելին .քո, այն՝ որ ետ
.քեզ զամենայն, և դիտէ զօգուտ քոյին,
և որոյ իմաստութիւն չտայ .քեզ տեղի
ասրաշաւանայ և յուսահատութեան՝ որ
զհետ գան աղետից 'ի մէնջ նիւթեղոց. և
մարթ խօսէ .քեզ ասել յաղէաս .քո. Սն-
պարտ 'ի վերայ իմ հասին չարիքս:

Իսկ զՎիրգինեայ աշխարիցես զաղէաս,
և զճր, զմահ նորին թէ զարդի կեանս:
Հատոյց նա զհարկն, ընդ որով աղնուա-
կանութիւն և դեղ և ինքնակալութիւնք
ինքնին անկեալ դնին. կեանք մարդոյ,

հանդերձ ամենայն ըղձիւքն իւրովք, ամբառնայ իբրև աշտարակ փոքրիկ՝ որոյ կատար մահ է: Անդստին՝ ի ծնէ դատապարտեալ էր նա՝ ի մահ, և բարեբախտ գտաւ՝ լուծեալ՝ ի կենաց նախ քան զմայր իւր և քան զբոյր, և նախ քան զքեզ զի ոչ կրեաց մահունս նախ քան զյետինն: Իարի է մարդոյ մեռանել, որդեակ իմբազմահոգ տուընջեանս՝ որ կոչի կեանք, գիշեր ի վերայ հասանէ մահ. և ի քուն մահու հանգչին՝ ի սպառ հիւանդութիւնք ցաւք և արհաւիրք, որ տազնապէն զմեզ անհանգիստ ի կենցաղումս: Հայեաց յայնոսիկ իսկ՝ որ երջանկագոյնքն համարին, և տեսցես զի ծանրագնի ստացեալ է նոցա զկարծեցեալ երջանկութիւնն, զպատիւ՝ առտնին վշտօք, զճոխութիւն՝ կորուսեամբ առողջութեան, և զբերկրանս սիրելութեան զգոլարինն ի ժառանգութիւն՝ հանապազորդ ճգամբք. և բազում այն է՝ զի յետ նուիրելոյ զկեանս յօգուտ այլոց, գտանին շուրջ պատեալ ի սուտ բարեկամաց և յապաշնորհ աղքականաց: Իայց Ախրդինիա երջանիկ գտաւ մին.

չև 'ի սպառ. երջանիկ մինչ առ մեզն էր՝
բարեմասնութեամբքն 'ի ընէ, երջանիկ
'ի նժգեհոութեան՝ առաքինութեանն ձը-
րիւք, և երջանիկ յարհաւիրս խի մա-
հուն՝ որում ականատեսն եղաք: Զի թէ-
պէտ 'ի դաղթականն առ հասարակ ակն-
արկէր 'ի սուգ համակեալ, և թէ 'ի քեզ՝
որ անվեհեր արիութեամբ գիմէիր առ նա
յօգնութիւն, տեսանէր քանի սիրելի էր
ամենեցուն: Ամբիժ կենացն յիշատակաւ
խրախուսեալ 'ի յոյս հանդերձելոցն, ըն-
կալաւ նա յայնժամ զյաղթանակն՝ որ
պահի առաքինեաց, զարիութիւն ասեմ
դեր 'ի վերոյ քան զվտանգս, և լուրջ ե-
րեսօք գիմադրաւեաց մահու: Զի այս են
կամքն Աստուծոյ, որդեակ իմ, անցա-
նել առաքինւոյ ընդ արկածս կենցաղոյս.
յայտ իմն այսպէս առնելով զինմա միայնոյ
է յօգուտ 'ի կիր արկանել զայն, և հա-
սանել նոքօք երջանկութան և փառաց:
Յորժամ երեւելի կամի առնել զնա՝ ածէ
'ի թատր մեծ, և ընդգէմ մահու խրախու-
սէ զնա 'ի կռիւ. յայնժամ արիութիւն
նորա օրինակ այլոց արձանանայ, և զլի-

չատակ աղետից նորա Թանան արտա-
սուգք յեախնք յաղգէ յաղգ. այս արձան
յաւերթական պահեալնմա յերկրի՝ ուր
ամենայն ինչ անցանէ, և ուր յիշատակք
յոլովագունից իսկ ՚ի Թագաւորաց Թա-
ղին հուսլ ընդ հուսլ ՚ի մոռացօնս յաւի-
տենից :

Վիրգինիա կենդանի է տակաւին. տէս
ինձ, որդեակ, զի ամենայն ինչ փոփոխի
յերկրի, այլ կորնչի և ոչ ինչ. չիք ա-
րուեստ մարդկեղէն՝ որ զկարի իսկ փոք-
րիկ մասն նիւթոյ ՚ի չիք կարասցէ դար-
ձուցանել. և զիմրդ հնար իցէ կորնչել
այնմ՝ որ ճոխացեալն է բանականու-
թեամբ, զգայութեամբ, սիրով, առաքի-
նութեամբ և կրօնիւք, այնմ՝ որոյ անեղ-
ծանելի են տարերք : Նթէ երանելի էր
առ մեզ Վիրգինիա, երանագոյն ևս իցէ
այժմիկ. համագոյք առ հասարակ քա-
րողեն, որդեակ իմ, զի է Աստուած. չիք
հարկածել քեզ հաւաստիս առ այս. ան-
զգամութի և եթ առնէ մարդոյ ուրանալ
զին արդարադատ՝ յորմէ երկնչի. զգամք
զնա ՚ի սրտի, որպէս աչք մեր զարարածս

նորա տեսանեն: Արդ կարծիցն թէ
թողցէ նա անվարձ զՎիրգինիա. կար-
ծիցն զի արարիչն, որ ետ նմա զայն գեղ՝
յորում զաստուածային զօրութիւննորա
նկատելի, չկարէր ապրեցուցանել զնա
յալեաց. կարծիցն զի որ 'ի բարբա-
տութիւն կենաց մարդկան սահմանեաց
օրէնս անհասանելիս, չիցէ կարող այլ
իմնազգ բարբատութեան շնորհել Վիր-
գինեայ՝ որում գարձեալ չկարիցեն հա-
սու լինել միտք քո: Եթէ մարթեր մեզ
խորհել մինչ չե յոչելից 'ի գոյ ածեալ,
կարէսք աւնուլ 'ի միտ զկերպարան գոյ-
ութեանս մերոյ. և իբր արդ 'ի խաւա-
րային և անցաւոր կենցաղումս կարիցեմք
'ի միտ աւնուլ որ ինչ պատրաստաւն է
մեզ յետ մահու: Միթէ իբրև զմարդ իցէ
Աստուած, կարօտ երկրիս փոքու առ 'ի
հանգէս առնել իմաստութեան իւրոյ և
բարութեան. չկարիցէ՞ նա անդր ևս քան
զգերեզման տալ մեզ ձգել զկեանս: Հա-
մատարած ծովուն մէն մի շիթ լի է կեն-
գանեօք առ 'ի սլէտս մեր, և չիցէ՞ ինչ
վասն մեր յաստեղս՝ որ 'ի վերոյ մեր շըր-

Ղին. անտ ևեթ առ մեօք բնակիցէ իմաս-
տութիւնն գերաբուն և աստուածեղէն
բարութիւն, իսկ 'ի բիւրաւոր դունդս
ճաճանչագեղս և յանհուն ասպարէզս
լուսոյ՝ որ զնոքօք պատեալ, ուր ոչ մրրիկք
են և ոչ գիշեր երբէք զնոսա մթադնէ,
չիցէ անդ այլ ինչ՝ բայց միհ ունայն և չէք-
ուչէք յաւիտենական: Նթէ էր մեզ իշ-
խելի, որ չունիմքս ինչ յանձնէ, հատա-
նել սահման ամենակալ զօրութեանն՝
յորմէ ունիմք զամենայն, ասելի էր՝ զի
յեզերս սահմանաց ինքնակալութեանն ու-
րա գտանիմք, ուր կեանք ընդ մահու և
անմեղութիւն ընդ հարստահարութեան
մաքաւին: Է ուրեք, ուր առաքինու-
թիւն ընդունի զվարձս իւր. Վիրգինիա
երջանիկ է այժմիկ. և եթէ յօթեանաց
զուարթնոցն մարթէր նմա բարբառելառ-
քեղ, զայս քեզ տայր ողջոյն հրաժարա-
կան. իմն Պօղէ, փորձութիւն են կեանք
մարդոյ. պատկառ կացի օրինաց բնու-
թեան սիրոյ և առաքինութեան, ծովէ 'ի
ծով անցի՝ հնաղանդեալ ծնողաց իմոց,
հրաժարեցի 'ի մեծութեանց առ 'ի կալ'ի

խոստամանս խմբւմ, փոխանակեցի զկէանս
ընդ համեստութեան: Զընթացս իմ հա-
մարեցան երկինք կատարեալ, և զերծու-
ցին զիս 'ի սպառ յաղքատութենէ, 'ի
զըստարտութենէ, 'ի վտանգաց, և 'ի տե-
սանելոյ զազէաս այլոց, ոչ ևս հասցեն
ինձ չարիք անարկուք մարդկան, և դու-
աշխարհս զիս. ես որպէս 'նշոյլ լուսոյ
պայծառ և անաղօտելի, իսկ դու 'ի գիշեր
կենաց անդրէն զիս հրաւիրես: Սիրեցեալդ
իմ Պօղէ, յուշ լիցին քեզ աւուրքն բա-
րութեան, յորս վաղայարոյց ընդ արե-
գական՝ զերկնային բերկրանաց առնուաք
ընդ քեզ զճաշակ, և ընդ ճառագայթս
նորին յանառու ճեմեալք՝ զմայլէաք, ա-
ռանց գիտելոյ զպատճառ զմայլանացս:
Ամբիճք յիղձս մեր, ըղձանայաք աչս լի-
նեւամենեկին՝ 'ի զնին երփներանգ այգուն,
հաստակէս բողորովին՝ 'ի վայելութիւն
անուշահոտ ծաղկանցն մերոց, լսելիս հա-
մակ՝ 'ի լուր քաղցրաձայն հաւուցն մե-
րոց, և սիրտ բովանդակ՝ առ 'ի զգալ զայն
ամենայն բարութիւնս: Արդ ահա առ-
աղբերան գեղեցկութեանց, ուստի հո-

սեն ամենայն որ ինչ յերկրի են հաճոյք՝
տեսանէ հոգի իմ, ճաշակէ, լսէ և զննէ
ձեռամբ՝ որ ինչ հազիւ երբեմն տկար
զգայարանօքն զգայր ընդ աղօս: Ո՛հ, որ
լեզու բաւական իցէ՝ ի նկարագրել զմըշ
տընջենալոյս այսր արևելից ամուսնս՝ յորս
բնակեմ յարակոյ: Որ ինչ յաստուածա-
խնամ բարութենէն և յամենակալնորին
զօրութենէ՝ ի սփոփանս հէգ արարածոյ
ստեղծեալ, որ ինչ ի սիրելութենէ ան-
թիւ էից՝ որ ի նոյն երանութիւն վայե-
լեն՝ ի զմայլմունս նոցա ի միասին յօրի-
նեալ ներգաշնակութիւն, ժառանգեմ բո-
վանդակ անխառն ի ներհակացն: Քաջա-
լերեաց ապա ի հանդէս փորձանացդ, և
յաւելցես զերանութիւն քումդ Վիրգի-
նեայ ի սէր անսպառ, և ի հարսանիս՝
որոյ կացցեն ջահք անշիջանելի: Դադա-
րեսցեն յայնժամ ցաւք քո, յայնժամ
ցամաքեսցին արտասուքդ: Սիրեցեալդ իմ
պատանեկիկ, իմն Պօղէ, ամբարձ զմիտս
քո յանանցն, զի անցաւոր վատացդ դիւ-
րաւ կարացես տանել:

Աստանօր առ փղձուկ սրտիս զկայ ա-

ուեալ, դագարեցի 'ի խօսելոյ. խն Պօղ
սլուցեալ յիս, դուժեաց մեծածայն. Ոչ
ևս, ոչ ևս է նա կենդանի: Եւ ընդ ող-
բոցն եկաց ընդ երկարնուաղեալ. և ապա
ուրեմնուշարերեալ. ասէ. Բարի է մահ,
երջանիկ է Վիրգինիա, մեռայց և ես՝ առ
'ի կեալ ընդ նմա: Այսպէս 'ի բանից միւի
ԹարուԹեան յաւելնա 'ի յուսահատու-
Թիւն, և եղէ ես որպէս ոք՝ զի փրկել ջա-
նայցէ զընկղմեալն 'ի յորձանս ջուրց, և
նա չկամիցի շարժել 'ի լող: Զի էր պա-
տանին խորասուզեալ յանդունդս ցաւոց,
և աւանդ զի չէր երբէք նորա յառաջագոյն
զիորձ առեալաղետից՝ որ 'ի մանկուԹենէ
պատրաստեն զմեզ 'ի մուտս կենցաղոյս:

Դարձուցի զնա 'ի բնակուԹիւն իւր,
և դտի անդ զմայր նորա և զլագուր ակ-
կին՝ ևս քան զևս աղկաղկեալ զերկաքան
չիւր, մանաւանդ զՄարգարիտ. զի ոք
աշխոյժքն են բնաւորեալ, ընդ միշտս Թե-
Թևս անցեալք անվտիտ՝ ծանուենցն չբա-
ւեն 'ի տոկ, առաւելքան զայլս ընկճեալ:
Եւ ասէ ցիս. Բարեկամ սիրելի, Թուէր
ինձ տեսանել 'ի գիշերի զՎիրգինիա սպի-

տակազդեաց յանտառս և 'ի պարտեզս
զուարձալիս, և ընել զբարբառ նորա՝ զի
ասէր. Վայելէմ յերանութիւն ցանկալի.
և ասպա զուարթադէմ մատուցեալ առ
Պօղ, յափշտակէր զնա ընդ իւր. իբրև
կամէի ունել զորդեակն իմ, ընէր և ինձ վե-
րանալ յերկրէ, և անձառ խնդութեամբ
զնայի զհետ: Եւ 'ի տալ իմում յայնժամ
սիրելոյ իմում քեռ ողջոյն հրաժարա-
կան, տեսանէի զի և նա ինքն ընդ Մա-
րիամու և ընդ Բոմինիկեայ գայր զհետ.
հրաշալի ևս այն, զի և Լազուր աիկնոջ
զնոյն տեսիլ 'ի նմին գիշերի տեսեալ էր
յար և նման: Իսկ ես ասեմ. Ոչ ինչ յաշ-
խարհի աստ առանց կամացն Աստուծոյ
պատահէ, սիրելիդ իմ. և երազք իսկ
գուշակեն երբեմն զճշմարտութիւն: Յայն-
ժամ պատմեաց ինձ և տիկինն Լազուր
զնոյն անուրջս երևեալ նմա 'ի նմին գիշե-
րի. և զի չէր իմ տեսեալ նանրահաւատ
ինչ 'ի աիկնայսն, հիացայ ընդ նմանու-
թիւն երազոցն, և ոչ երկուանայի ընդ
արդիւնս նոցին:

Անրջոց զճշմարտութիւն երբեմն գու-

չակելոյ՝ առ ամենայն ազգս ընդունելի
եղեն կարծիք, և ակնհաւորք ՚ի նախնիս
հաւատս ընծայեցին այսմիկ, Աղեքսանդր,
Կեսար, Սկիպիոնեանք, Կասան երէցն
և կրտսեր, Բրուտոս, այլովքն հանդերձ,
արք՝ որ չէին ինչ տկարամիտք: Են և ՚ի
հին և ՚ի նոր կտակարանս օրինակք յու-
գունք երազոց յարդիւնս դալոյ: Իսկ ես
յանձին խոյ փորձոյ ուսեալ զիտեմ, զի ե-
րազք ոչ գուն ուրեք խրատ զգուշութեան
են մեզ կանխազեկոյց, զոր միտք իմն խնա-
մակալ ազգէ ՚ի մեզ. և չէ մարթ հերքել
կամ սաշտապանել հաւաստեօք զիրս՝ որ
գեր ՚ի վերոյ են մարդկեղէն մտաց: Սակայն
եթէ միտք մարդոյ ստակեր է աստուա-
ծայնոյն, զի կարող խոյ է զիմացուածս
իւր հասուցանել լուրեայն մինչև ՚ի ծագս
երկրի, ընդէր ասպա և իմաստութեան՝
որ վարէ զտիեղերս՝ չիցէ մարթ զնոյն
նմանապէս ներգործել: Բարեկամ զբա-
րեկամ տիտիէ դրով՝ որ ընդ բազում սե-
տութիւնս անցեալ, և ընդ ազգս ոսոխս
միմեանց յածեալ, դայ բերէ խնդութիւն
և յոյս միում ումք ՚ի մարդկանէ, և ընդ-

էր ապա խնամակալուին անմեղութեան չիցէ մտրթ գալ ծածկապէս յօգնութիւն առաքինւոյն՝ որ 'ի նա ինքն ապաւինի: Չինչ հարկ իցէ նմա զկատարումն կամաց իւրոց 'ի վեր երևեցուցանել, որ ներգործէն հանապաղ յարարածս իւր ներքին աղգեցութեամբ: Եւ ընդէր իցէ երկմտել զերազոց, ուր ոչ ինչ խիչ ընդհաս են յերազոց կեանք մարդոյ, լի անցաւոր և սնտախ ըզձիւք:

Իցէ այս որպէս և է, բայց գալով չափ երազոց տիկնայցն տառապելոց՝ վճարէր Պօղ'ի կենաց յետ երկամսեայ աւուրց մեռանելոյ սիրեցելոյն, կարգալով անգագար զանուն նորա. և Մարգարտայ մօր նորա հասանէր վախճան ութ աւուրքք յետոյ քան զմահ որդւոյն, և մեռանէր այնու զուարթութեամբ՝ որ առաքինութեան է պահեալ տալով Նազուր տիկնոջ ուղջոյն հրաժարական գողարիկ և ազերս բանիւք 'ի յոյս քաղցր և յաւերժ միւսանդամ ընդ միմեանս տեսութեան, և ասէր. Գեր'ի վերոյ ամենայն բարեաց է մահ և ցանկալի. զի եթէ պատուհաս

իցին կեանք, ցանկալի դադարումն նորին. իսկ եթէ փորձութիւն, ցանկալի դարձեալ զի իցէ սուղ: Բոմինիկ և Մարիամ ոչ ևս զօրէին սպասաւորել, և պետութիւնն ինքնին խնամ հալաւ զնոցանէ այլ ոչ յամեցին և նոքա՛ի կեանս յետ մեռանելոյ տիկնայցն իւրեանց: Ենիկն ևս Հաւատարիմ, ոչ ինչ յետոյ քան զմահ տեանն իւրոյ, պահասէր՝ հաշեալ առ վատին հէք անասնեակն:

Բայց Լազուր տիկին անպատմելի արիութեամբ ժուժկալէր դառն աղետիցն, և զՊօղ և զՄարգարիտ ցյետին շունչ քաջալերէր՝ որպէս թէ զնոցայն և եթ յանձին բերելով զվիշտս: Յայնժամ ածի զնա՛ի բնակութիւն իմ. և ոչ ևս տեսանելով զնոսա, հանապաղ զնոցանէ խօսէր ընդ իս որպէս զսիրելեաց առ մեզ բնակելոց: Այլ ոչ ինչաւելի քան զամսօրեայ աւուրս եկեաց նա յետ մահու նոցին. և ոչ միայն չմեղադրէր հօրաքեռ իւրում զվիշտս իւրայլ խնորէր ևս՛ի Տեառնէ ներել նմա, և ազատել զնա յարհաւրացն՝ յորոց, որպէս լուաքն, աագնապէր նա յետ մեր.

ժեղյ իւրոյ այնու անգթութեամբ զՎիր-
զինիա :

Քանզի վաղ իսկ ընկալաւ զպատուհաս
խտասարտութեան իւրոյ պառաւն խոր-
թացեալ 'ի բնութենէ . և ծանեայ 'ի նա-
ւորդաց՝ որք հետ զհետէ հասանէին այսր ,
զի նեղեալ տաղնապէր յախտէ ախոնդա-
նաց , որով մահ և կեանք էին նմա ան-
բերելի : Մերթ խղճէր՝ չարեացապարտ
զանձն համարեալ վաղամեռիկ մահու
չքնաղ օրիորդին , և որ այնմ զհետ եկեալ
մահու մօր նորին . և մերթ խնդամաէր
ընդ մերժել իւր զնոսա , և ասէր . Ի նա-
խտաինս տան իմոյ էին՝ յօժարելով 'ի
նուաստութիւն : Եւ մերթ ևս 'ի տեսանել
զամբոխ եղկելեաց 'ի Բարիզ , ասէր զայ-
րազին . Եւ ընդէր իցէ թողուլ աստ զմար-
դիկդ գործատեաց , երթիցեն 'ի դաղթա-
կանս Քալչիոյ 'ի կորուստ : Եւ զիմաստս
մարդասիրութեան առաքինութեան և
կրօնից , ընկալեալս յամենայն ազգաց ,
համարէր գիւտս քաղաքականութեան
հնարեալս յիշխանաց . և ապա յանկարծ
'ի հակառակն անկեալ ծայրայեղ 'ի կարի

իմն երկիւղածութիւն՝ որ արհաւրօք մահու ընդրն զնա, գիմէր առ խրատիչս իւր միանձունս ճոխս՝ առատ տրուք հաշտ առնել զԱստուած, իբր այն թէ հաճոյ էին Աստուծոյ որ ՚ի տառապելոց խորեալ ինչք: Յաճախ ՚ի ցնորս մտաց երևէին նմա դաշտք հրակերպեանք և լերինք բոցեղէնք, և ՚ի նոսա թափառական ճիւղալք ահադնատեսիլք՝ որ կարգային զնա ճչիւ և աղաղակաւ. անկանէր յայնժամ առոտս խրատչացն իւրոց, և անձամբ անձին հնարէր ճգունս և ապաշխարանս, յարդարութենէն Աստուծոյ սահմանեալ անողորմից՝ թախիծք մտաց զարհուրելիք:

Եւ եկեաց նա այսպէս՝ ՚ի խղճէ մտացն և յարհաւրաց մահու տադնասլեալ զամս բազումս. և առիթ իսկ զրաւելոյ նորս յաւաղելի կենաց անտի՝ եղև նոյն այն, որոյ զզգացմունս բնութեան բարձեալն էր ՚ի նմանէ: Զի տեսանելով պատրաստեալ ՚ի ժառանգութիւն իւր զազգականն՝ զորս ատեայր, խնդրէր զմեծ կէս մասն ընչից իւրոց տնօրինել օտարաց. այլ ազգականացն պատեհ առեալ զժամս զայ-

րազնեւոյ ախտին 'ի նմա, ետուն զնա
յարգելանս յիմարաց՝ բարձեալ 'ի նմանէ
զտնտեսութիւն ընչից. այսպէս մեծու-
թեանցն եղեալ նմա 'ի կորուստ, և որովք
ինքն խստասրտեալն էր՝ նղբիմքք և ցան-
կացողացն այնոցիկ սիրտք անզգայեալ:
Այս եղև վախճան նորա. այլ 'ի լրումն ա-
ղետից մահուն՝ կացին մնացին միտք նորա
զգաստք առ իմանալ, զի 'ի նոցունց իսկ 'ի
խրատչացն իւրոց կողոպտէր և անարգէր:

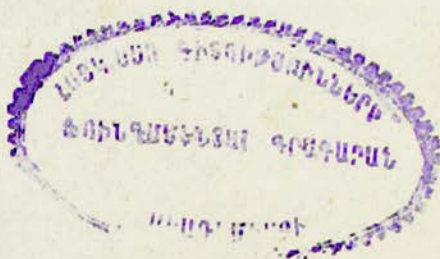
Եւ թաղեցաւ Պօղ մերձ 'ի շամբուտն
առ վիրգիներայ, և առ նղբօք մարք նոցա
գորովագութք և ծառայք տիրասէրք:
Ջանփառունակ գերեզմանաւ նոցա ոչ
ամբարձան շիրիմք կճեայք, և ոչ առաքի-
նութեանց նոցա գրոշմեցան արձանա-
գիրք. սակայն յիշատակք նոցա 'ի սիրոս
բարերարելոցն 'ի նոցանէ կան անջնջելի:
Ստուերք՝ նոցա ոչ կարօտին պերճանաց՝
յորոց խուսեցինն 'ի կենդանութեան. այլ
եթէ իցէ ինչ նոցա տակաւին յերկրաւո-
րաց աստի ցանկալի, սիրեն ապաքէն դե-
գերել 'ի հիւզս՝ ուր բնակէ առաքինու-
թիւն վաստակասէր, քաջալերել զաղբա-

տանին սրտաբեկ 'ի Թշուառութենէ. վառ
և բորբոք պահել 'ի սիրտ սլատանեաց ըզ-
բոց հարսանեկան տարիից, զսխորժակս
բարեաց բնութեան, զսէր վաստակոց և
զերկիւղ ճոխութեան :

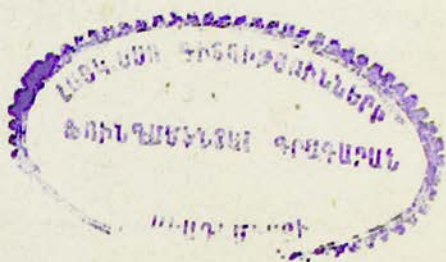
Ռամիկն, որ լուռ և եթ հայ առ շիրմն
կանգնեալս 'ի սլատալ Թագաւորաց, եզ
անուանս ինչ վայրաց աստանօր՝ որ ան-
մահացուցեն զյիշատակ կորստեան Վիր-
գինեայ : Կիրճդ՝ որ 'ի մէջ ժայռից մերձ
յԱմսր կղզի՝ կոչի Սէնթէրան, յանուանէ
նաւուն Վիրգինեայ՝ որ բեկան անդ :
Հրուանդանդ կարկառեալ 'ի ծով, հեռի
աստի երիւք փարսախօք, և կէս 'ի կէս
ծածկեալ յալեաց, զորով չկարաց չըջան
առնուլ նաւն այն յառաջքան զոր մրրկին
և 'ի նաւահանգիստ այսր մտանել, անուա-
նի Թշուառ : Եւ 'ի սպառուած հովտիդ՝
ծոցդ զոր տեսանես, յորջորջի Երեմ-
ուր գիակն Վիրգինեայ դտաւ խրեալ յա-
ւազին, կամելով իմն ալեաց ածել զայն
առ իւրան, և զսպաս յետին մատուցանել
պարկեշտութեան օրիորդին 'ի տեղոջ՝
որ անմեղութեամբնորա պատուեալն էր :

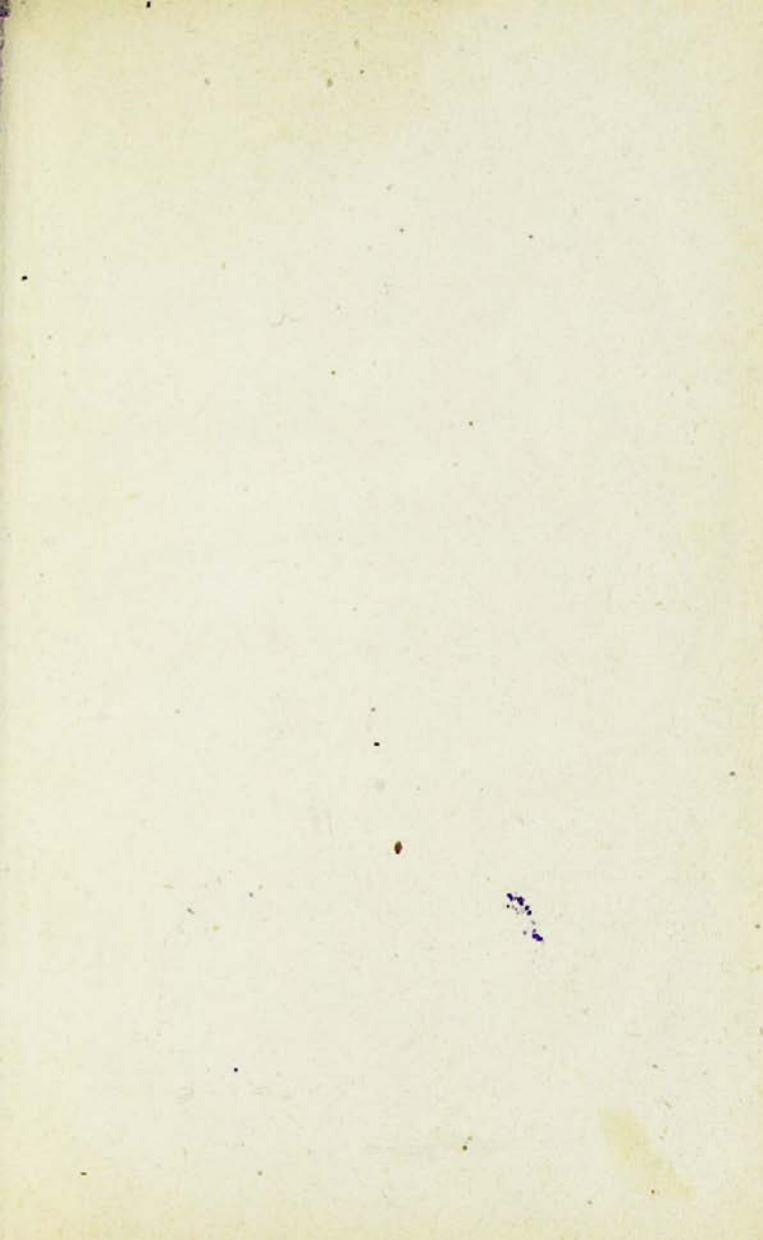
Եւ արդ, որդեակք սիրակցորդք և մարք
չարաբաստիկք, զարմ ցանկալի, մայրիքդ՝
որ զձեօք երբեմն հովանացեալք, աղբերք՝
որ ձեզն բղխէին, բլուրք՝ ուր դուքդ ՚ի
միասին հանգչէիք, լան տակաւին զկո-
րուստ ձեր: Ոչ ոք յետ մահուդ իշխե-
մչակել զերկիրդ ամայի, և ոչ զխոնարհ
հիւզսդ նորոգել. երամակ այծիցդ վայրե-
նացեալ, եղծեալ ծառաստանք, թռչունք
խուսափեալ. բաղէից ևեթ, որ բարձրա-
թուիչ զխորաձորովք ժայռիցս ճախրենն,
լսին արդ կռիչք: Իսկ ես վրիպեալ ՚ի
տեսոյդ ձերմէ, որպէս բարեկամ զիրկ ՚ի
սիրելեաց, իբր անզաւակեալ հայր որդե-
կորոյս, որպէս ուղևոր մոլորեալ յերկրի,
այսպէս ՚ի կղզւոջ աստ կեամ միայնակ:—

Եւ զայս ասացեալ՝ մեկնեցաւ յինէն
ծերունին լալեօք, յոգունս և իմ ընդ ա-
զիողորմ վէպս ծերունւոյն հեղեալ ար-
տասուս:

4r.

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0054340

A $\frac{T}{14369}$